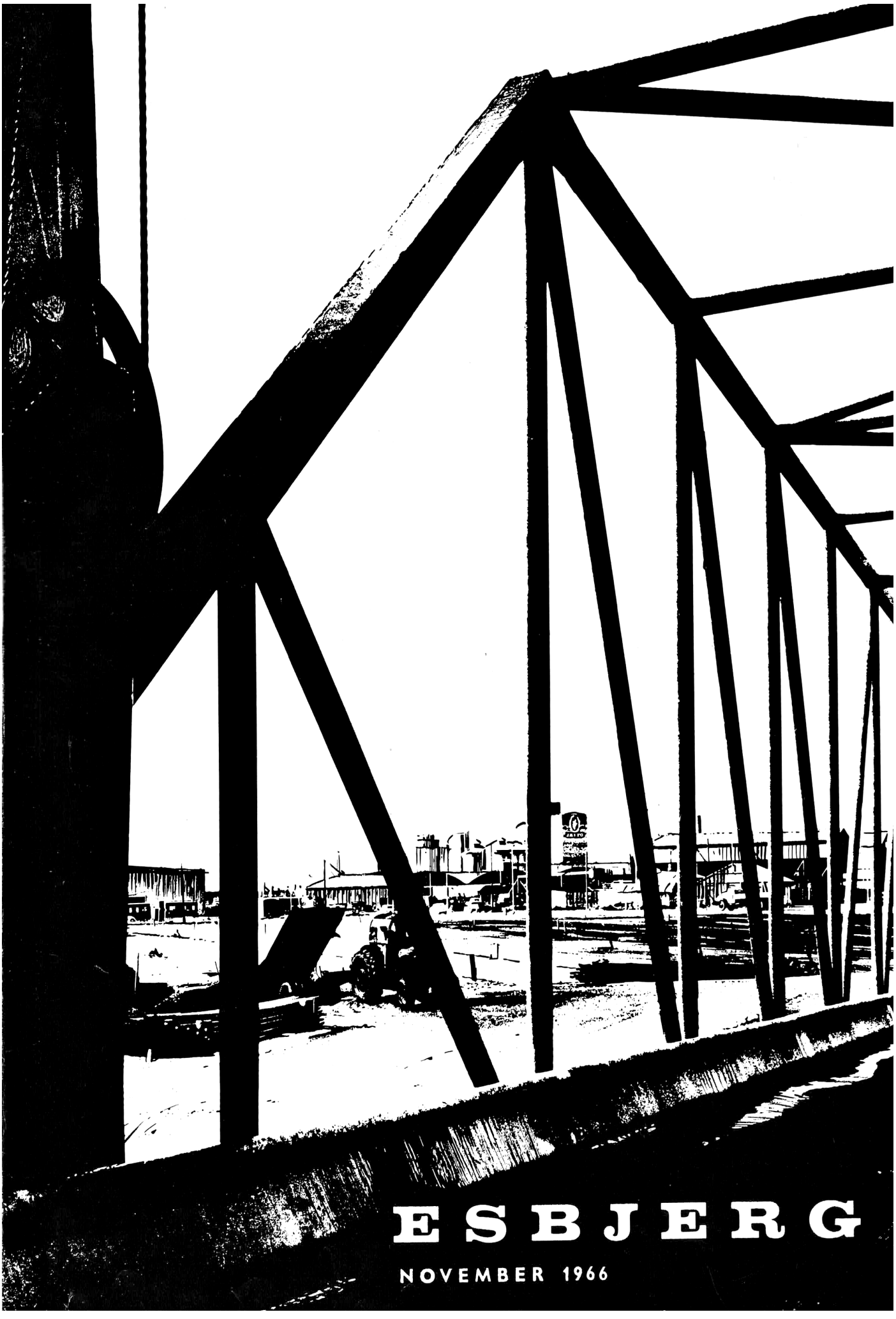

ESBJERG

NOVEMBER 1966

I sidste nummer af dette tidsskrift bragte vi en oversigt over uddannelsesmulighederne i Esbjerg og redegjorde for det meget omfattende byggeri af nye skoler m. v., som finder sted i disse år.

Bygge- og anlægsvirksomheden er imidlertid også meget stor på andre områder, og vi finder det derfor naturligt at omtale en række af de fuldførte og igangværende anlægsarbejder i dette nummer.

De fleste af disse er naturligvis af erhvervsbetonet karakter. Anlægsarbejderne på havnen, opførelsen af nye fabrikker og andre erhvervsejendomme m. v. skal danne grundlaget for bysamfundets økonomiske eksistens i fremtiden. Men der er også tale om betydelige anlægsarbejder, som ikke har erhvervsmæssige formål. Etableringen af de nye idrætsanlæg og børneinstitutioner viser, at man stadig lægger stor vægt på, at befolkningen får de bedst mulige forhold at leve under.

Af flere grunde – bl. a. pladshensyn – kan vi ikke give en udtømmende omtale. Selv meget betydelige projekter, som i de nærmeste år vil blive en del af byens ansigt, har måttet udskydes til senere numre af tidsskriftet. Lad mig blot nævne den nye kommunale administrationsbygning, som vi savner hårdt og håber bliver påbegyndt i 1967, og det nye fiskeri- og søfartsmuseum, som er under opførelse, og som forventes indviet i forbindelse med havnens 100-års jubilæum i 1968.

Lad mig til slut nævne, at der jo også er andre sider af byens og befolkningens liv, som fortjener en nærmere omtale i dette lille skrift. Vi har tidligere omtalt byens omfattende rekreative områder, men man forsømmer heller ikke at tilgodese kulturelle interesser. Dette vil fremgå af et særligt nummer, der er under forberedelse.

stadsdirektør.

»ESBJERG«

er udgivet af Esbjerg byråd og Esbjergegnens erhvervsråd og redigeret af stadsdirektør Borchorst og erhvervsrådssekretær Ejgil Rasmussen. Hæftet bringer artikler og statistiske oversigter m. v. om udviklingen i Esbjerg. Det udsendes gratis til interesserede ved henvendelse til ekspeditionen: Esbjergegnens Erhvervskontor, Torvet, telefon (051) 25599.

INDHOLD

Forord 2
Esbjerg havns anlægsvirksomhed 3
Esbjerg havns historie 8
Esbjerg Kollektivhus 9
Mejerirationalisering 11
Fjernvarme over hele byen ... 13
Glimt af en udvikling 15
Et år med nye børnehaver 23
Esbjerg får nyt gasværk 26
CF-ruinby og CF-gård 27
Nye idrætsanlæg 29
Hotel Britannia 36
Byrådsvalget 1966 37
Indkomstforholdene i Esbjerg i 1964 39

Forsidefotoet er taget fra den nye containerhavns færgeklap.

Bagsidefotoet viser arbejdet med at modernisere den ældste havn, dokhavnen.

K. Rosendahls Bogtrykkeri Akts. Esbjerg

Esbjerg havns anlægsvirksomhed

af havneingeniør cand. polyt. O. F. Bache

Der foregår i disse år en omfattende modernisering og udbygning af Esbjerg havn. Redaktionen har ønsket, at der her gøres rede for de vigtigste af de igangværende og forestående arbejder.

Ny auktionshal med tilhørende kajanlæg

Den eksisterende auktionshal ved fiskerihavnens 1. bassin er opført i 1924 og 1931. Den har gennem årene gjort god fyldest, men må i dag betragtes som forældet og utidssvarende og erstattes nu af en ny og større hal. Den gamle hal måler ca. 16×200 m. Den ny bliver på ca. 32×255 m, og i hver gavl bygges en to-etages kontorbygning. De to kontorbygningers samlede etageareal bliver ca. 930 m².

Den nye auktionshal skal udelukkende anvendes til konsumfisk, hovedsagelig torsk og fladfisk (rødspætter, tunger m. v.), som indbringes til havnen i nediset tilstand. I 1965 solgtes gennem den nuværende hal ca. 30.600 tons fisk til en værdi af ca. 65 mill. kr.

Den konsumfisk, der landes i Esbjerg, afviger væsentligt fra fisken, der landes i de nordjydske havne, hvor ca. 80 % af den indbragte fisk er konsumsild, som pakkes i kasser ombord i kutterne. Som følge heraf vil anvendelsen af auktionshallen i Esbjerg også afvige i nogen grad fra auktionshallerne i de nordjydske havne.

Ved projekteringen af den ny hal er der taget hensyn til dette forhold. Det er for fisk, der skal filetteres, af meget stor betydning, at den ikke udtørres og at den ikke forurenes med udstødningsgas fra motordrevne køretøjer eller på anden måde. Den ny hal er derfor ved et ophængt vægarrangement opdelt i en slags hovedhal og en smallere køregang. Sorteringen af fisken skal foregå i hovedhallen, hvis porte under lossearbejdet i videst muligt omfang skal holdes lukkede. Hallen er forsøgt udformet således, at den ikke blot kan benyttes på traditionel vis, men at den også er velegnet i forbindelse med de mest moderne hjælpemidler, såsom kraner, transportbånd, trucks m. v. Selv om anskaffelse af sådanne hjælpemidler vil påhvile hallens brugere (auktionsmestrene m. fl.) har vandbygningsvæsenets 2. distrikt, som har udført skitseprojektet til den ny hal, udarbejdet det viste forslag til et lossearrangement, der er således indrettet, at den fra kutterne oplossede fisk efter at have passeret et isfrasorteringsanlæg på kajarealet foran hallen ad transportbånd føres gennem udsparinger i hallens porte til sorterborde anbragt inde i hallen. Ved den nuværende hal foregår al sortering i fri luft på kajarealet foran hallen. Herfra føres den sorterede fisk ind i hallen, hvis porte står åbne, mens lossearbejdet foregår.

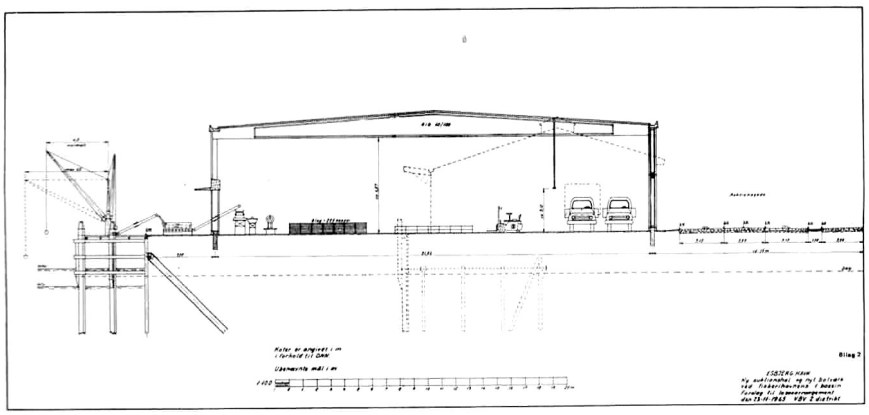
Som nævnt er det for fiskens kvalitet af stor betydning, at den ikke forurenes af udstødningsgas fra benzin- og dieseldrevne køretøjer. Hallen forsynes derfor med et meget kraftigt udsugnings- og ventilationsanlæg, der fører luften fra hovedhallen og køregangen til en udsugningskanal, der er placeret i gulvet under den ophængte skillevæg mellem hovedhallen og køregangen. I selve hovedhallen påregnes kun anvendt elektriske køretøjer. Det kan i den forbindelse nævnes, at det i langt de fleste udenlandske auktionshaller er forbudt at anvende benzin- og dieseldrevne køretøjer, og at et sådant forbud højst sandsynligt vil fremkomme i løbet af ganske få år også her i Danmark.

Efter at fisken er sorteret, opstilles den i felter, hvis størrelse er fastlagt efter, at to kutteres laster skal kunne opstilles ud for samme landingsplads. Hallens bredde er herefter dimensioneret således, at ialt 36 kuttere svarende til det normale antal tilmeldte kuttere på dage med spidsbelastning vil kunne få deres laster oplosset, sorteret og solgt inden kl. 12.

Af hensyn til benyttelsen af gaffeltrucks er hallen projekteret helt uden søjler.

Kontorbygningen ud mod farvandet skal bl. a. benyttes til havne- og toldvagtlokaler til erstatning for den nuværende havne- og toldvagtsbygning, der nedrives. Hallen udstyres med telefonbokse og toiletter samt kontorer for auktionsmestre m.fl. Egentlige velfærdsforanstaltninger for hallearbejdere er det ikke nødvendigt at opføre i tilknytning til den ny hal, idet der på arealet umiddelbart bag den eksisterende auktionshal i årene 1959–60 er opført en moderne velfærdsbygning for lastoptagere og de i hallen beskæftigede folk.

Den ny auktionshal skal placeres på samme sted som den nuværende hal. Som følge af de trange pladsforhold

Tværsnit af auktionshallen. Med punkteret streg er vist den gamle hal og det eksisterende bolværk.

i området er det nødvendigt at udføre et nyt bolværk ca. 17 m foran den eksisterende kaj. For at forøge liggepladskapaciteten udføres der foran indfatningsvæggen i det nye bolværk trekantede anlægsbroer. Herved opnås, at 18 kuttere samtidig vil kunne losse ind i den nye hal. Ved den nuværende hal er der kun plads til ca. 10 kuttere.

En sådan udformning af en kajstrækning er så vidt vides ikke tidligere udført. Systemet har flere fordele, bl. a. at kutternes liggepladser uanset kutterstørrelsen er nøje fikseret i forhold til hallens porte og lossearrangementer. Herved er imødekommet et meget stærkt ønske fra hallens brugere.

Systemet er ikke velegnet i forbindelse med meget varierende kutterstørrelser således, som det er tilfældet i de nordjyske havne, men Esbjergs kutterflåde på nu ialt godt 550 kuttere er meget ensartet. Såfremt kutterstørrelsen skulle ændre sig væsentligt, eller der eventuelt gives tilladelse til landing af fisk fra udenlandske trawlere, kan anlægsbroerne let fjernes, idet de er projekteret som præfabrikerede træbroer, der fastspændes til spunsvægsindfatningen med bolte, og man har så en lige kaj, som ganske vist så ikke vil kunne anvendes af så stort et antal kuttere på en gang.

Arbejdet med opførelsen af hallen og bolværket udføres i etaper således, at der til stadighed under hele arbejdets udførelse er 10 lossepladser til rådighed for fiskerne. De samlede omkostninger ved projektets gennemførelse vil andrage 8.550.000 kr. Den arkitektoniske udformning og detailprojekteringen af hallen er udført af arkitekt m.a.a. Erik Flagstad Rasmussen, Esbjerg, og civilingeniør Aage Henningsen, Esbjerg, er rådgivende ingeniør på bygningsprojektet. Alle forundersøgelser og øvrige projekteringsarbejder er udført af vandbygningsvæsenets 2. distrikt, Esbjerg.

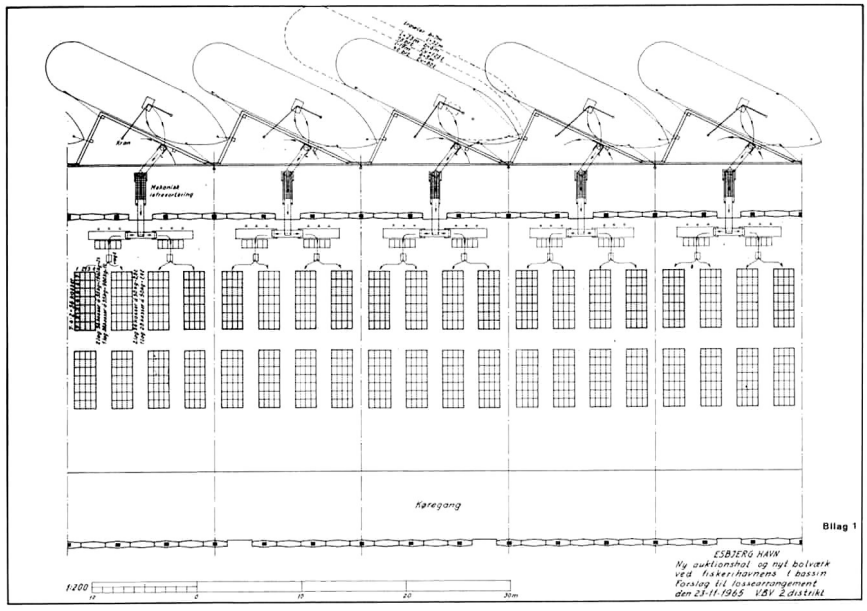
Den ny auktionshal vil stå færdig til havnens 100-års jubilæum i april 1968, hvor det er tanken, at den skal anvendes til en udstilling i forbindelse med jubilæet.

Baconanlægget

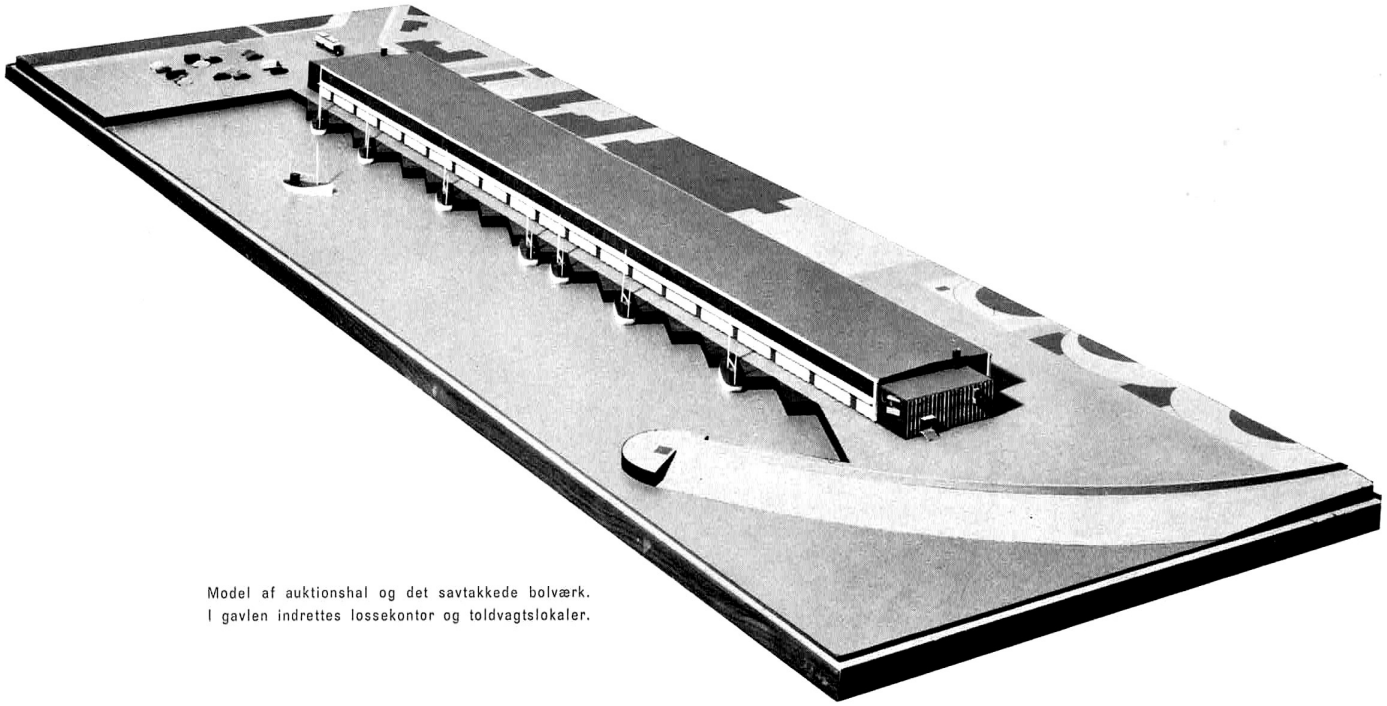
For en del år siden startede eksportsvineslagteriernes salgsforening forsøg med eksport af bacon i kølecontainere, som transporteredes mellem engelsk og dansk havn på dækket af D.F.D.S.'s eksportbåde. I foråret 1964 var forsøgene så vidt fremme, at man kunne beslutte sig med hensyn til moderniseringen af baconeksporten til England. Valget faldt på såkaldte semitrailere, sættevogne med kølecontainere, som kan rumme 10 tons bacon. Endvidere blev med D.F.D.S. truffet aftale om overtagelse af fragten af containere i roll-on/roll-off trafik til England.

Da Esbjerg havn hidtil havde været udskibningshavn for rundt regnet $^2/_3$ af den samlede baconeksport til England, var man fra havnens side meget interesseret i, at også den moderniserede baconeksport kunne få Esbjerg som udskibningshavn. Man indledte derfor i forsommeren 1964 forhandlinger med D.F.D.S. og eksportsvineslagteriernes salgsforening, hvorunder det blev påpeget, at havnen er den danske havn, hvorfra der er kortest sejlafstand til de engelske modtagerhavne, og at der i Esbjerg havn var god mulighed for at tilvejebringe anlægsplads for skibene og de fornødne arealer til opmarch, serviceanlæg, kontorbygninger m. v. med gode vejforbindelser i land. Efter nogle måneders forløb enedes man om det anlæg, som nu er under fuldførelse, og inden udgangen af finansåret 1964–65 var man i gang med anlægsarbejderne.

Anlægget er beliggende mellem Tra-

Plan af 5 af auktionshallens 18 sektioner visende et forslag til losse- og sorterearrangement samt opstilling af auktionskasser.

Model af auktionshal og det savtakkede bolværk.
I gavlen indrettes lossekontor og toldvagtslokaler.

fikhavnen og Færgehavnen, og det nye bassin deler, som man vil kunne se på planen, indsejling med Færgehavnen. På dette sted har det været muligt at tilfredsstille de omfattende krav, som man fra salgsforeningens og rederiets side måtte stille til anlægget med hensyn til besejlingsforhold, arealstørrelse, tilkørselsforhold, m. v.

Der er i denne forbindelse anledning til at glæde sig over, at havnerådet, vandbygningsvæsenet og ministeriet for offentlige arbejder i 1958 trods den meget kraftige modstand, der fra flere sider var mod projektet, gennemførte flytning af beddingsanlæggene til fiskerihavnen. Det var en afgørende rigtig disposition. Havde man den gang givet efter og bibeholdt og udvidet beddingsanlæggene ved Færgehavnen, ville det nu være blevet langt vanskeligere at løse opgaven med placering af bacon-anlægget i Esbjerg.

Havnens anlægsarbejder i forbindelse med anlægget har omfattet fjernelse af en gammel mole mellem Færgehavnens forhavn og det nye bassin, udvidelse af indsejlingen ved afkortning af dækmolen, bolværksarbejderne ved etablering af anlægspladsen til baconbådene, uddybning af indsejling og havnebassin, udførelse af fundamenter for den 40 m lange færgeklap, opfyldning af ca. 35.000 m² areal og anlæg af veje og kajgader incl. kloak, vandforsyning og belysning. Havnens investering i disse arbejder, som alle er projekteret af havneingeniørkontoret, beløber sig til ialt 7,4 mill. kr. Uddybningen og opfyldningsarbejderne er udført af vandbygningsvæsenet, de øvrige vandbygningsarbejder af A/S Kjæhr & Trillingsgaard, vej- og kloakarbejderne af entreprenør Sigurd Petersen og vej- og kajbelysningen af A/S Erik Meyer & Co. Broklap og spil leveres af D.F.D.S.

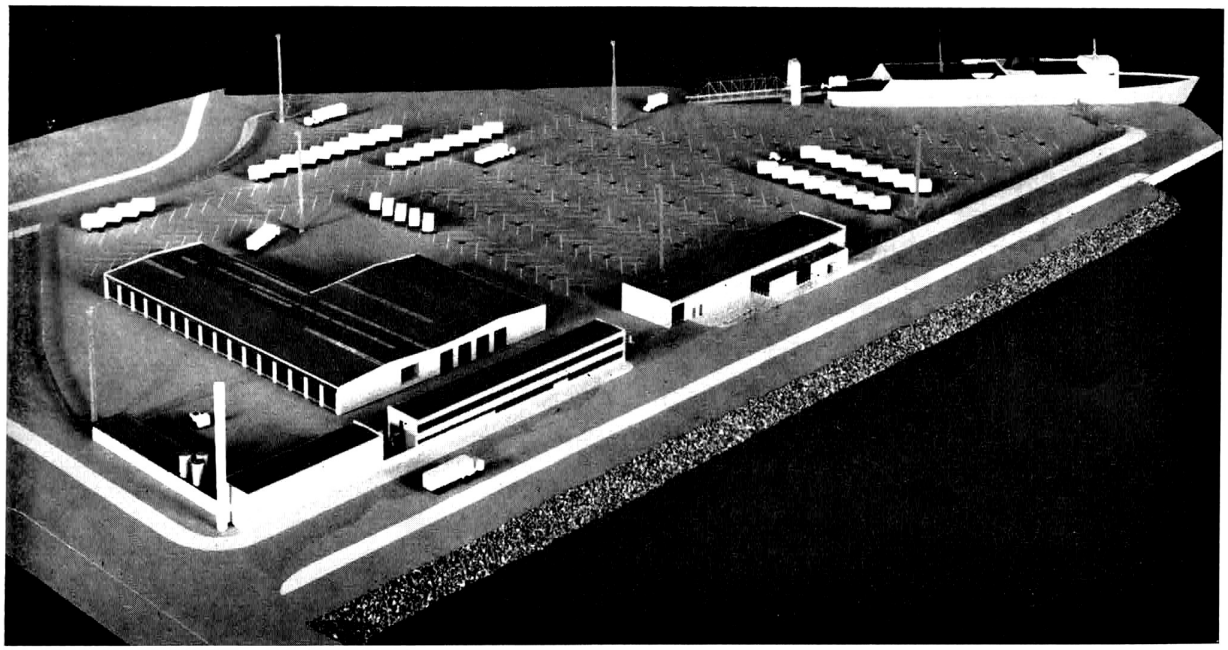
Sideløbende med havnens anlægsarbejder opfører salgsforeningen selve baconcentralen med serviceanlæg, kraftcentral, kontorbygninger og opmarchareal. Endvidere opføres en ny baconbedømmelseshal. Hertil kommer meget store investeringer i bacontrailere, trucks til transport af trailerne mellem baconcentralen og slagterierne og trucks til transporten mellem opmarchpladsen og skibene.

Ialt lejer salgsforeningen og D.F.D.S. ca. 35.000 m² areal ved anlægget.

Der var oprindelig regnet med, at anlægget skulle kunne tages i brug ca. 1. september 1966. Til denne dato havde det også været muligt at have havnens anlægsarbejder fuldført. Der er imidlertid opstået forsinkelser på leveringen af specialskibene, således at anlægget nu først ventes taget i brug til nytår 1967. Selve anlægspladsen og kajen vil dog kunne tages i brug i oktober 1966 i forbindelse med hjemtagelsen af trailerne, som fremstilles i England.

I første omgang indsætter eksportsvineslagteriernes salgsforening 400 af de nye kølecontainere, hvilket skulle svare til modernisering af ca. $^1/_3$ af den samlede baconeksport til England. Moderniseringen af den resterende del af baconeksporten til England vil foregå successivt over en årrække.

Dette første egentlige roll-on/roll-off anlæg i Esbjerg vil med sikkerhed få stor betydning for havnen, der ligger meget fint placeret i geografisk henseende for denne trafikform, som i den kommende tid vil få voksende betydning i trafikken mellem Danmark og de engelske og nordkontinentale havne. I det nye havnebassin vil der med kort varsel kunne anlægges yderligere anlægspladser med de fornødne landarealer. Oprindelig havde man fra havnens side regnet med, at der ved bassinet kunne blive plads til 4 anlægspladser mere. Det viser sig imidlertid, at denne trafikform kræver så store landarealer pr. anlægsplads, at man i dag ikke kan regne med mere end 2 anlægspladser til ved dette havnebassin. Der vil så til

Model af bacon-centralen.

gengæld kunne blive 40–45.000 m² landareal pr. anlægsplads, hvilket fuldt ud tilfredsstiller de krav, som der i dag regnes med blandt havnebyggere.

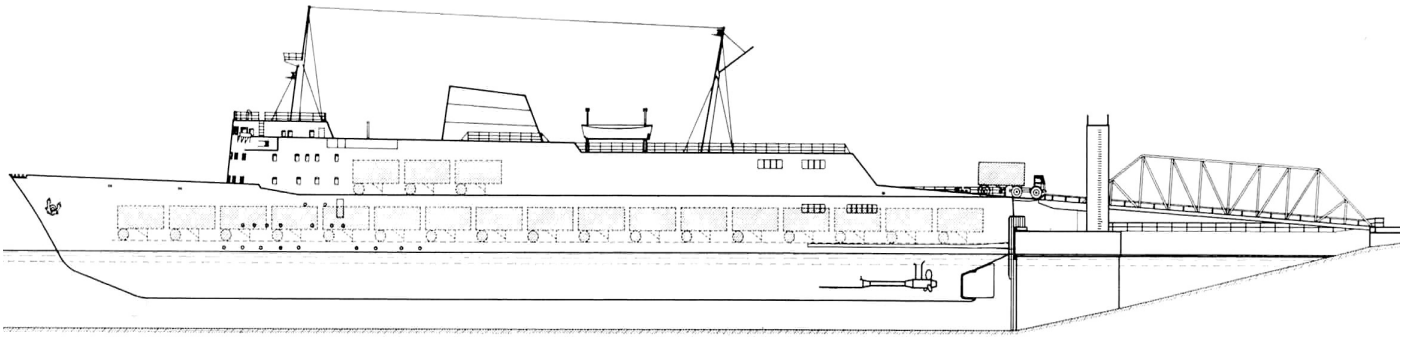
Anlæg for passagertrafikken til England

I juni 1964 indsatte D.F.D.S. den store, smukke passagerbåd m/s „England" på ruten Esbjerg–Harwich. Dermed indledtes den hårdt tiltrængte modernisering af ruten, og det blev klart, at sagen måtte følges op, både med modernisering af forholdene i land og med indsættelse af yderligere et skib af standard som m/s „England".

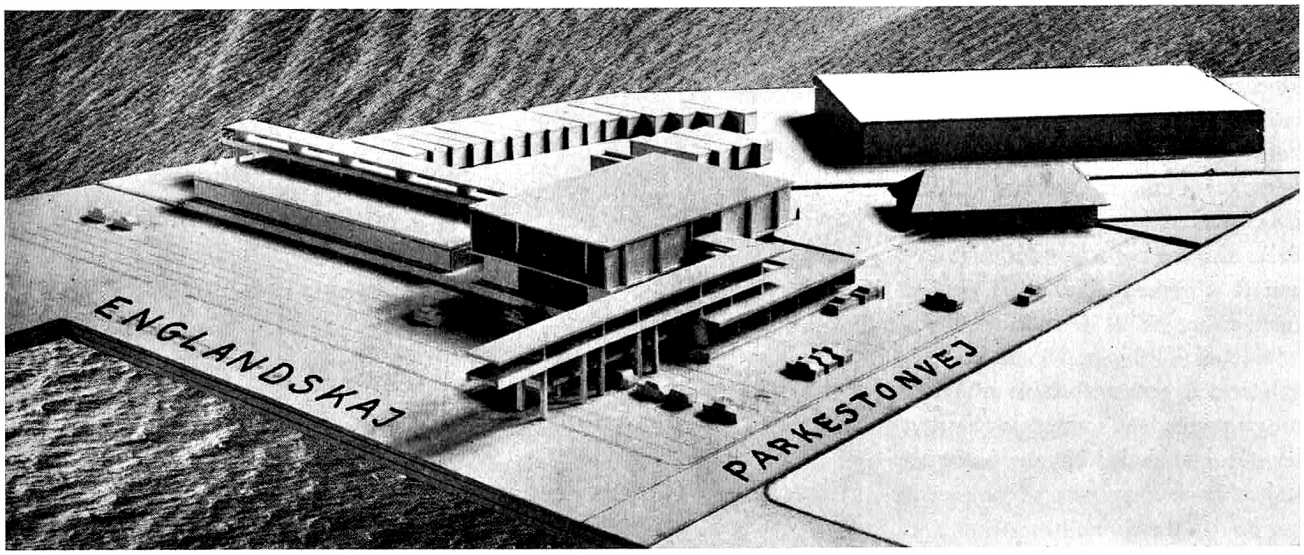
Det var vel nok i 1964 ventet, at det nye skib ville blive et søsterskib til m/s „England", der – som det første på ruten – er indrettet således, at passagerernes biler kan køres om bord gennem en port i siden af forskibet. I løbet af efteråret 1964 blev det imidlertid klart for D.F.D.S., at den nye passagerbåd måtte indrettes således, at den ikke alene kunne overføre mere end de 80–100 personvogne, som m/s „England" kan tage, men også skulle kunne overføre lastbiler, rullende containere som bacontrailerne og andet rullende gods. Dermed rejste sig kravet om ombordkørsel over stævnen eller hækken på det nye skib samt om areal til opførelse af et stykgodspakhus og plads til opmarch, ikke blot for personvogne, men også for containere og trailere m. v. Desuden var man klar over, at det nu måtte være nødvendigt at erstatte statsbanernes gamle stationsbygning på Englandskajen med en moderne passagerterminal.

I begyndelsen af 1965 forelagde selskabet havnen sine ønsker og fremlagde projektet til det nye skib, som kommer til at bære navnet „Winston Churchill". Det bliver et skib af omtrent samme størrelse som m/s „England", men med vogndæk i skibets fulde bredde og en noget større overbygning. Til- og frakørsel skal finde sted over stævnen, og en del af vogndækket får højde nok til lastbiler og trailere. Fra vogndækket bliver der elevatorforbindelse til lastrummene. Skibet vil være klar til indsættelse på ruten i maj 1967, og samtidig påregnes m/s „Kronprinsesse Ingrid" indsat på ruten Esbjerg–Newcastle.

Det overvejedes at søge Englandstrafikken flyttet til bacon-anlægget, hvorved man ville have opnået en rationel samling af D.F.D.S.'s virksomhed i havnen på et sted, men dette

Baconskib ved kaj.

Model af passager-terminalen ved Englandskajen og det nye pakhus ved Østre Dokkaj. Harwich-båden får anlæg ved Englandskajen i billedets forgrund. Newcastle-bådens plads bliver i baggrunden til venstre.

var af flere grunde umuligt at gennemføre.

I stedet enedes man om den udbygning af forholdene ved Englandskajen, som nu er under udførelse og vil stå færdig til sommersæsonen 1967.

Harwichbådene vil få deres anlægsplads som hidtil ved Englandskajen, mens Newcastlebåden placeres ved det nye bolværk i slusegabet. På den nuværende opmarchplads opfører D.F.D.S. en moderne passagerterminal med tidssvarende lokaler til pas- og toldvisitation. Mellem skibene og terminalen bygges overdækkede gangbroer i 1. sals højde, og ligeledes passagen til lyntogsperronen og selve perronen overdækkes.

Ved sydenden af Østre Dokkaj opfører D.F.D.S. et 2000 m² stort stykgodspakhus. Ud for dette pakhus bliver der anlægsplads for de få godsbåde med traditionel godsbehandling, som fortsat vil sejle mellem Esbjerg og engelske havne, når moderniseringen af godstransporten er gennemført.

På hjørnet af Englandskajen udfører havnen en tilbygning til kajen med fast rampe og fundament for en bevægelig rampe til til- og frakørsel til m/s „Winston Churchill". Selve den bevægelige rampe og det tilhørende spil bekostes af D.F.D.S. I tilslutning til de øvrige arbejder gennemføres en forbedring af tilkørselsvejene og parkeringsforholdene.

Havnens andel i anlægsarbejderne beløber sig til 1,6 mill. kr. Tilbygningen til Englandskajen udføres af A/S Kjæhr & Trillingsgaard.

Kaj på stor vanddybde ved I/S Vestkraft

Som det vil være bekendt fremkom Esbjerg havneråd i 1964 med ønsket om anlæg af en kaj med stor vanddybde i Trafikhavnen til stykgods m. v. I tilslutning hertil fremsatte I/S Vestkraft ønske om, at der ved kraftværket etableres en kaj med stor vanddybde – 10–12 m – til sikring af, at kraftværkets forsyning med fast og flydende brændsel fremover kan foregå på billigst mulige måde.

Vestkrafts ønsker henvistes til behandling i det arbejdsudvalg, som af ministeren for offentlige arbejder var nedsat i anledning af havnerådets ønsker om et dybvandskajanlæg.

Udvalgets første opgave måtte derfor blive en bedømmelse af, hvorvidt Vestkrafts krav om større vanddybde var berettiget, og dernæst, om det i så fald ikke ville være rigtigst at placere det eventuelle dybvandskajanlæg for stykgods m. v. i tilslutning til kajen ved Vestkraft.

I juni 1966 nåede udvalget til et foreløbigt resultat gående ud på følgende:

Udvalget finder de af I/S Vestkraft fremsatte krav om, at der til kraftværkets forsyning med brændsel etableres kajanlæg med dybt vand, berettiget, og udvalget har derefter indstillet til ministeren for offentlige arbejder, at Vestkrafts kaj forlænges ud til den nuværende ydermole, idet kajanlægget udføres således, at der i april 1970 kan være uddybet til 10,5 m ved middel springtids lavvande (MSL) og senere – for så vidt det viser sig nødvendigt – kan uddybes til 12 m ved MSL. Indsejlingen over Grådyb Barre og farvandet ind til havnen uddybes tilsvarende, og indsejlingsåbningen til Søndre Forhavn udvides. Til projektets gennemførelse vil medgå ca. 17 mill. kr., og som første rate af bevillingen ønskes på finansloven for 1967–68 stillet 3,8 mill. kr. til rådighed. Det samlede anlæg ønskes færdiggjort så betids, at det kan være til rådighed ved indkøringen af den sektion af kraftværket, som sættes i drift i april 1970. Det vil kunne besejles af skibe på op til 15.000 tons lasteevne.

Projektet er udformet således, at det senere vil kunne udbygges til større bulk-carriers ved yderligere uddybning og udrykning af ydermolen, såfremt udbygningen af Vestkrafts anlæg i Esbjerg fortsættes, og i tilslutning til Vestkrafts kaj vil det så være naturligt at anlægge den eventuelle dybvandskaj i Esbjerg til brug til stykgods og bulkvarer. Undersøgelserne af

dette sidstnævnte projekts berettigelse fortsætter i udvalget, og til brug for udvalget iværksættes sideløbende hermed omfattende undersøgelser af forholdene i Grådybs tidevandsområde, herunder også af spørgsmålet om, hvorledes en kommende fast forbindelse til Fanø bør udformes, idet dette kan få afgørende indflydelse på udformningen af de fremtidige havneudvidelser i Esbjerg. I disse undersøgelser deltager – foruden vandbygningsvæsenet – Vandbygningsinstituttet, Geografisk Institut og Isotopcentralen.

Fremtiden

I forbindelse med udformningen af anlæggene ved Vestkraft er der udarbejdet en skitse til en ny dispositionsplan for Esbjerg havn. Da detaljerne i planen ikke kan fastlægges, før der foreligger i det mindste et foreløbigt resultat af de foran omtalte undersøgelser, er det endnu for tidligt at fremlægge den for offentligheden. Så meget kan dog siges, at det er en forudsætning for planen, at brolinien for en kommende Fanø-bro rykkes væsentligt mod øst for at give plads for fremtidige udvidelser af Esbjerg havn. Disse kommende havneanlæg vil få en fortrinlig forbindelse til den nye hovedvejsindføring i Esbjerg, lige som der er mulighed for gode forbindelser til banenettet. Hvorledes anlæggene i detaljer skal udformes vil afhænge dels af de omtalte undersøgelser og dels af de krav som stilles af den trafik, som skal benytte anlæggene. Udviklingen på søtransportens område foregår i disse år med stor hast, og det vil være overordentlig vigtigt, at anlæggene kommer til at følge helt med i denne udvikling. Man må derfor håbe, at der i de kommende år må være både arbejdsmæssig og bevillingsmæssig mulighed for, at Esbjerg havn til enhver tid kan være på højde med situationen. Det vil stille store krav til statskassen, krav, som det er særdeles vanskeligt at tilfredsstille i en periode, hvor den offentlige anlægsvirksomhed er underkastet begrænsning af hensyn til samfundsøkonomien.

Esbjerg havns historie

1868	Loven om Esbjerg havn stadfæstes den 24. april.
1869	Havnearbejdet påbegyndes den 15. april.
1873	Dokhavnen tages i brug den 1. oktober. Første damper anløber havnen den 6. oktober.
1878	Anlægget af Dokhavnen fuldføres.
1878–80	1. strækning af Sdr. Forhavnskaj bygges.
1886–89	Første fiskerihavn bygges, Sdr. Forhavn forlænges.
1894	Frankrigskajen bygges.
1895–99	Dokslusen ombygges og Dokhavnen uddybes.
1897–02	Den anden fiskerihavn (nuværende Færgehavn) bygges.
1909	Sandpumperen „Grådyb" færdigbygges.
1909	Loven om Esbjerg havns udvidelse stadfæstes den 30. april.
1909–22	Ny trafikhavn og ny fiskerihavn med 3 bassiner bygges.
1926	Færgeleje for Esbjerg-Fanø færgeriet tages i brug.
1931–32	Nyt beddingsanlæg bygges ved Færgehavnen. Fiskerihavnen udvides med et 4. bassin.
1933–34	Trafikhavnskajen udvides mod syd og Trafikhavnens Tværkaj bygges.
1934–36	Østre Forhavnskaj bygges. Søndre Forhavnskaj ombygges til større vanddybde.
1938–39	Nordre Dokkaj ombygges.
1947–48	Vestkraftkaj i Østre Forhavn bygges.
1957–64	Fiskerihavnen udvides med et 5. bassin. Nyt beddingsanlæg bygges på et 11 ha stort opfyldt areal ved 5. bassin.
1960	Sandpumperen „Taurus" (1250 m^3) afløser „Grådyb" (500 m^3).
1960–61	Trafikhavnens Tværkaj forlænges.
1960–67	Dokhavnens modernisering fortsættes med fornyelse af Vestre og Østre Dokkaj, forlængelse af Vestre Dokkaj samt bygning af nyt bolværk på slusegabets østside og fjernelse af dokslusen.
1965–66	Kajanlæg m. v. for baconeksporten bygges.
1966–	Nyt bolværk og ny auktionshal ved fiskerihavnens 1. bassin bygges.
1966–	Anlægsplads ved Englandskajen for nyt skib (færge) til Esbjerg-Harwich ruten bygges.
1966–	Forbedring af vejforholdene på Gl. Havn (Toldbodvej m. v.).

Plejeafdelingens gård er en lun plads, hvor vinden ikke kan genere.

ESBJERG KOLLEKTIV HUS

opfører højhus og plejeafdeling på Gl. Vardevej

★

AF BANKDIREKTØR

G. Ulrik

Ved Gl. Vardevej overfor Vognsbølparken opfører „Den selvejende institution Esbjerg Kollektivhus" for øjeblikket et kollektivhus i 10 etager med en tilhørende plejeafdeling.

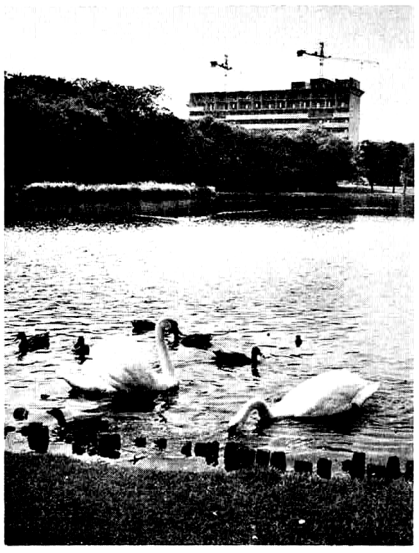
Tanken om en sådan bebyggelse i Esbjerg blev allerede for flere år siden bragt frem af overlæge S. A. Hanssen og nu afdøde bankdirektør O. Rasmussen, idet man fandt, at der også i Esbjerg var et behov for et kollektivhus med nem adgang til kostforplejning og andre kollektivgoder, og for et antal plejeværelser for ældre og svagelige medborgere.

En kontakt til „Foreningen til fremskaffelse af boliger for ældre", hvis administrator er højesteretssagfører Vald. Hvidt, København, resulterede i stiftelsen af „Den selvejende institution Esbjerg Kollektivhus".

Foreningen erhvervede ved velvilje fra Esbjerg byråd den smukt beliggende grund på Gl. Vardevej lige op til Vognsbølparken og lod straks arkitekt m.a.a. Erik Flagstad Rasmussen og civilingeniør Aage Henningsen gå igang med et projekt til et højhus med boliger og en plejeafdeling.

Boligafdelingen får ialt 63 lejligheder på 1, 1½, 2½ og 3½ værelser fordelt på 10 etager. Den har 2 elevatorer, og 54 lejligheder har tillige en rummelig vestvendt altan. Der bliver adgang til en kollektivafdeling i stueetagen, som blandt andet rummer en restaurant, hvor man for en rimelig ydelse kan få sin forplejning. Man kan tegne sig for en hel eller delvis pension, men det er helt frivilligt, om man ønsker at spise sine måltider i den fælles restaurant, eller man foretrækker selv at sørge for sin mad; derfor er der indrettet køkken eller kogeniche i alle lejlighederne. Endvidere findes en fælles læsestue, hvor et udvalg af dagblade fremlægges, og en reception vil yde beboerne forskellig assistance. Et antal gæsteværelser vil være til disposition for tilrejsende gæster, og der indrettes et selskabslokale, som beboerne kan benytte til private festligheder. Der bliver skabt gode parkeringsmuligheder og carporte til udlejning. Bygningen vil blive omgivet af et smukt haveanlæg med gode læpladser.

I tilslutning til boligafdelingen er opført en særskilt plejeafdeling med 23 værelser, der beboes af mennesker, som til stadighed har behov for plejehjælp. Hvert plejeværelse har egen indgang, forrum med garderobeskabe og eget toilet med brusebad. Beboerne møblerer selv deres værelser og indretter sig med eget bohave. Der findes fælles spisestue og opholdsstue samt adgang til atriumhave med gode læpladser. Rum til hobby og beskæftigelsesterapi, fælles thekøkken og fod- og hårplejerum forefindes ligeledes. Syge-

Kollektivhuset placeres ved byens største parkområde.

plejersker og andet faguddannet personale yder døgnet rundt beboerne fornøden hjælp og pleje og sørger for forplejning, vask og renholdelse. Boligafdelingens beboere har fortrinsret til optagelse i plejeafdelingen, såfremt helbredsmæssige forhold gør dette ønskeligt.

Plejeafdelingen er straks fra sin ibrugtagen fuldt belagt.

Boligafdelingen påregnes klar til indflytning successive i løbet af oktober kvartal. Interessen for lejemål i bygningen er meget stor. Der er adgang for alle, der ikke har hjemmeboende børn under 14 år.

„Esbjerg Kollektivhus" er oprettet som en selvejende institution, således at huslejen stedse holdes på så lavt et niveau, som afdrag, forrentning, vedligeholdelse og øvrige driftsomkostninger gør det muligt.

Finansieringen af den samlede anskaffelsessum på ca. 6,4 mill. kroner gennemføres med kredit- og hypotekforeningslån og lån garanteret af Esbjerg kommune, idet de sidste 15 % dækkes af indskud fra beboerne, varierende fra kr. 12.000 til kr. 19.500 efter lejlighedens størrelse. For indskud udleveres partialobligationer, der forrentes med 5 % p. a., og som ved fraflytning eller dødsfald kan overdrages til andre. Den årlige leje i boligafdelingen varierer fra kr. 5.400 til kr. 9.400, af hvilke beløb ca. 15 % udgør dækning af udgifterne vedrørende kollektivgoderne.

I plejeafdelingen betales for tiden et plejevederlag på kr. 1.500 pr. måned, og der erlægges ved indflytningen et depositum på kr. 12.500, som tilbagebetales ved lejemålets ophør.

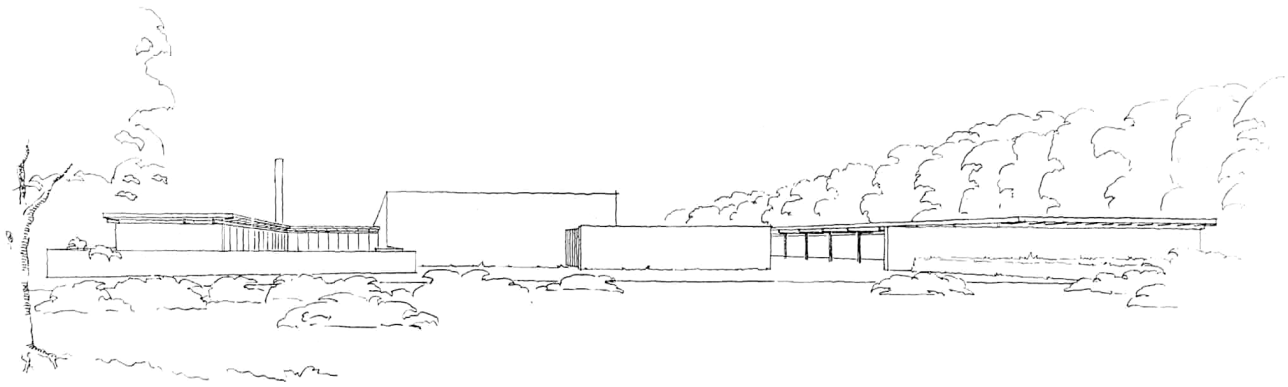
„Esbjerg Kollektivhus" ledes af en lokal bestyrelse bestående af:

Overlæge S. A. Hanssen (formand)
Borgmester Henning Rasmussen
Lektor Tage Thoft
Bankdirektør G. Ulrik og
Højesteretssagfører Vald. Hvidt.

Udlejning og daglig administration forestås af sekretær S. P. Nielsen, kollektivhuset.

Kollektivhusets beboere har let adgang til Vognsbøl parken.

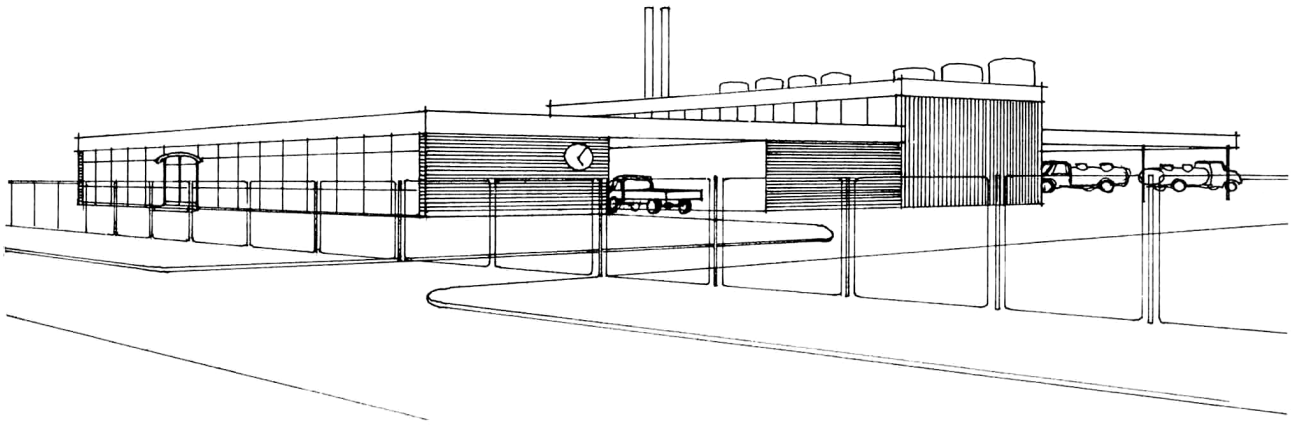
Sådan skal A/S Esbjerg Mælkeforsynings nye mejeri ved Randersvej se ud.

Mejerirationalisering

Indtil for to år siden fandtes der i og omkring Esbjerg ikke mindre end 8 mindre og mellemstore mejerier. Befolkningen i Esbjerg og oplandet blev forsynet med mælk og fløde fra 6 af disse mejerier. Forholdene var langt fra tilfredsstillende. Flere af mejerierne var forældede, men ingen af dem var så store, at de turde gennemføre omfattende byggerier og tage den helt moderne, arbejdsbesparende mejeriteknik i brug. Vogne med mælk fra leverandørerne og vogne med konsummælk fra mejerierne til udsalg og andre kunder gennemkørte de samme områder og de samme gader. Der var tale om et betydeligt spild af tid – og det er penge.

Esbjerg byråd kunne med hjemmel i lovgivningen om bybefolkningens forsyning med mælk og fløde have gennemtvunget en ændring af forholdene. Byrådet har imidlertid ikke ønsket at gennemføre en sådan tvangsmæssig ændring, hvilket sikkert først og fremmest skyldes, at der aldrig har været større interesse for at gennemføre forbedringer ved tvang, og at priserne altid har ligget på et rimeligt og fornuftigt niveau i sammenligning med andre byer. Mejerierne tog imidlertid selv for nogle få år siden initiativet til en ændring af de uheldige forhold. Efter en lang række forhandlinger, der undertiden så ret håbløse ud, begyndte resultaterne at vise sig. Det første var sammenslutningen pr. 1. oktober 1964 af 3 andelsmejerier. Efter denne sammenslutning var der i Esbjerg kun 3 mejerier. De to største, det nydannede andelsmejeriet Esbjerg og A/S Esbjerg Mælkeforsyning købte 1. maj 1965 det mindste mejeri. Forholdet mellem de to tilbageværende mejerier blev i øvrigt reguleret ved en aftale, der først og fremmest hindrer uhæmmet og illoyal indbyrdes konkurrence. Endelig blev i 1965 og 1966 endnu 3 mejerier i oplandet bragt ind i samarbejdet ved sammenslutninger.

Alle disse ændringer har medført, at 8 mejerier (Esbjerg andelsmejeri, Esbjerg ny andelsmejeri og andelsmejerierne i Bryndum, Alslev, Vester Nebel og Aalbæk samt de privatejede mejerier A/S Esbjerg Mælkeforsyning og Vesterbyens mejeri) er blevet til 2

Og sådan skal andelsmejeriet »Esbjerg«s nye mejeri ved Kvaglundvej se ud.

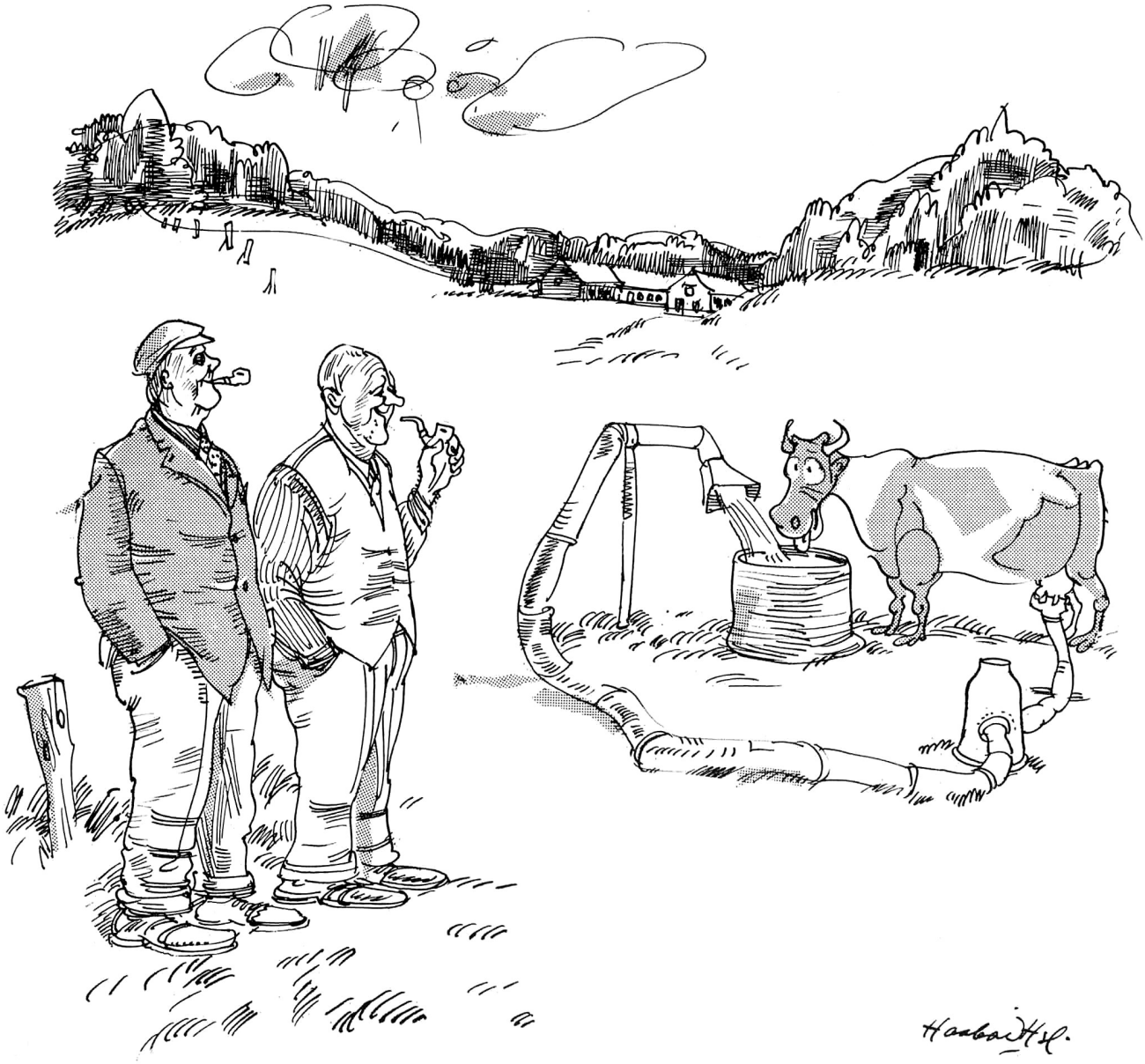
store mejerier (andelsmejeriet Esbjerg og A/S Esbjerg Mælkeforsyning). Disse to mejerier modtager tilsammen mellem 35 og 40 millioner kg mælk om året, d.v.s. at de er så store, at de med fordel kan udnytte hele den moderne mejeriteknik.

Begyndelsen til en gennemgribende ændring er for længst gjort. Mejerierne benytter nu brune mælkeflasker, der beskytter mælken mod skadelige lysstråler. Eengangsemballage benyttes i et vist omfang. Sødmælken er blevet homogeniseret, hvorved man undgår flødeklumper i mælken. Moderne tankbiler afhenter mælken hos leverandørerne, hvorved der sikres daglig transport til mejerierne under tilfredsstillende hygiejniske betingelser, ligesom der spares arbejdskraft.

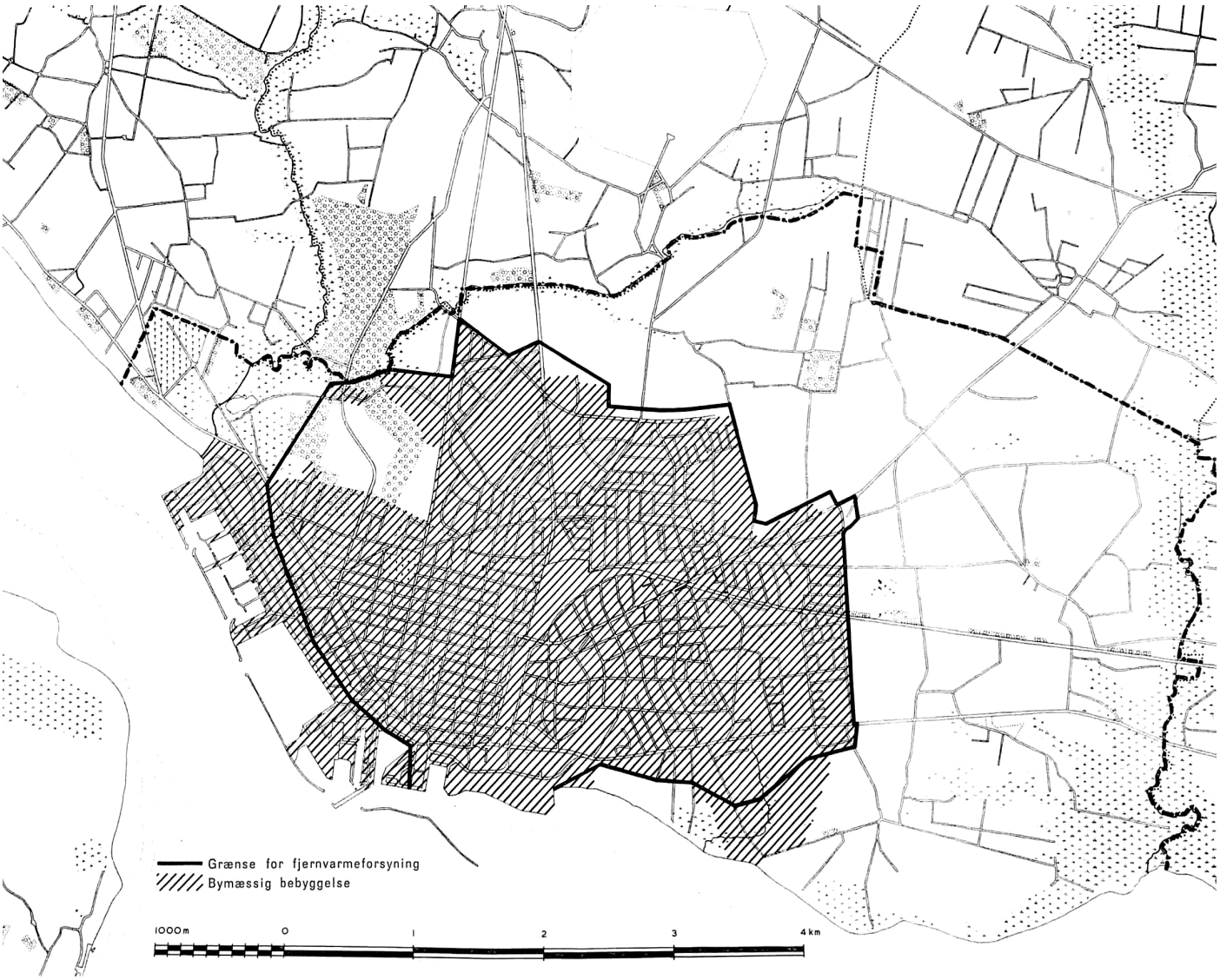
Endnu større ændringer er ved at blive gennemført, idet begge mejerier er ved at realisere planer om opførelsen af helt nye mejerier forsynet med de mest moderne tekniske indretninger i dag. Som naturligt er, har disse byggerier udviklet sig til en sund kappestrid om at præstere det bedste. Mejeriernes arkitektkontor, Århus, og arkitekt Knud Thomsen m.a.a., Esbjerg, kappes om at gøre bygningerne så hensigtsmæssige og smukke som muligt. De danske mejeriers maskinfabrik og Alfa-Laval kappes om at gøre de nye mejerier så rationelle som muligt.

Det tekniske udstyr bliver for begge mejeriers vedkommende meget arbejdsbesparende. Der bliver tale om „fjernbetjente" ventilsystemer, „automatisk, programmeret kemisk rengøring" og meget andet, som er uforståeligt for den, der ikke er mejerikyndig. Mest slående virker dog oplysningen om, at hele teknikken tilrettelægges med en senere udbygning til fuldautomatisk enmandsbetjening for øje.

De to nye mejerier, der tilsammen vil koste op mod 10 mill. kr., vil sikre, at befolkningen i Esbjerg og oplandet får gode mælkeprodukter tilberedt under de allerbedste forhold.

Det kan man da kalde rationalisering. På den måde sparer vi både transport, mejeri og forbruger. Der er kun koen tilbage.

FJERNVARME

over hele byen

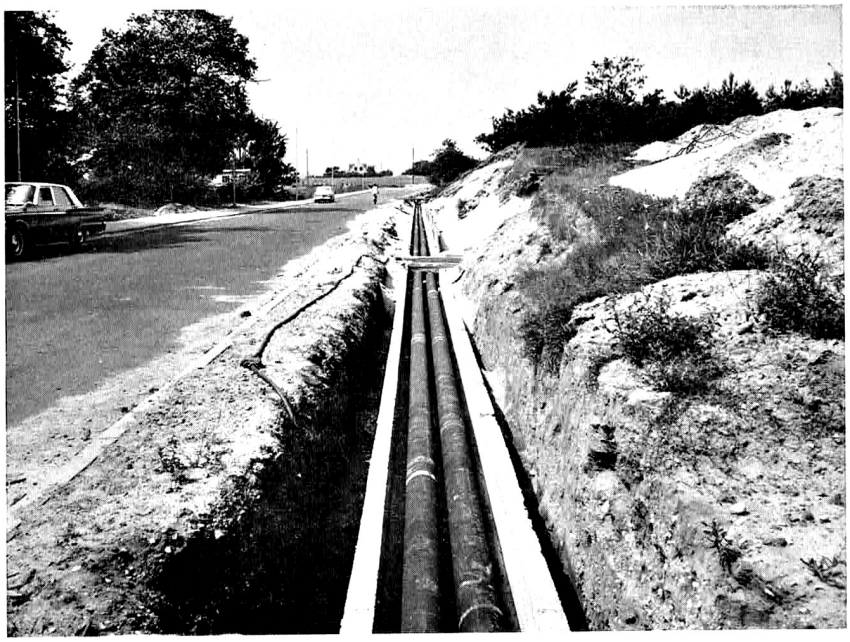
Fjernvarmen har i år passeret et 40-års jubilæum, idet bestyrelsen for Sydvestjyllands forenede elektricitetsværker allerede i august 1926 vedtog at udnytte spildvarmen fra det daværende elektricitetsværks dieselmotorer til opvarmning af de nærmestliggende offentlige bygninger.

Fjernvarme var dengang noget helt nyt og ukendt i Danmark. Det første fjernvarmeanlæg blev taget i brug i København i 1925. Det næste – Esbjerg – blev taget i brug i 1927. Allerede året efter tog Århus et anlæg i brug, og anlæg i andre byer fulgte hurtigt efter.

Den tids værker var – set med nutidens øjne – meget små. Esbjergs fjernvarmeanlæg havde således kun 12 forbrugere i 1927. Antallet af forbrugere steg meget langsomt og var ved slutningen af den anden verdenskrig kun 255.

Denne langsomme udvikling var dels en følge af, at man indtil elforsyningens overgang til dampdrift i 1940 som allerede nævnt kun søgte at udnytte dieselmotorernes spildvarme, og dels en følge af, at man under krigen ikke kunne skaffe materialer og arbejdskraft til udbygning af fjernvarmenettet.

Umiddelbart efter krigens afslutning begyndte en langt kraftigere udvikling. En lang række kommuner og elforsyningsselskaber dannede selska-

Fjernvarmeledningerne lægges, inden et nyt område bebygges.

bet I/S Vestkraft, der den 1. april 1946 overtog Sydvestjyllands forenede elektricitetsværkers dampcentral på havnen.

Dette værk, der forsyner hele Vestjylland, er siden udbygget i et meget hurtigt tempo.

Elforsyningens overgang fra dieseldrift til dampdrift i 1940 i forbindelse med den meget store udvidelse efter dannelse af I/S Vestkraft har medført, at mulighederne for at etablere fjernvarmeforsyning til en rimelig pris er blevet meget store. Ved en omfattende udbygning af forsyningsnettet har man søgt at udnytte disse muligheder, og man når i indeværende år til en ny „Milepæl" i varmeforsyningens historie, idet hele den bymæssige bebyggede del af kommunen, som kan forsynes med fjernvarme, ved årets slutning vil være forsynet med fjernvarmeledningsanlæg. Af tekniske grunde kan et par mindre områder, jfr. kortet, ikke forsynes med fjernvarme. Varmeforsyningen kommer dog ikke til at savne anlægsarbejder i fremtiden, for nye områder gøres stadig byggemodne, og disse skal forsynes med fjernvarme – inden det første hus tages i brug.

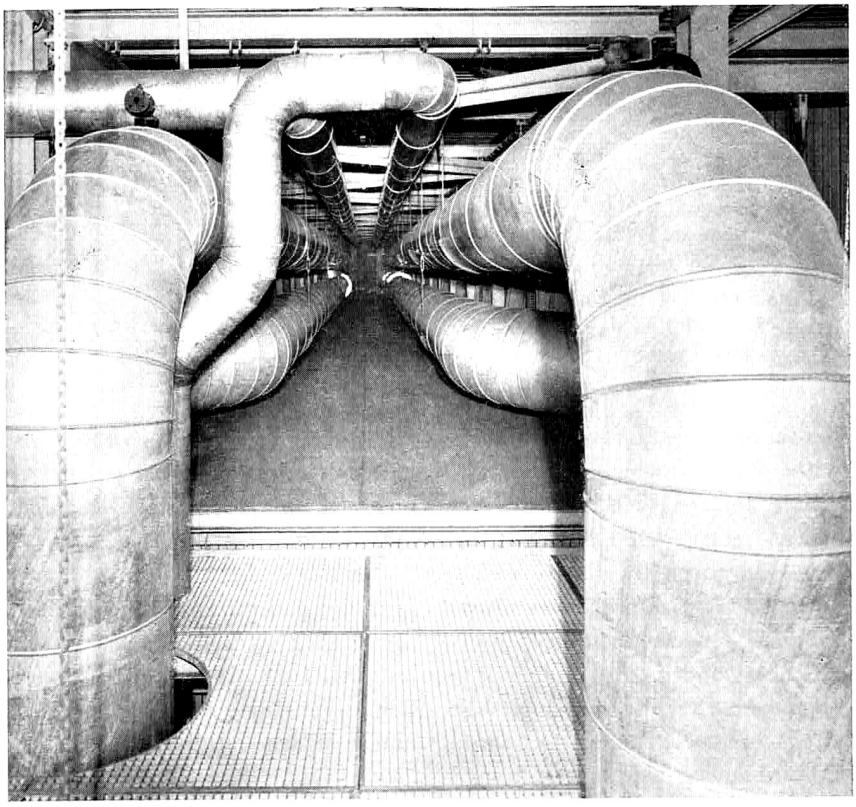
Der er fjernvarme overalt – men ikke alle har fjernvarme. Nogle få ønsker stadig at benytte kaminer og kakkelovne, andre har gode centralfyr, som de vil slide op, inden de går over til fjernvarme, og visse steder ønsker man af økonomiske grunde ikke fjernvarme nu. Dette gælder f. eks. nogle steder, hvor ejendomme skal rives ned eller bygges om.

Men ca. 15.000 lejligheder eller ca. 85 % af samtlige lejligheder har allerede nu fjernvarme – og antallet stiger stadig.

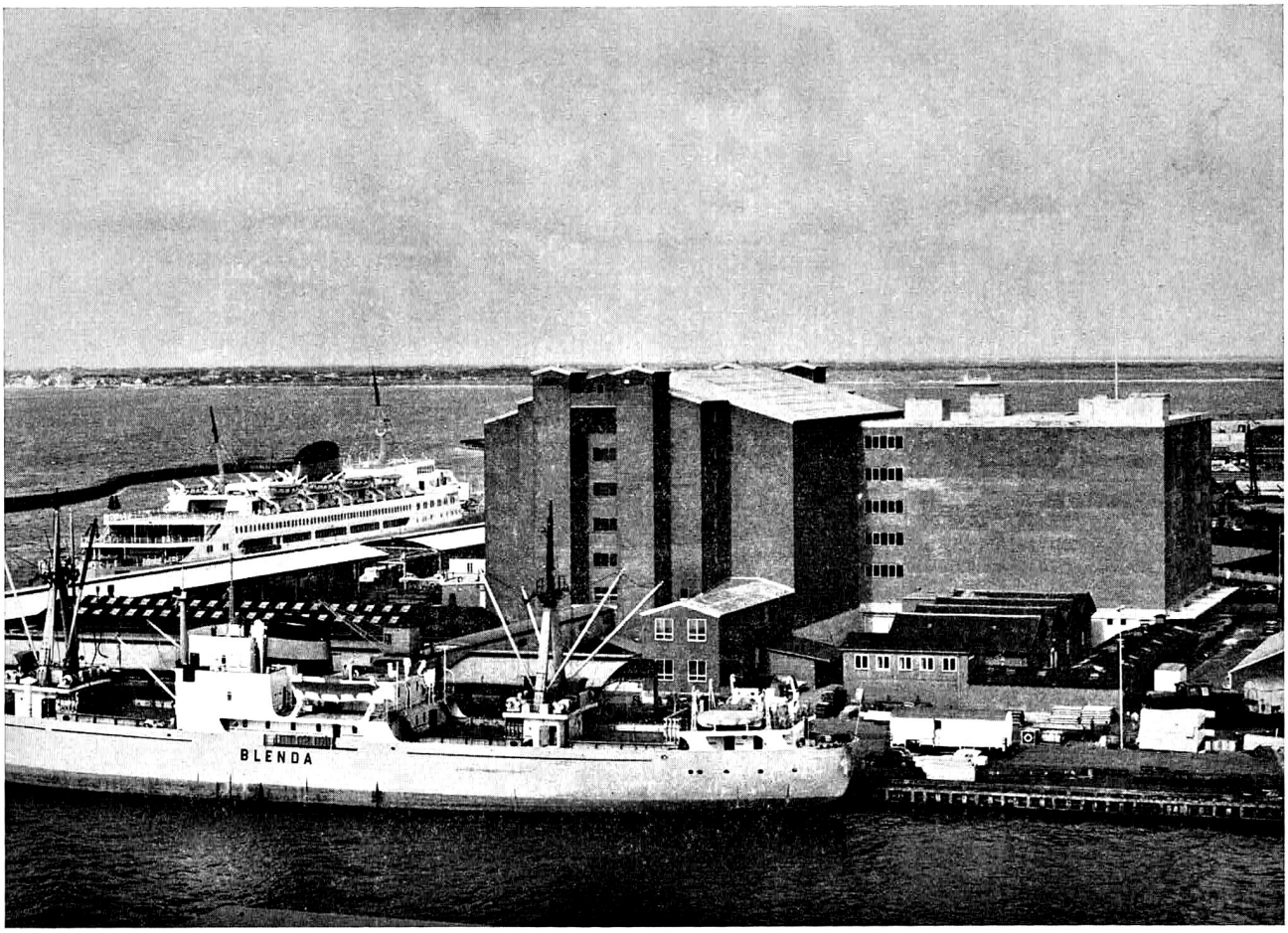
Fjernvarmen har mange fordele. Den er let at regulere. Den kræver ringe plads til fyrrum. I nybyggeri kan plads til brændselsrum spares, ligesom skorstenen kan udelades.

Men fjernvarmen har en anden fordel, som er meget væsentlig. Dens udbredelse begrænser luftforureningen. Røgplager, og især røgplager i form af kun delvis forbrændte råolier fra centralfyr og kaminer ombygget til oliefyring er næsten ukendt i Esbjerg.

Fjernvarmens store udbredelse har også skabt problemer, som forbrugere dog ikke mærker meget til. Mulighederne for at sælge koks i Esbjerg er blevet ganske væsentligt mindre, hvilket er en af de vigtigste grunde til, at man nu bygger et nyt gasværk, jfr. artiklen herom. Med fjernvarmens udbredelse er befolkningens muligheder for at få bad hele året blevet ganske væsentligt forbedret, hvilket er et for sundhedstilstanden betydeligt fremskridt. At den kommunale badeanstalts økonomi samtidigt – på grund af dalende besøgsantal – er blevet en ret håbløs affære, er en anden historie.

Fjernvarme til hele Esbjerg kommer igennem disse rør.

Glimt af en udvikling

Esbjerg-egnen er et område, hvis vækst i de seneste år er blevet meget mærkbar

Esbjerg by, Esbjerg havn og det område, der kaldes Esbjerg-egnen, og som omfatter Guldager, Bryndum, Skads, Vester Nebel, Tjæreborg, Sønderho og Esbjerg kommuner, er i disse år præget af en befolkningsmæssig og erhvervsmæssig ekspansion. Kommunerne, der tilsammen har 72.000 indbyggere, har udlagt store arealer til industrigrunde. Egnens virksomheder har benyttet de muligheder, der således er skabt, til at realisere ønsker om nye og mere rationelle anlæg og til udvidelser, mens nye virksomheder har udnyttet deres chance for at slå rod på et geografisk fordelagtigt sted. Flere og flere virksomheder bliver afhængige af eksportmarkederne, og den vestvendte havn med mange ugentlige forbindelser til og fra England, Tyskland og andre lande, vestvejen og vestbaneforbindelserne på kun 80 km til den dansk-tyske grænse giver egnen en erhvervsgeografisk fordelagtig beliggenhed nær Danmarks store handelspartnere både i EFTA og Fællesmarkedet.

Til denne gode position kommer mulighederne for rigelig vand- og elforsyning, videregående uddannelsesmuligheder på 17 fagområder og betydelige rekreative områder og fortræffelige muligheder for sportudøvelse på snart sagt alle felter.

En afgørende faktor for en virksomhed, der vil etablere sig et nyt sted, er arbejdskraften, og Esbjerg-egnen kan glæde sig ved en god arbejdskraftreserve og god og stabil arbejdskraft, der har vist høj produktivitet pr. beskæftiget.

De følgende sider viser Dem glimt fra Esbjerg-egnens erhvervsmæssige ekspansion.

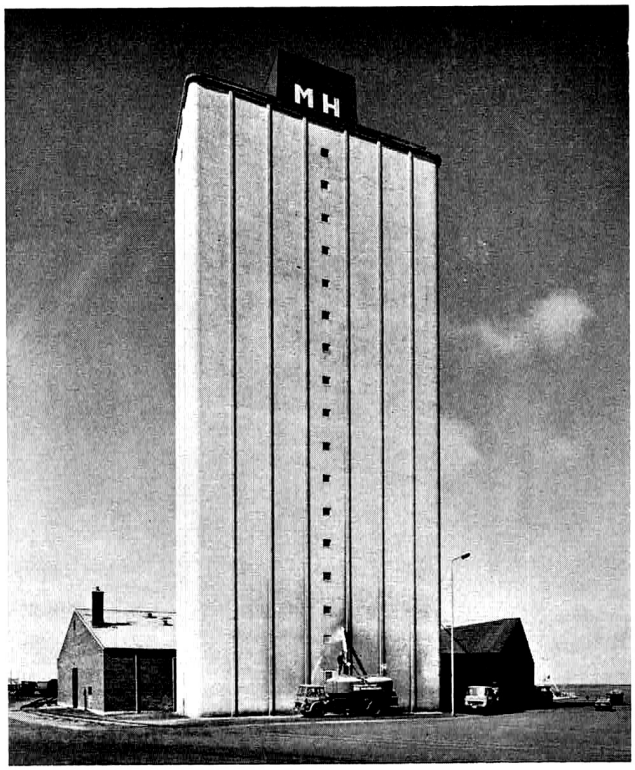
Agricold A/S

Dansk landbrugs fryse- og kølehus i Esbjerg har for kort tid siden sluttet en udvidelse, der forøgede lagerkapaciteten med 80 pct. til 8.500 tons og nedfrysningskapaciteten til 215 tons i døgnet i 14 nedfrysningsrum med ÷ 40 gr. C og 48 lagerrum med en temperatur på ÷ 25 gr. C. Udvidelsen krævede en investering på 9,2 mill. kr., og virksomheden er nu på 7.000 etagemeter. – Den store virksomhed indgår både som et naturligt led i den stigende eksport af frosne produkter til fjerne markeder og som en markedsregulerende faktor.

A/S Valsemøllen

grundlagdes 1899 og har gennemgået en række udvidelser, sidst i 1962, hvor produktionskapaciteten øgedes med 25 pct., så man nu kan behandle 1700 tdr. hvede og 300 tdr. rug daglig. Virksomhedens melsilo kan nu rumme 60.000 50 kg sække, kornsiloen 140.000 100 kg sække, så man ialt kan have 14.000 tons på lager. Produktionsprogrammet omfatter hvede- og rug-produkter til konsumbrug, bl. a. eksporteres kemikaliefrit mel. A/S Valsemøllen beskæftiger 40 i mølleriet, og i den tekniske ledelse og administrationen er en snes beskæftiget.

M. Hansens korn

M. Hansens korn- og foderstofforretnings kornsilo, beliggende på Adgangsvejen ved trafikhavnen i Esbjerg, er 50 m høj og rummer 30.000 tdr. korn og indgår som et vigtigt led i betjeningen af firmaets detailkunder blandt landmændene i Esbjergs opland. Størsteparten af leverandørerne anvender mejetærskere og ønsker kornet hentet direkte fra marken og derefter tørret, opbevaret og endelig forarbejdet til færdige svine-, kvæg- og fjerkræfoderblandinger, som i stigende grad finder anvendelse i det rationelt drevne landbrug.

A/S E & C

A/S Eriksen & Christensen, Gl. Havn, grundlagdes 1893 af konsul D. Lauridsen og grosserne H. Eriksen og S. P. Christensen. Sidstnævnte døde i 1906, og virksomheden videreførtes af H. Eriksen. Ved grundlæggelsen var aktiekapitalen 40.000 kr. – i dag er den 2¼ mill. Lagerkapaciteten er 30.000 tons, heraf 20.000 tons i siloer, resten i planpakhuse til sækkevarer. Virksomheden arbejder med handel med korn og foderstoffer samt fabrikation af foderblandinger til kreaturer, svin, fjerkræ, mink m. m. og eksporterer fra tid til anden byg til maltbrug til centraleuropæiske lande. Der er beskæftiget 25 funktionærer og 80 arbejdere.

Jydsk Andel

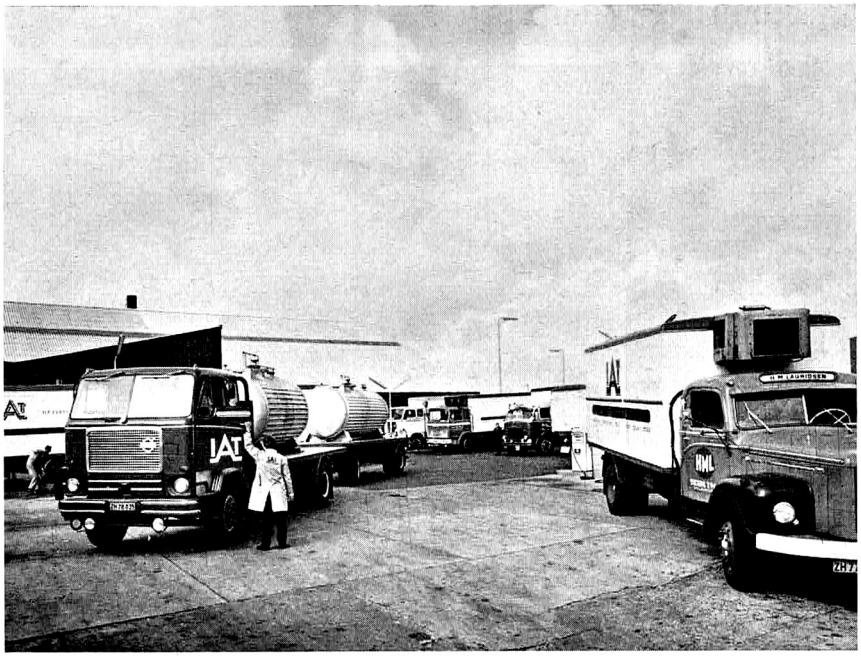
Jydsk Andels-Foderstofforretning's Esbjerg afdeling er anlagt 1902 ved dokhavnen. En række udvidelser kulminerede, da man i 1962 byggede den sidste silo og dermed bragte silokapaciteten op på 15.000 tons. Desuden kan pakhusene rumme 3.000 tons sækkegods. Virksomheden fremstiller kvæg-, svine- og hønsefoderblandinger, og renser sædekorn. Firmaet er ved at bygge en foderblandingsfabrik, der får en silokapacitet på 3.500 tons og en lagerkapacitet på 2.000 tons. Når den er opført, kan der produceres 30 tons kvæg- og 30 tons svinefoderblanding pr. time.

Raun Bybergs Skibsbyggeri A/S

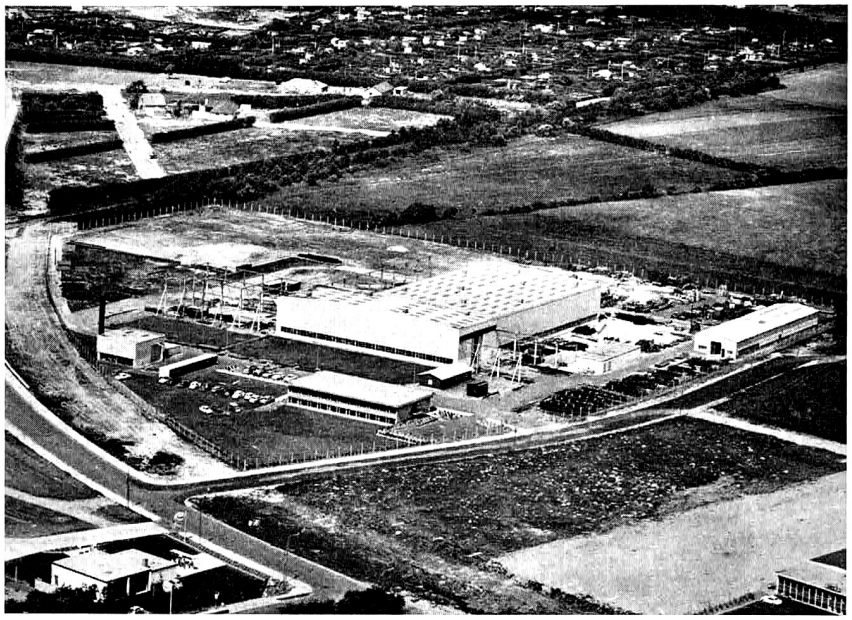
er en af Esbjergs ældste virksomheder. Det blev grundlagt 1871. Værftet er specialist i reparation og nybygning af fiskekuttere i træ samt foretager alt arbejde i forbindelse med dokning og reparation af coastere, fragt- og passagerbåde, der jævnligt anløber Esbjerg havn. Virksomheden er en af landets mest moderne, idet den for 1½ år siden flyttede fra trafikhavnen til det nye beddingsanlæg på Esbjergs fiskerihavn. Værftet beskæftiger i øjeblikket 50 medarbejdere. Området, hvor værftet er bygget, vil i kommende år få flere bådeværfter.

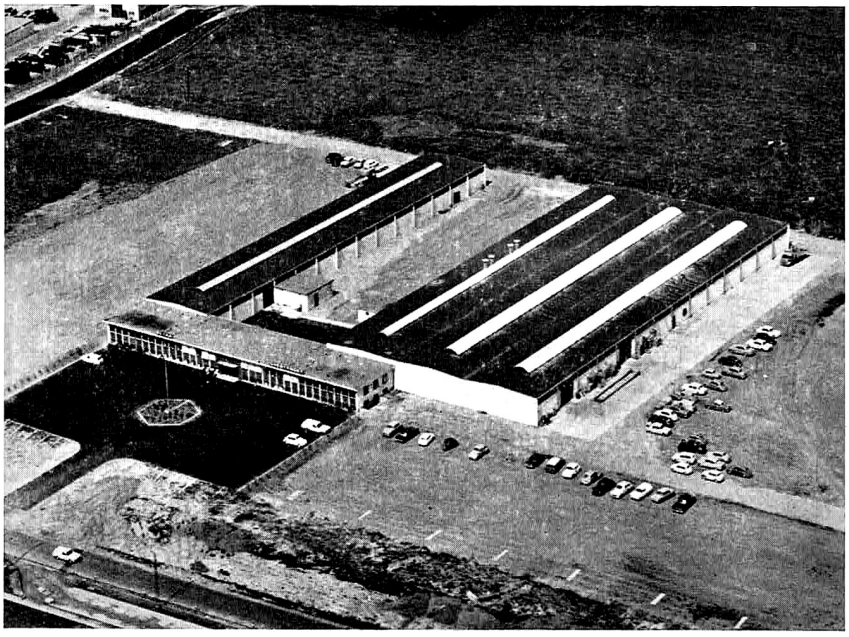
I. A. T.

International Auto-Transport af Esbjerg A/S er den største virksomhed i sin art i landet – og det er ikke nemt at give noget samlet indtryk af virksomheden, hvis vognpark på 25 eksportbiler kun yderst sjældent ses samlet. Men nogle få kendsgerninger ridser alligevel et klart billede af virksomheden op. Årligt transporterer man 60.000 tons gods – fødevarer, maskiner, kemikalier, elementhuse og meget andet – på en samlet strækning af 4 millioner kilometer, deraf de 3 millioner i udlandet med vogntog, der koster 250.000 kr. stykket.

Gartnernes Salgsforening

grundlagdes 1935 af gartnere fra Ribe amt og har i dag 220 andelshavere. I 1964 flyttede man fra Bavnehøj til en 35.000 m² grund på arealerne for let industri ved Vibevej og rejste en hal på 3.200 m² til auktionshal, kontorer og restaurant og en grossistbygning på 1.200 m². Omsætningen har passeret 8 mill. Der beskæftiges 50 mand om sommeren, 25 om vinteren.

I baggrunden ses *A/S Chr. Kjærgårds* store lagerbygning på 2300 m², hvorfra konsumvarer, isenkram, grovvarer og langvarige forbrugsgoder fordeles til Sydvestjylland fra Tarm til grænsen. Klimaanlæg og avanceret lagerteknik tillader fuld udnyttelse af lageret i 5½ m.s højde. 21 mand er beskæftiget her.

A/S Vølund

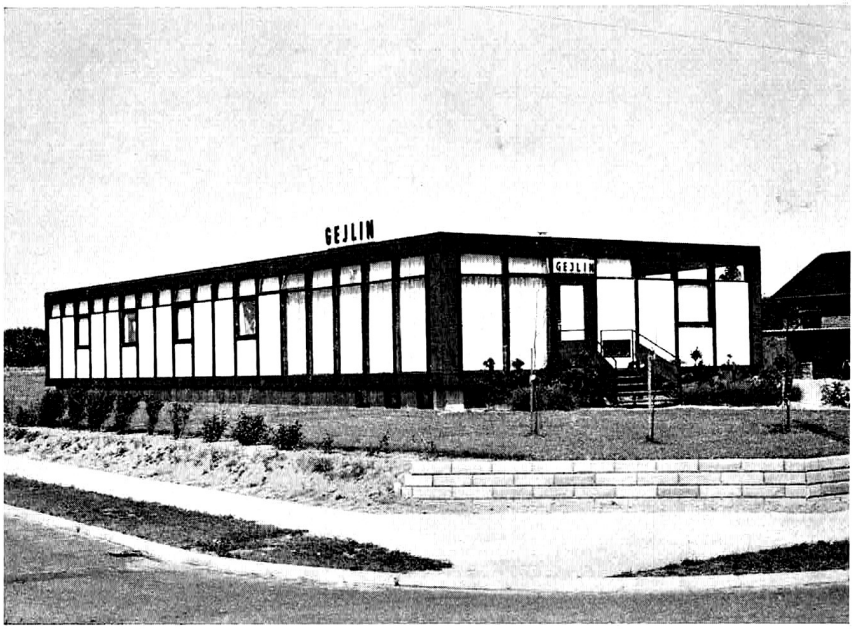
sluttede 1964 udflytningen af produktionsstederne fra København. Kedelsmedien og plade- og profilbearbejdnings-værkstederne placeredes i Esbjerg. På en 72.000 m² stor grund er indtil nu rejst haller på tilsammen 6.600 m². 180 arbejdere og funktionærer producerer her kedler til fjernvarmeanlæg og større boligkomplekser, kraftværkkedler, lagertanke, stålkonstruktioner, forbrændingsanlæg og præsterer underleverancer til Vølunds dieselmotorfabrik i Frederikshavn og vaskemaskinefabrik i Tommerup.

A/S Vestfrost

startede 1963 i Tarp, men købte hurtigt 50.000 m² af Esbjerg kommune i industrikvarteret ved Spangsbjerg Møllevej og flyttede i 1965 ind i en fabrik på 5.000 m² her. Produktion af boks- og skabs-frysere beskæftiger 100 mennesker. Afsætningen har udviklet sig så rivende, at en ny fabrikshal på 1.100 m² er projekteret. Der eksporteres til Island, Sverige, Norge, Vesttyskland og Østrig, og virksomhedens vækst har de seneste år fordret en investering på mellem 4 og 5 mill. kr.

Gejlin Kjolefabrik

startedes 1959 af fabrikant Bent Gejster så beskedent som med een syerske. Produktionsprogrammet var kjoler til teenagers og unge fruer, alt i særlige modeller og med speciel finish. 1. januar 1966 flyttedes til en nybygget fabrik på de lette industriarealer, og her er 32 medarbejdere beskæftiget. Produktionen omfatter ca. 100 modeller til årets to sæsoner, og dagsproduktionen er et halvt hundrede kjoler efter kunders specielle modeller. Eksport er optaget til Grønland og kontrakter tegnet til Norge. Fabrikken udvides med 400 m² i efteråret 1966.

Centralvaskeriet

arbejdede en lang årrække i den indre by, hvor man så sent som 1960 moderniserede. I 1965 flyttedes til de nye industriarealer til en 7.500 m² stor grund med en 1.800 m² nybygget og helt moderne monteret vaskeribygning, hvor gennemsnitlig 40 damer er beskæftiget. Alle former for vask foretages, og man behandler daglig 4,5 tons tøj om sommeren, lidt mindre om vinteren. Vaskeriet driver en omfattende udlejning af kitler og hvidevarer til hoteller, industrier og forretninger.

Esbjerg Finér Central

er et helt moderne snedkeri, der som speciale har inventar- og finéropgaver af enhver art fra låger, paneler og loftsbrædder til færdigt inventar. Siden starten i 1952 blev virksomheden drevet i mindre lokaler, indtil man i 1965 opførte en værkstedsbygning på 600 m² på et af byens industriarealer ved Darumvej. Foruden værkstedet rummer bygningen kontor, frokoststue og tørrerum, der tilsammen omfatter 150 m². Virksomheden, der beskæftiger 10 mand, har på den ialt 7.000 m² store grund sikret sig udvidelsesmuligheder for fremtiden.

Scania Vabis

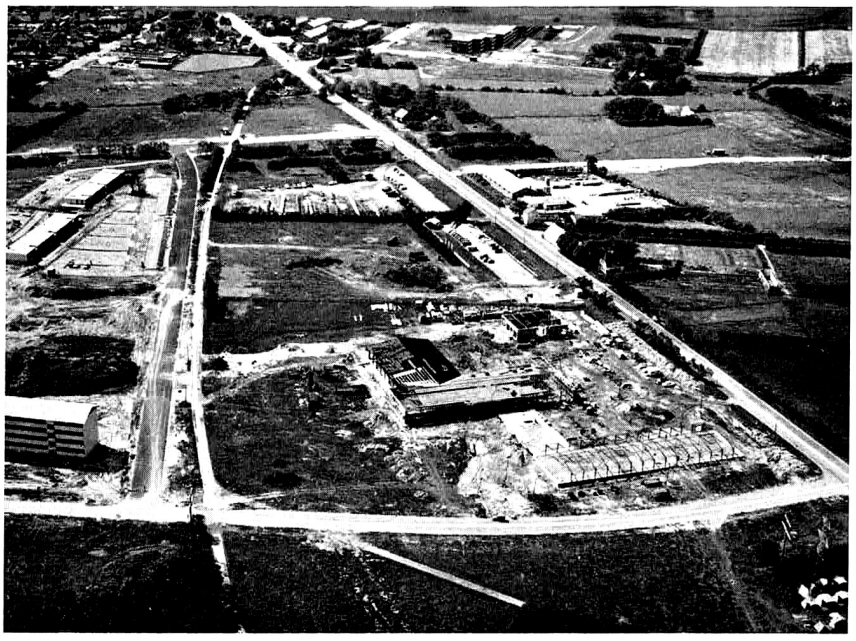
På et 12.000 m² stort areal på industriområdet ved Darumvej har A/S Tage Nyborg bygget en 2.000 m² stor bygning, hvorfra man betjener det vestlige Jylland fra Limfjorden til Ribe med Scania Vabis-lastvogne, såvel salg som service.

Virksomheden blev grundlagt i juni 1964, og den rykkede ind i de nye bygninger i oktober 1965. Virksomhedens formål er handel med og reparation af svære lastkøretøjer til såvel køletransport af kød, fisk og mælk som særlige mejeri-tankvogne, almindelige tankvogne og sættevogne til langtømmer m. m.

N. Chr. Frikke A/S

flyttede i januar 1966 fra den indre by til en 8.400 m² stor grund ved hovedvej 1, hvor der var bygget en 6.500 m² udstillingshal med lagerkældre, værksteder og kontorer. Lageret er specielt udstyret med henblik på service på Opel-fabrikaterne, og såvel en grossom detailhandel med reservedele. I Jernbanegade, hvor virksomheden havde til huse gennem 42 år, foretages nu klargøring af brugte vogne. Ved den nye virksomhed, men adskilt fra denne er indrettet pladeretnings-værksted, der beskæftiger 7 mand. Til nyanlægget hører også en altomfattende servicestation.

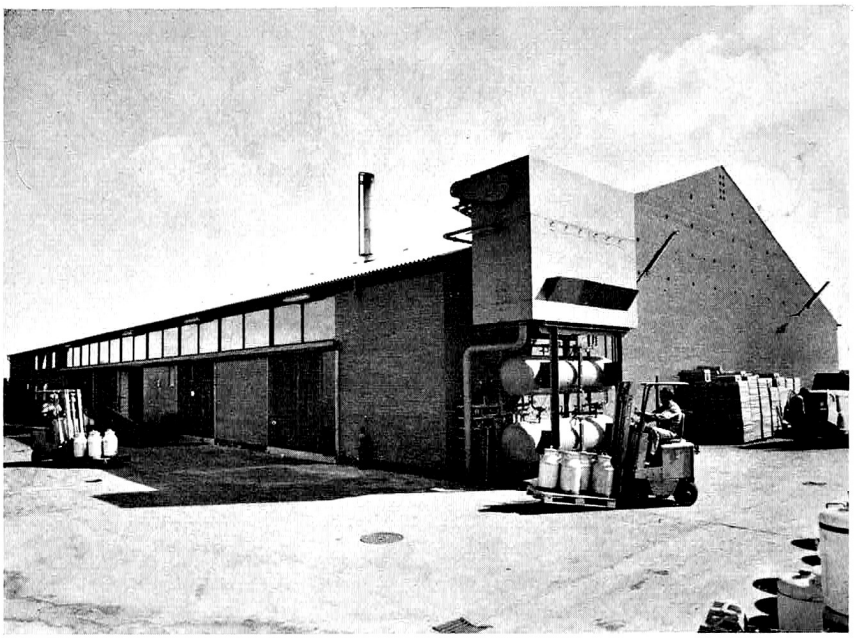

Ford – VW – Austin

Ved hovedvej lige udenfor Esbjerg har tre automobilfirmaer sikret sig grund og bygger. Forrest i billedet bygger K. S. Kristensen A/S på en 23.500 m² grund 6.000 m² værksteder for personvogne, lastbiler og traktorer, Ford-reservedelslager, pladeværksted, lakereri, salgs- og udstillingshal. På en 15.000 m² grund bagved bygger den autoriserede VW-forhandler, Laurids Hansen, kontorer, værksteder og klargøringshaller på tilsammen 4.000 m² – en firdobling af det, man disponerer over i øjeblikket. – Den tredie grund er erhvervet af Austin, der endnu ikke har konkrete planer for udnyttelsen.

Dooleweerdts fodercentral A/S

producerer minkfoder til 220 vestjyske minkfarme. Oprindelig placeret i Gjesing, men efterhånden helt lukket inde af et villakvarter, hvorefter man i 1964 flyttede til nybygget fabrik i Tarp, hvor der daglig produceres 12 tons foder. Der kan nedfryses 50 tons daglig, og lageret kan rumme 1600 tons. Produktionsprogrammet er standardfoder af filet-affald – der i væsentlig grad må importeres fra Nova Scotia. I 1967 aftages 1800 tons. På 20 tdr. land er rejst 1500 m² bygninger, men i 1967 bygges nyt, så afgangskapaciteten udvides.

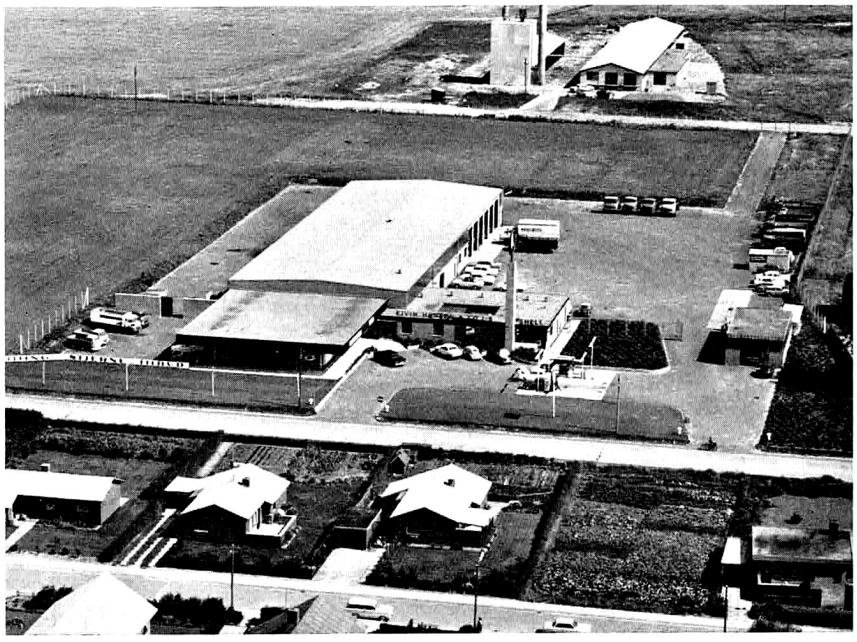
DAN-THOR

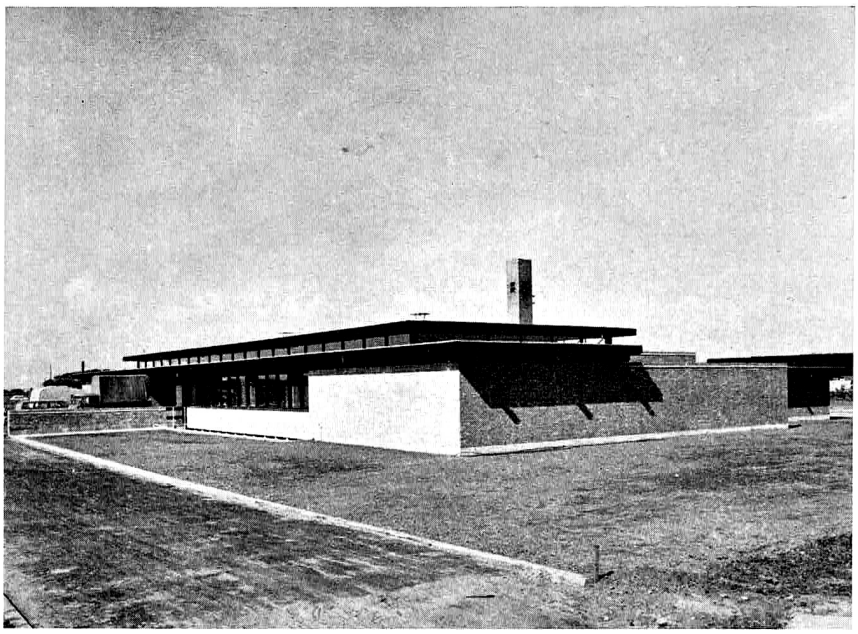
A/S Esbjerg Jernstøberi og Maskinfabrik har eksisteret siden 1868 – Esbjergs grundlæggelsesår. I hele perioden har virksomheden udviklet sig på samme sted i flere gange udvidede bygninger ved Kronprinsensgade. 1966 erhvervedes en 21.000 m² grund på Hybenvej i Spangsbjerg ved Esbjerg, hvor en eksisterende bygning let kunne ændres, og i 2100 m² bygning er indrettet maskinværksted og kedelsmedie, der beskæftiger 65 mand med produktion af fiskemelsanlæg og tørremaskiner til kødfoderfabrikation, materiel til fyr- og vagervæsen samt flere typer pladebearbejdningsmaskiner, der leveres til Danish Machine Co., Åbyhøj.

Ejvin Hansen & Co. A/S

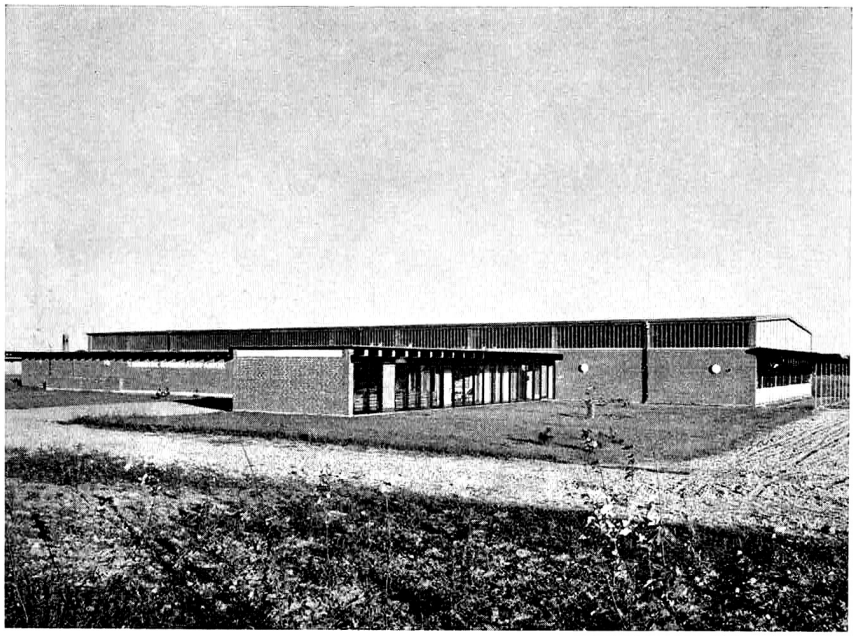
har på en 28.000 m² stor grund ved hovedvej 12 i Gjesing, kun få km fra Esbjergs centrum, opført udstillingsbygning, værksteder til person- og lastvogne i hver sin separate afdeling samt meget stort reservedelslager for Mercedes-Benz-køretøjer samt servicestation og vaskehal. Virksomheden blev grundlagt i 1963 og valgte straks sin beliggenhed ved en af udfaldsvejene fra Esbjerg. Der beskæftiges allerede nu 45 mennesker, og det sidst opgjorte årsregnskab viser en omsætning på 12 mill. kr. – en af frugterne af Esbjergområdets industrielle og handelsmæssige ekspansion.

A/S C. A. Hoffgaards skotøjsfabrik,

grundlagt 1918, rykkede efter flere flytninger gennem årene 1. januar 1966 til en 1200 m² fabrik på 1½ td. land på arealerne for let industri ved Lindholmvej i Sædding. Flytningen gav en tredobling af fabrikslokalerne, og der produceres nu 800 par sko daglig af 60 beskæftigede på fabrikken samt 40 hjemmearbejdere. Statshospitalet ved Ribe leverer en række halvfabrikata. Produktionsprogrammet omfatter fodform-sko, specielt fritidssko, og der er en stærkt voksende eksport til resten af Skandinavien. Adskillige fra det omliggende beboelsesareal tager nu del i produktionen.

Nordisk Gummibådsfabrik

Fabrikken er 1650 m², bygget 1965, ligger på et 20.000 m² areal ved Sædding ringvej. Den gamle fabrik er fortsat i brug og har en lignende størrelse. Fabrikken beskæftiger ca. 80 personer.

Fabrikkens vigtigste produkt er Vikingredningsflåderne, der benyttes af såvel fiskeflåden som handelsmarinen. Disse flåder har gang på gang stået deres prøve – mest dramatisk måske ved færgen „Skagerak"s forlis, hvor 28 stk. Vikingflåder sikrede alle, indtil helikoptere og undsætningsfartøjer nåede frem.

80 % af produktionen eksporteres.

Esbjerg Stentrykkeri

er efterhånden en meget gammel virksomhed. Den blev grundlagt i 1897 som underafdeling af et papirfirma, men omdannedes i 1917 til et selvstændigt aktieselskab i nært samarbejde med C. J. Christensen Papir. I 1965 rykkede virksomheden ind i en ny fabriksbygning, Strandby Kirkevej 191, hvor der nu beskæftiges 22 mennesker i fabrikslokaler på tilsammen 1100 m². Produktionsprogrammet er specielt etiketter og kartonnage. Samtidig med flytningen udvidedes maskinparken bl. a. med offset- og kartonnagemaskiner, der kan trykke 2 farver i een arbejdsgang. 75 % af virksomhedens produktion er eksportvarekartonnage.

Børnehaven på Bakkevej. Børnene tror vist, at de straks må udvide den.

Et år med nye børnehaver

To børnehaver taget i brug i 1966 – tre under opførelse

Børnehaver og vuggestuer er et nødvendigt led i opbygningen af et moderne bysamfund. Behovet for daginstitutioner til børn under den skolepligtige alder er så stort som aldrig før. Flere og flere kvinder tager arbejde uden for hjemmet, og det har medført, at pasningen af børnene, mens forældrene er på arbejde, er blevet et problem i mange familier, bl. a. i Esbjerg, hvor et stort antal kvinder er beskæftiget i industrivirksomheder.

Desværre er det ikke muligt at skaffe børnehaver og vuggestuer til alle. Det ville rejse uoverstigelige økonomiske problemer, idet børnehavepladserne allerede i det nuværende omfang koster samfundet store beløb, og det ville kræve en sådan indsats i byggesektoren, at andre områder måtte forsømmes. Børnehavesagen møder derfor nok forståelse og velvilje, men en fuldstændig løsning af børnehaveproblemet er ikke i sigte. Indtil videre må flertallet af familier med „dobbeltbeskæftigelse" klare sig med private ordninger, når børnene skal passes. Bedsteforældre og andre må give en hjælpende hånd, eller der må ansættes en barnepige.

Blandt de bestræbelser, der er gjort for at få børnene passet i kortere tidsrum, så mødrene kan gøre indkøb, gå på kursus m. v., må nævnes børneparkeringen, som en kreds af kvindeforeninger i Esbjerg tog initiativet til allerede i 1962 – iøvrigt som provinsens første. I lokaler på Jerne skole, Spangsbjergskolen, Gammelby skole og Grådybpavillonen kan børnene opholde sig under opsyn af voksne 2½ time midt på eftermiddagen. Der er åbent to gange om ugen i tiden fra 1. september til 1. maj, Grådybpavillonen dog kun en enkelt dag i ugen. Betalingen er 2 kr. pr. barn, og forældrene kan komme med børnene uden nogen form for fast aftale. Der modtages børn i alderen fra 2½ til 5 år.

Børneparkeringens ledere er yngre mødre uden specialuddannelse, men med interesse for at tage sig af børnenes pasning. Børnene beskæftiges med legetøj, oplæsning m. v.

Nogle forældre benytter børneparkeringen regelmæssigt, andre nøjes med spredte besøg. Behovet fremgår af, at der i 1965 blev passet 5000 børn i børneparkeringen i Esbjerg, og ideen er iøvrigt taget op i andre kommuner.

Plads til 700 børn

Esbjerg har i øjeblikket ca. 700 normerede pladser i børnehaver, vuggestuer og fritidshjem.

En del af disse institutioner er kommunale, mens de øvrige drives af private med tilskud fra stat og kommune. Esbjerg kommune har følgende: Børnehaven i Frodesgade med plads til 55, børnehaven og vuggestuen i Manøgade med plads til 29 i børnehaven og 20 i vuggestuen, fritidshjemmet og fritidsklubben i Nørregade med plads til 60 i fritidshjemmet og 40 i fritidsklubben, fritidshjemmet, Hans Tausensvej med plads til 44 og børnehaven, Bakkevej med plads til 52.

Af ikke-kommunale daginstitutioner er der følgende tilskudsberettigede: Esbjerg børnegård med plads til 52 i

børnehaven og 27 i vuggestuen, Esbjerg menighedsbørnehave med plads til 36, institutionen Grådyb med plads til 52 i fritidshjemmet, Jerne børnehave med plads til 32, Tovværksfabrikkens børnehave med plads til 52 i børnehaven og 28 i vuggestuen, Sct. Nikolai Børnehave med plads til 2 gange 20 i halvdagsbørnehave, Esbjerg Realskoles børnehave med plads til 40 og børnehaven, Vibevej, med plads til 40.

Esbjerg kommunes tilskud til børnehaver, vuggestuer, fritidshjem m. v. er i budgettet for 1966/67 beregnet til 834.500 kr., hvoraf 481.600 kr. går til de ikke-kommunale institutioner.

30 % af udgifterne ved børnehaverne betales af forældrene. På dette område indføres for tiden en nyordning, hvorefter der skal betales en fast pris pr. barn, således at der ikke bliver tale om rabat, hvor der er søskende. I tilfælde, hvor de økonomiske forudsætninger er til stede, vil virkningerne af denne ordning kunne afbødes ved særlige tilskud.

Nye børnehaver

Behovet for børnehaver til de lidt større børn, som endnu ikke er begyndt at gå i skole, er i Esbjerg delvis dækket af børnehaveklasserne, som sorterer under skolevæsenet, og som har været i gang siden 1912. Naturligvis løser disse klasser ikke børnepasningsproblemerne for den udearbejdende moder, som er beskæftiget hele dagen, men de betyder en kærkommen aflastning for hjemmene i nogle timer hver uge.

Alligevel er der et stigende behov for nybyggeri, og det kan volde store problemer, fordi byggerestriktioner lægger snævre rammer for byggeriets omfang. Det har man mærket i Esbjerg, hvor en række børnehaveprojekter har „stået i kø" i årevis, og 1966 vil derfor blive husket som et særligt godt år for børnehaverne. Færdiggørelsen af to børnehaver har allerede givet godt 100 pladser i 1966, og der er kommet et par igangsætningstilladelser, som man med spænding havde ventet på.

I januar i år åbnedes den kommunale typebørnehave på Bakkevej. Et nyt byggesystem med elementer bevirkede, at denne børnehave kunne opføres uden for den normale kvota for børnehaver, og Esbjerg byråd stillede sig positivt ved at bevilge 570.000 kr., hvortil kommer udgifterne til finansiering, kurstab m. v.

Børnehaven er normeret til 52 børn og består af fabriksfremstillede dele. Byggeriet er let og elegant, uhøjtideligt og med et livligt farvespil.

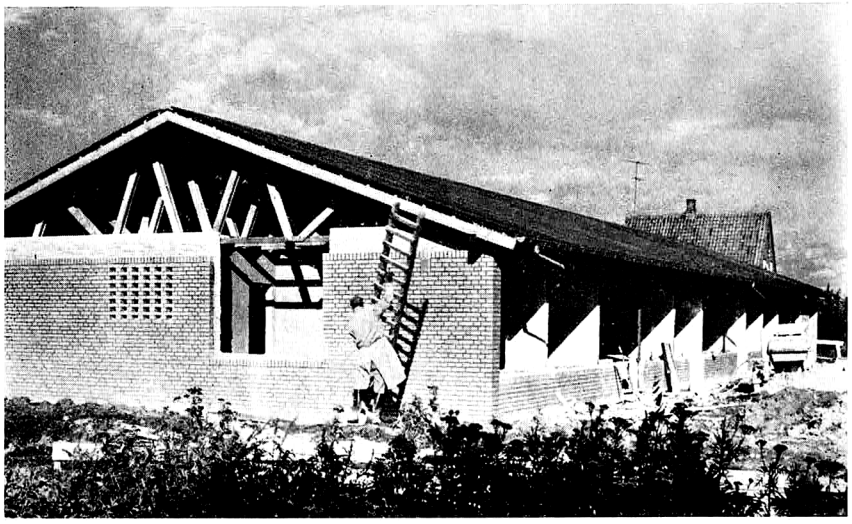
Typebørnehaverne er en af løsningerne i en tid med knaphed på arbejdskraft. Alligevel vakte det betydelig glæde i Esbjerg, da boligministeriet kort før jul 1965 frigav et traditionelt byggeri, den kommunale børnehave og vuggestue, Nygårdsvej 112 a. I marts i år tog man fat på udgravningerne, og i sommeren 1967 ventes børnehaven færdig. Anlægsudgiften er beregnet til 1,3 mill. kr., hvortil kommer kurstab m. v. Der bliver i stueetagen plads til 56 børn, mens der på 1. sal indrettes en vuggestue, normeret til 26 børn. Her skal der tillige være lederlejlighed og elevværelser. Bygningen opføres i gule mursten.

Der er i sommer givet igangsætningstilladelse til en børnehave og en vuggestue ved Langelandsvej, som Børnenes Kontor længe har forberedt. Den beregnede anlægsudgift andrager 1,6 mill. kr. Børnehaven er normeret til 60 børn, dog kun til 52 børn, såfremt der optages 15 handicappede. I særligt indrettede lokaler med de nødvendige hjælpemidler vil børnene kunne tilbringe tiden i børnehaven samtidig med, at de gennemgår en værdifuld genoptræning. Vuggestuen er normeret til 39 børn.

Børnehaven indrettes i en 1-etages bygning, mens vuggestuen opføres i en 2-etagers bygning med fuld kælder.

På 1. sal skal indrettes personalebolig til leder, assistent samt 5 barneplejersker og elever. Byggeriet ventes færdigt om ca. 1½ år.

På Fuglebakken er der i sommer i den tidligere kommunale skolepavillon ved Vibevej indrettet en børnehave, som har plads til 40 børn. Den er placeret i to rækkehuslejligheder. Esbjerg kommune har foretaget ombygningen og for et kortere åremål lejet bygningerne ud til Landsforeningen Frie Børnehaver, som forestår børnehavens daglige drift. Den nye børnehave ligger i et børnerigt kvarter, hvor der er et stort behov for daginstitutioner.

Børnehavebyggeri i Ringen.

Børnehaver i boligforeningsbyggeri

I de nye beboelseskvarterer er der ved at ske en ændring, som vil komme børnehaverne til gode. Kommunen kan, hvis det skønnes nødvendigt, stille krav om planlægning af børnehaver i nye etage- og højhusbebyggelser – uden iøvrigt at pålægge de pågældende boligforeninger selve driften af børnehaverne. I Esbjerg har boligfor-

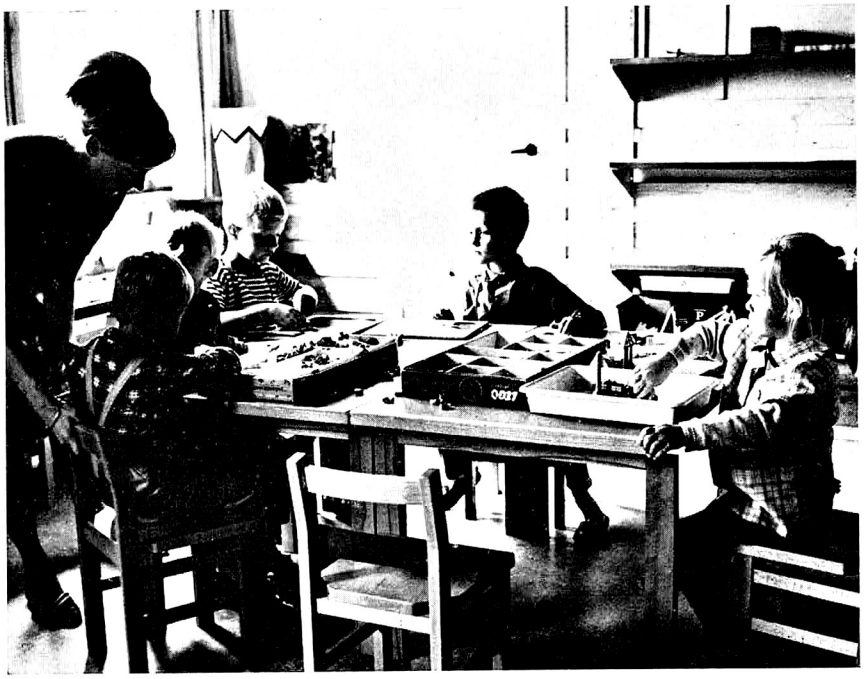
eninger m. fl. stillet sig positivt overfor disse nye muligheder. Der vil kunne opnås besparelser, fordi børnehaverne planlægges, finansieres og eventuelt udføres samtidig med det egentlige boligbyggeri, og beliggenheden ved selve bebyggelsen er ideel. Mødrene slipper for at skulle køre længere strækninger med børn, der skal i børnehave.

Af sådanne projekter kan nævnes en børnehave og et fritidshjem ved Ringen i Arbejdernes boligforening. Man er her begyndt at opføre en børnehave, normeret til 55 børn, og et fritidshjem, beregnet til 60 børn. Arbejdet ventes færdigt omkring nytår. Børnehaven oprettes i samarbejde med Landsforeningen Frie Børnehaver.

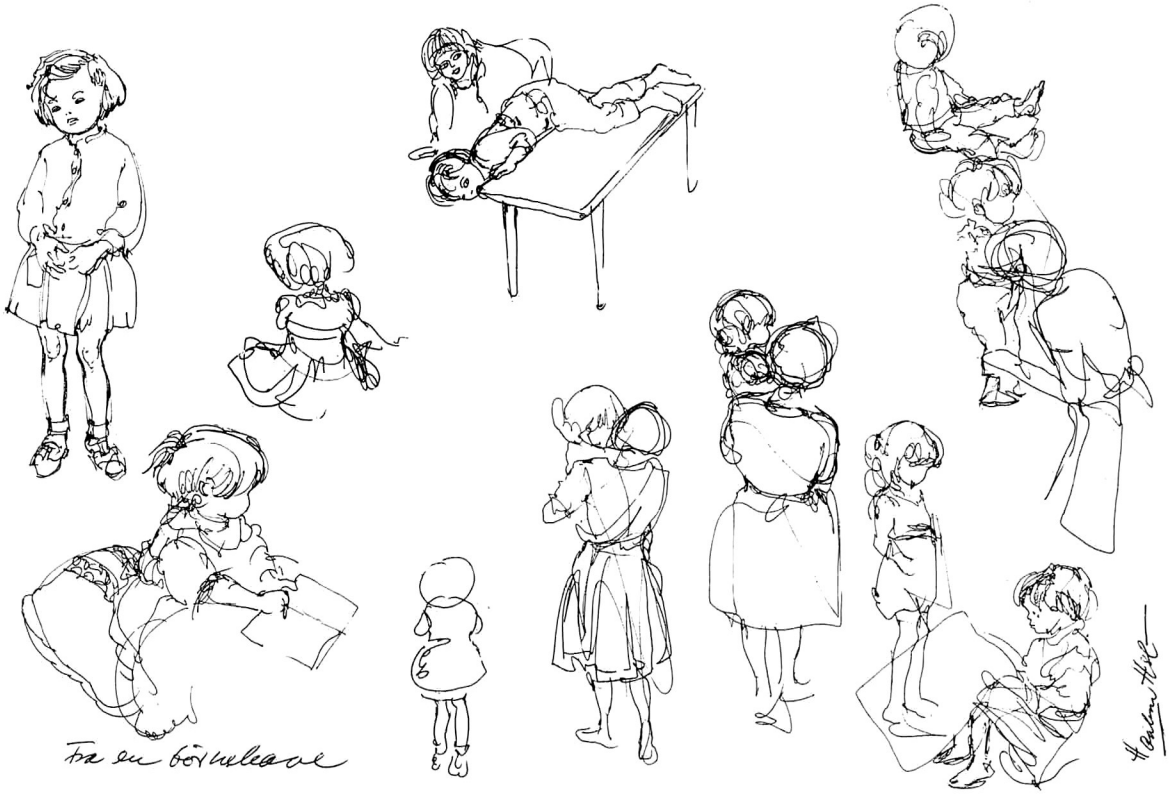
I Arbejdernes boligforenings montagebyggeri ved Nourupvej, regner man med i 1967–68 at opføre en vuggestue til 20 børn, en børnehave til 60 og et fritidshjem til 60, og det kan nævnes, at boligforeningen „Ungdomsbo" og „Andels bolig- og byggeforeningen af 1932" vil oprette daginstitutioner i forbindelse med det kommende nybyggeri ved Strandvej–Bøndergårdsvej.

Også i kommunerne omkring Esbjerg er der i takt med den bymæssige udvikling ved at opstå et behov for børnehaver og vuggestuer. Under Landsforeningen Frie Børnehaver søges der indrettet en børnehave i den tidligere skoleinspektørbolig ved Gl. Vardevej i Gjesing. Der kan her blive 16 heldagspladser samt 2 gange 16 halvdagspladser. I Sædding forberedes en kommunal typebørnehave på hjørnet af Tarphagevej–Neptunvej. Der kan her skaffes plads til 40 børn.

Under en omtale af børnehaverne i Esbjerg må iøvrigt nævnes, at Esbjerg er center for uddannelsen af børnehavelærere i Syd- og Vestjylland. Uddannelsen finder sted på Esbjerg børnehaveseminarium.

Børnehave indrettet på Fuglebakken.

Esbjerg får nyt

GASVÆRK

Esbjerg kommunes gasværk blev anlagt i 1896 som kulgasværk og havde i årene indtil 2. verdenskrig en hurtig vækst.

Produktionsmæssigt har anlæggene i den forløbne tid løst deres opgave fortrinligt under de givne omstændigheder, men i efterkrigsårene har en række forskellige forhold – der også gør sig gældende andre steder – medført stigende vanskeligheder for værkets økonomi. Således er produktionsomkostningerne steget særlig stærkt som følge af lønningernes store andel heri og på grund af kulgasværkers uegnethed for yderligere rationalisering og automatisering. Hertil kommer, at afsætningsmulighederne for såvel koks som gas allerede nu er mindskede og på længere sigt nærmest må betegnes som usikre som følge af konkurrencen fra fjernvarmens og elektricitetens side. I Esbjerg har det ganske vist hidtil været muligt at afsætte hele den samlede koksproduktion, hvorved der er opnået en indtægt næsten svarende til indtægten fra salg af gas til forbrugerne, men gasforbruget har i de seneste år været støt faldende.

Da de eksisterende anlæg samtidig stod overfor en bekostelig ombygning og reparation, var det nødvendigt at overveje en overgang til en ændret produktionsform eller endda en eventuel nedlæggelse af hele gasværket.

Imod en indstilling af produktionen talte imidlertid i første række hensynet til de over 14.000 gasforbrugere i Esbjerg og tillige til en vis grad de muligheder, forekomsterne af naturgas i Nordsøen måtte frembyde i fremtiden.

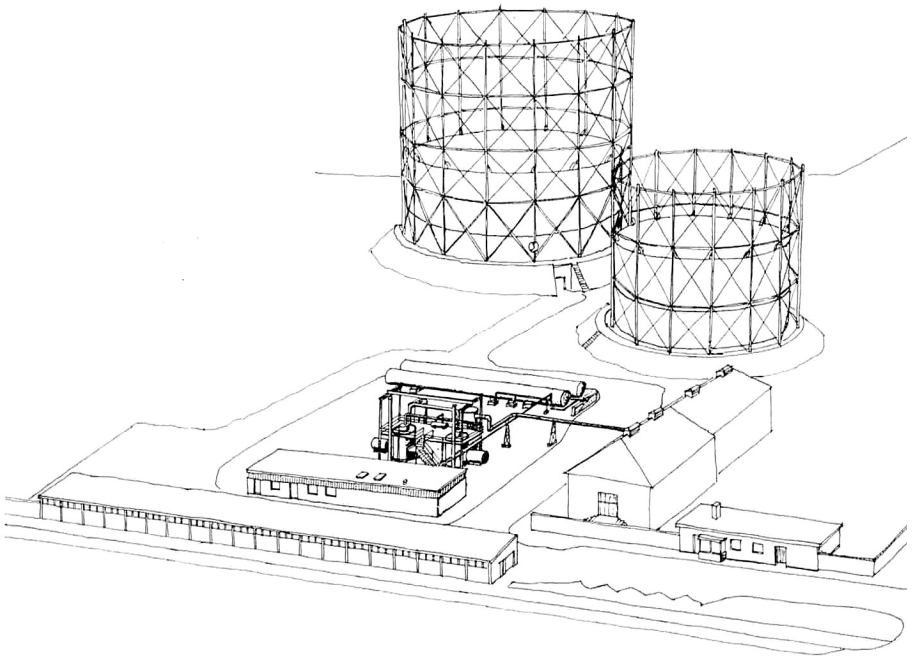
Byrådet besluttede derfor i 1965 at lade etablere et såkaldt spalteanlæg for bygas til afløsning af de eksisterende anlæg. Der findes allerede sådanne anlæg i en række byer, bl. a. København, Aalborg, Odense og Randers.

Esbjergs spalteanlæg anvender som råstof olieproduktet butan. I anlæggets reaktor spaltes en blanding af butan, damp og luft i kontakt med en katalysatormasse til en brintholdig, men tillige kulilterig gas. Gennem en yderligere proces reduceres kulilteindholdet i denne gas til 3–5 %, hvilket efter de foreliggende erfaringer kan nedsætte antallet af forgiftningsulykker betydeligt i forhold til kulgas, der indeholder ca. 17 % kulilte.

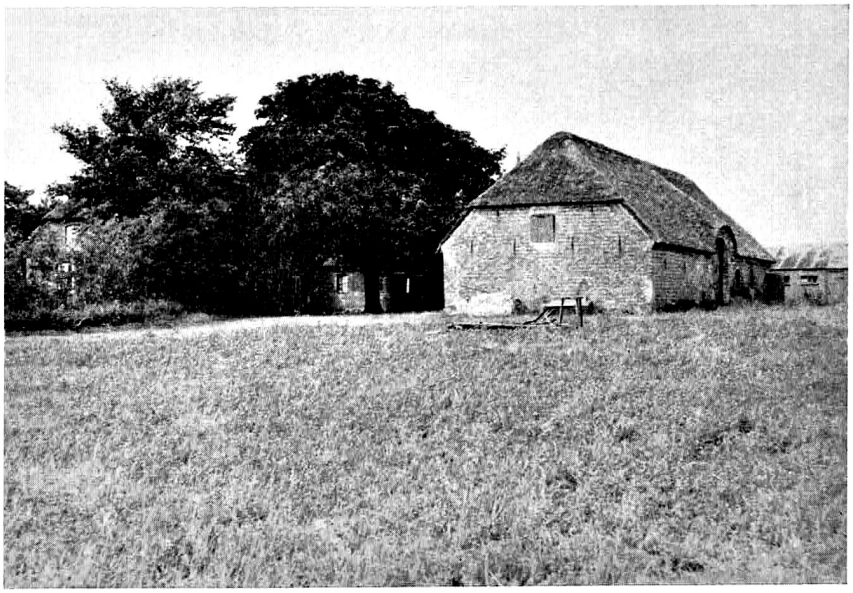
Etableringen af det nye spalteanlæg, der består af 2 enheder, hver med en kapacitet på 15.000 m³ pr. døgn, og betjenes fra en nyopført bygning, der også rummer vagtlokale, laboratorium og kontor, er påbegyndt i juni 1966 og produktionen ventes igangsat i december 1966. Den samlede anlægssum er anslået til 2.600.000 kr.

Anlægget er i udstrakt grad automatiseret og betjenes af 1 mand i vagten. Det samlede antal beskæftigede vil for fremtiden kunne nedbringes til 10 fra ca. 45 under den nuværende produktionsform.

Under den nye produktionsform kan der håbes på en betydelig forbedret driftsøkonomi for gasværket. Medens der således for de første 8 måneder af indeværende regnskabsår (kulgasværkets sidste tid) er budgetteret et driftsunderskud på 286.600 kr., påregnes driften i regnskabsårets 4 sidste måneder (efter spalteanlæggets ibrugtagning) at ville medføre et driftsoverskud på 33.100 kr.

Når det gamle gasværk samt dets kul- og koksdynger er fjernet, vil gasværket se sådan ud.

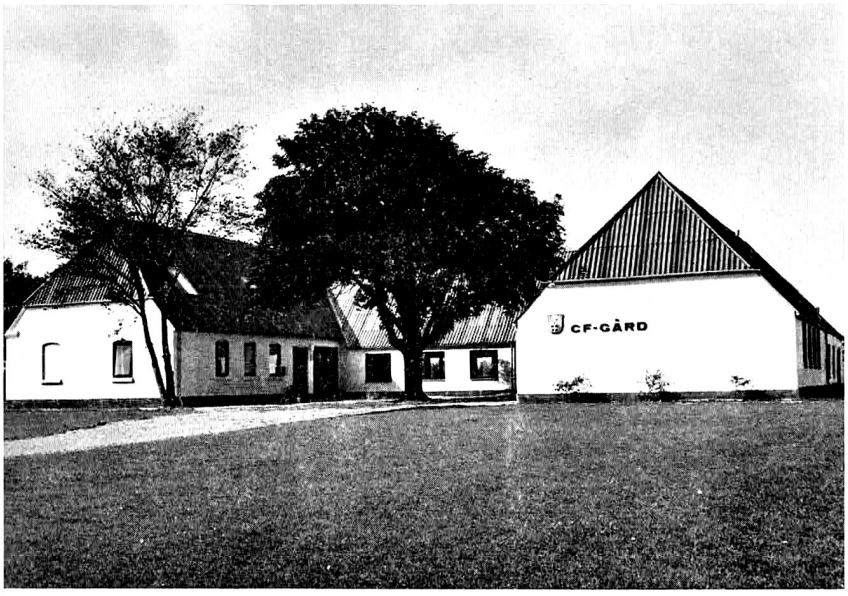

Gården før ombygningen.

CF-RUINBY og CF-GÅRD

Civilforsvaret har fået tilfredsstillende uddannelses-betingelser

Efter at man er begyndt at indkalde værnepligtige til tjeneste ved det lokale civilforsvar, blev det helt åbenbart, at der måtte tilvejebringes bedre uddannelsesbetingelser. Det er nødvendigt, at mandskabet ved den fredsmæssige uddannelse får mulighed for at arbejde under forhold, der med hensyn til ydre arbejdsvilkår så vidt muligt byder på samme vanskeligheder og stiller samme krav til personlig beskyttelse, indsatsmetoder m. v. som under virkelige katastrofeforhold.

Den ombyggede C. F.-gård.

Med henblik på at tilgodese disse uddannelsesmæssige hensyn har civilforsvarsstyrelsen placeret et såkaldt øvelsesområde ved Esbjerg, hvor kommunen stillede en nyerhvervet gård til rådighed. Øvelsesområdet blev taget i anvendelse i foråret 1965.

På initiativ af civilforsvarsregion III er Esbjerg herefter blevet undervisningscenter for uddannelse af værnepligtige i Sydvestjylland omfattende civilforsvarsområderne Bramminge, Esbjerg, Grindsted, Nordby, Ribe og Varde.

For at skabe de bedst mulige betingelser for personellet har man anset det for nødvendigt at supplere øvelsesområdet med undervisningslokaler, depotplads, spise- og opholdsrum m. v. for personellet samlet i en såkaldt civilforsvarsgård. Spørgsmålet blev drøftet mellem repræsentanter for de 6 samarbejdende byer og civilforsvarsstyrelse og -region, og man blev enige om at ombygge stuehus og avlsbygninger på den erhvervede gård til formålet.

Selvom bygningerne var fra om-

Foredragssalen er et lyst og venligt lokale.

kring århundredskiftet og i meget dårlig forfatning, blev resultatet over al forventning, hvilket også fremgår af billederne. Man har fået en smuk og særdeles hensigtsmæssig indrettet civilforsvarsgård. Den har et etageareal på 675 m² og indeholder – foruden en pedelbolig – et auditorium, en spisesal til 140 personer, 2 undervisningslokaler, et opholdsrum for mandskabet, en befalingsmandsmesse, et kontor, baderum, 4 toiletrum og et stort køkken udstyret med de mest moderne hjælpemidler. Forbindelsen til de enkelte lokaler sker gennem 2 halls med egetræstrapper til 1. sal, hvor bl. a. undervisningslokaler, baderum og kontor samt 2 toiletrum befinder sig.

Alle lokalerne er i forhold til deres anvendelse rummelige og lyse, smukt udstyret med gardiner og farver og bærer absolut ikke kasnepræg. Dette understreges yderligere af, at der omkring gården er anlagt store græsplæner og foretaget beplantninger.

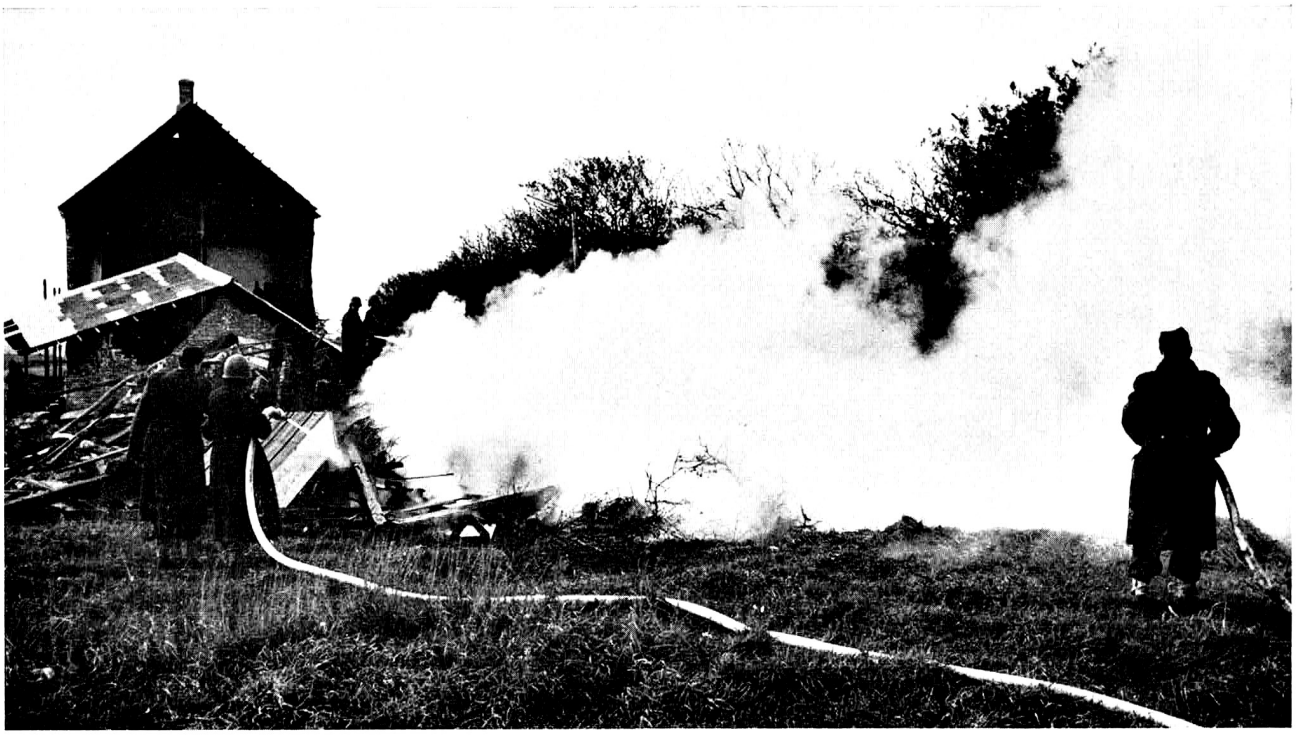
Ombygningsarbejdet påbegyndtes 1. oktober 1965, og indvielsen fandt sted allerede 1. februar 1966, og det blev en stor og festlig dag, der markerede et meget væsentligt fremskridt for det lokale civilforsvar.

CF-gården har kostet 343.800 kr., medens udgifterne til øvelsesområdet fuldt ud er afholdt af civilforsvarsstyrelsen, er udgifterne vedrørende CF-gården – bortset fra et statstilskud på 48.000 kr. – afholdt af Esbjerg kommune, der i henhold til en samarbejdsaftale med de andre 5 byer finansierer anlægsudgifterne, medens de driftsudgifter (herunder udgifter til forrentning og afskrivning), der ikke afholdes af staten, fordeles på de 6 byer i forhold til befolkningstal.

Gården har allerede gjort god fyldest, men den store tilgang af værnepligtige har nødvendiggjort en udbygning med en egentlig sovesal samt en depot- og undervisningshal.

Forslag herom er tiltrådt af de 6 byers civilforsvar, og Esbjerg byråd har den 26. september 1966 bevilget kr. 176.000 til formålet.

Gennemførelsen af forslaget søges fremskyndet mest muligt.

Brandtjenestens begyndere får kun lov at slukke småbrande.

Nye idrætsanlæg

Nordens bedste lysanlæg i brug — Veldtofte idrætspark anlægges — Esbjerg Firma-Idræt bygger hal — Kommunal idrætshal opføres

Ståtribune på fodboldstadion projekteret

Smukt placeret ved Gl. Vardevej, beskyttet af høje træer og grønne hække, danner de kommunale idrætsanlæg et stort sammenhængende parkområde, som med rette har vakt beundring. Et rigt facetteret idrætsliv udfolder sig i disse naturskønne omgivelser, både i den daglige træning og under konkurrencer og turneringer, hvor Esbjergs navn ofte høres blandt de førende.

Gode sportspladser hører med til en moderne storby. Dette har gennem årene været indstillingen i Esbjerg kommune, og der blev taget fat på store projekter umiddelbart efter besættelsen. I 1948 anlagde kommunen et atletikstadion med plads til 12.000 tilskuere, heraf 1000 siddepladser på tribune, og der blev samme år anlagt 8 tennisbaner, kricketbane m.v. I sommeren 1949 blev cykelbanen anlagt. Cykelbanen blev iøvrigt den direkte anledning til anlæg af en udmærket kælkebane i Vognsbølparken, idet den udgravede jord fra cykelbanen blev anvendt til opfyldning. I 1951 tog man fat på det store fodboldstadion, som kan rumme 18.000 tilskuere. Banen blev taget i brug i 1955, samtidig med fuldførelsen af en overdækket tribune med plads til 2.000 tilskuere. Anlægget omfatter desuden seks fodbold-, træningsbaner, kastegård, solgårde m.v.

Jerne stadion er opført af borgerforeningen i Jerne og overdraget Esbjerg kommune ved sammenlægningen af Esbjerg og Jerne i 1945.

Esbjerg skabte Danmarks første kunstfrosne skøjtebane i 1959 i cykelbanens inderkreds.

Esbjerg fik en badmintonhal i 1940, og i en oversigt over byens idrætsanlæg må endvidere nævnes de smukt beliggende golfbaner i Nørreskoven, som har internationale mål. I den grønne ring af friluftsområder, som er ved at blive anlagt rundt om byen med udgangspunkt i Paradissøen ved Darumvej, er der reserveret arealer til fodbold og anden idræt, bl. a. ved Bøndergårdsvej og Strandvej.

Ved Boldesager skole og Grådybskolen er der anlagt friluftsbade. Et tredie friluftsbad er projekteret ved Gammelby skole. I Spangsbjergskolen og Præstegårdsskolen er der indrettet svømmehaller.

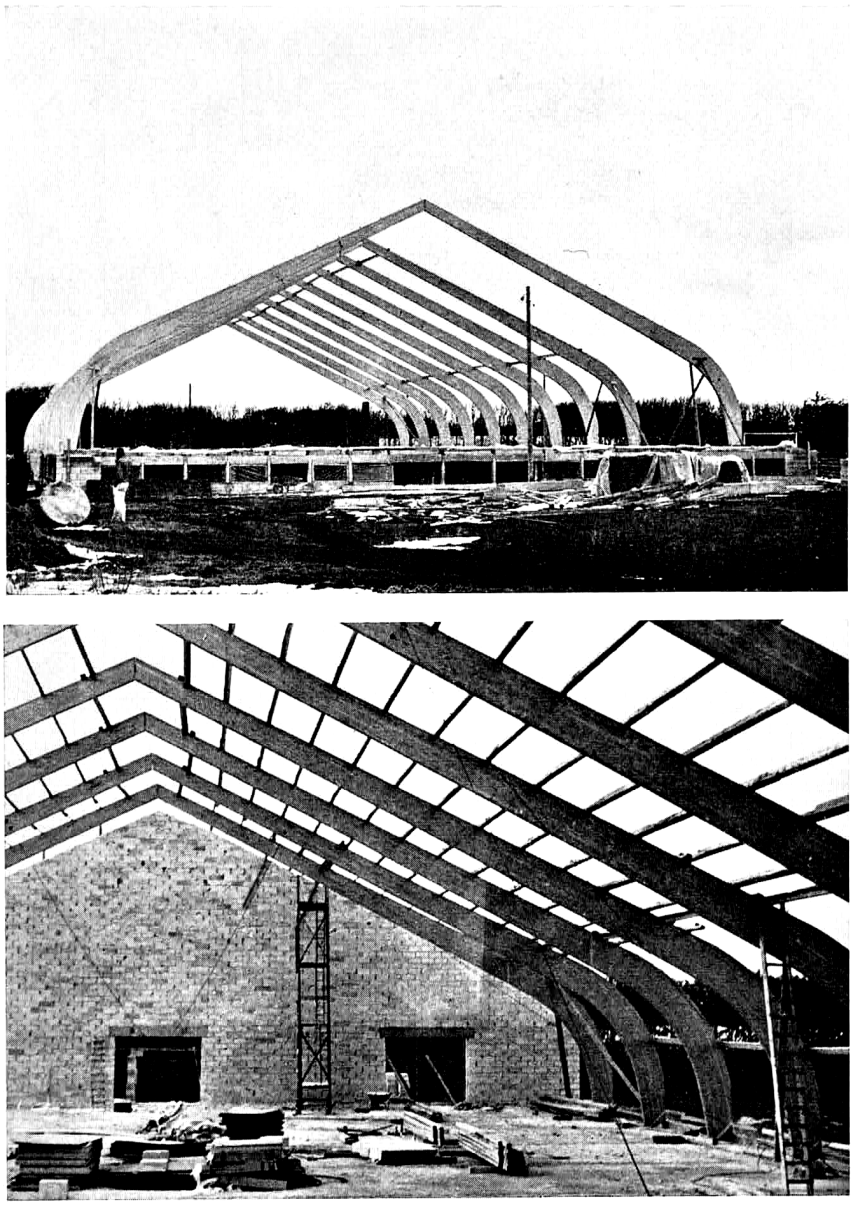
Esbjerg-roerne har indrettet sig i et veludstyret klub- og bådehus, hvor der bl. a. er et robassin til vintertræning.

Hvad angår administrationen af de mange idrætsanlæg har Esbjerg for adskillige år siden indført principper, som kunne danne skole for andre byer, der ønsker at få idrætsfolkene aktivt med i administrationsarbejdet. Idrætsparken drives som et aktieselskab, stiftet i sin tid af idrætsorganisationerne og kommunen. Idrætsfolkene skulle selv præstere halvdelen af kapitalen, kommunen indskød resten. Anlæggene er derefter opført af kommunen, som har overladt administration og drift til aktieselskabet, som ledes af en bestyrelse, bestående af idrætsfolk og to byrådsmedlemmer.

Det har vist sig at være en glimrende ordning, som alle parter er tilfreds med, men det bør også nævnes, at de pågældende idrætsfolk udfører et stort og krævende ulønnet arbejde. Byer, der driver idrætsanlæggene på ren kommunal basis, har i mange tilfælde haft større kommunale udgifter end Esbjerg, hvor Idrætsparken kan klare sig igennem så at sige uden underskud. Kun i ganske særlige situationer har Esbjerg byråd måttet træde til og yde et bidrag til dækning af driftsudgifter.

En ny udvikling

De gode resultater, der er nået gennem samarbejde mellem kommunen og idrætsfolkene, opfordrer imidlertid ikke til tornerosesøvn. Der er på få år sket store ændringer i det danske samfunds opbygning, og det påvirker også idrætsudøvelsen. Idrætten har ikke blot fået en mere fremtrædende plads som følge af den kortere arbejdstid; den har også fået en anden placering, hvad tid angår. Det „gamle mønster", hvor folk gik til fodbold søndag eftermiddag, er ved at gå i op-

Frivillig og ulønnet arbejdskraft gennemfører dette halbyggeri.

løsning. Lørdagsfrihed og flere biler har medført, at folk tager på langtur i week-enden med campingvogn og telt eller til sommerhus, og det vil om få år knibe med at samle tilskuere til turneringskampene om søndagen. Tendensen går i retning af aftenkampe på ganske almindelige hverdage, og her er Esbjerg parat med et fodboldstadion, udstyret med et lysanlæg, der betegnes som Nordens bedste.

Anlægget blev taget i brug i marts, og der gik et sus gennem tilskuermængden, da lyset blev tændt den første aften. Så lyst havde ingen forestillet sig, at der ville blive. Få minutter senere viste det sig endda, at kun halvdelen af lyset var tændt i første omgang! Begejstringen ville ingen ende tage, da der blev skruet op på fuld styrke.

Lysanlægget består af fire hjørnetårne, der er 40 meter høje. Projektørerne er anbragt i et galleri, der er 5,6 meter bredt og 7,4 m højt. I hvert tårn er der anbragt 57 projektører af tre forskellige typer, henholdsvis for korte, mellem og lange distancer. Hver projektør er forsynet med en 1700 watt glødelampe. Der er ved projekteringen taget vidtgående hensyn til, at bold og spillere bliver belyst ensartet fra de fire tårne. Det indebærer, at hvert tårn belyser hele banen. Opfyldelsen af dette kræver en ekstra stor lysmængde, men man har samtidig opnået, at hver eneste krog er så oplyst, at ethvert ufint nummer straks vil kunne afsløres under spillet.

Anlægget har kostet knapt en halv million kr. Det udsender en lysmængde, der er fire gange så stor som julebelysningen i Esbjergs gader!

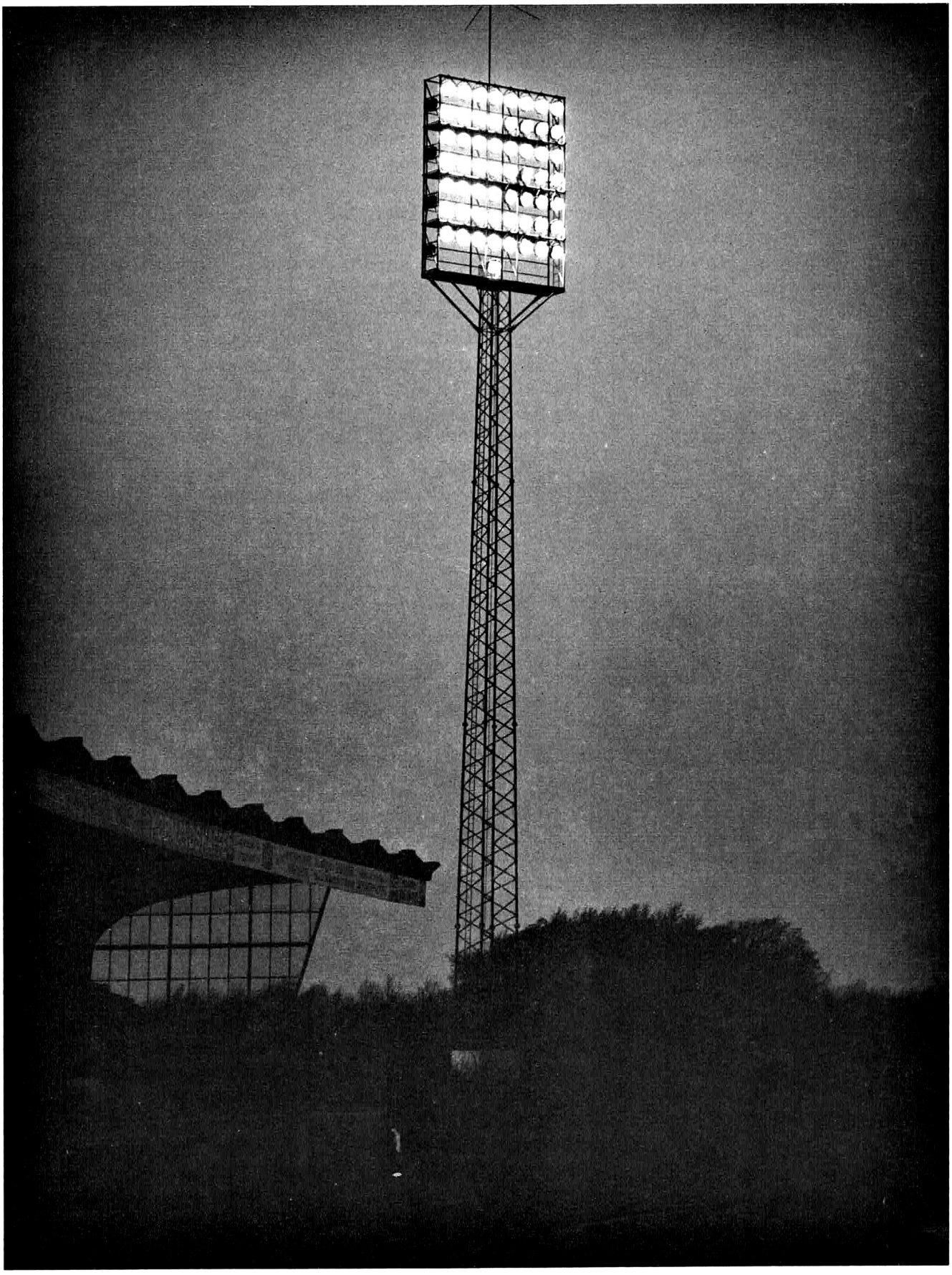
Nu kan der spilles divisionsfodboldkampe i Esbjerg på en hvilken som helst ugedag, idet aftenerne kan tages i brug. En helt ny udvikling er begyndt, og Esbjerg har i tide taget konsekvensen.

Stigende behov for haller

Også på andre områder er behovet ændret i de senere år. Efterårs- og vintermånederne er ikke alene helliget gymnastikken. Idrætsgrene, som f. eks. indendørsfodbold, har opnået stor popularitet, og der er stor interesse for badminton, tennis, håndbold, basketball m. v. Alt dette kræver plads. Der er som aldrig før brug for store idrætshaller, og Esbjerg er her kommet i den glædelige situation, at planerne om to store haller nu realiseres. Der er givet igangsætningstilladelse til en kommunal idrætshal, som skal placeres i sammenhæng med idrætsanlæggene ved Gl. Vardevej, og Esbjerg Firma-Idræt er – delvis på grundlag af frivillig arbejdskraft – ved at færdiggøre en ny idrætshal ved den nye Veldtofte idrætspark, som vi om et øjeblik vil omtale.

Endnu et projekt er under planlægning. Tilskuerforholdene på fodboldstadion vil blive væsentligt forbedret, idet der skal opføres en overdækket ståtribune med plads til 3.600 tilskuere. Der er endnu ikke givet igangsætningstilladelse, men tribunen er under projektering. Hvornår arbejdet frigives, er ikke let at sige. Den vældige aktivitet med nyanlæg, der i øjeblikket karakteriserer Esbjerg på idrætsområdet, sluger så megen arbejdskraft, at man overfor ministeriet måtte opstille ønskerne i en vis rækkefølge, og her kom det nu frigivne idrætshalprojekt altså på 1. pladsen, mens ståtribunen kom ind som nr. 2.

Selv utålmodige fodboldtilskuere vil forstå denne disposition. Behovet for

Det nye lysanlæg i brug. Det består af 4 sådanne master, hver med 57 projektører.

idrætshallen fremgår af, at der under Esbjerg idrætsforbund er anmeldt 58 foreninger med ca. 8.000 medlemmer. Flere foreninger lukker nu for yderligere tilgang af idrætsudøvende ungdom på grund af pladsmangel, og det er fra mange sider beklaget, at mangelen på indendørs træningsmuligheder skal hæmme disse sportsgrenes naturlige udvikling. Mens gymnastikken hidtil har kunnet henvises til kommuneskolernes gymnastiksale, har man kun mulighed for at anvise den øvrige idræt badmintonhallen. I denne hal findes der et gulvareal på 600 kvadratmeter med optegnede baner til håndbold, tennis og badminton, men der findes kun 200 faste tilskuerpladser, og en række større arrangementer har måttet afvikles i udenbys haller samt i gartnerhallen ved Vibevej.

Den kommunale idrætshal

Opførelsen af idrætshallen antages at ville koste ca. 6 millioner kr., og arbejdet vil vare ca. halvandet år. Hallen skulle således kunne være færdig til festlighederne i forbindelse med Esbjerg havns 100-års jubilæum i foråret 1968.

Projektet, der er udarbejdet af arkitekt Rudolf Lolk med J. Anderskouv og A. T. Thomsen som rådgivende ingeniører, bliver et bygningsværk, som man i Esbjerg med rette glæder sig til at se fuldført. Bygningen måler 48 gange 61 meter og får et samlet etageareal på 4.600 kvadratmeter, heraf et frit gulvareal på 22 gange 48 meter til trænings- og opvisningsformål. Der bliver rigelig plads til alle former for indendørs idræt, men af næsten lige så stor vigtighed bliver hallens talrige omklædnings- og baderum, magasiner, mødelokaler og specialrum. Det bliver rart at rykke ind i disse moderne og veludformede omgivelser.

Vi nærmer os hovedindgangen fra indkørslen ved Gl. Vardevej, går op ad nogle få trappetrin og befinder os nu på en flisebelagt forplads af en ganske betragtelig størrelse, 22 gange 45 meter. Her er der god plads til at „trække vejret" inden besøget i hallen – og her vil der kunne laves „blikfang" for de udstillinger, som hallen også er beregnet til „30 dage om året".

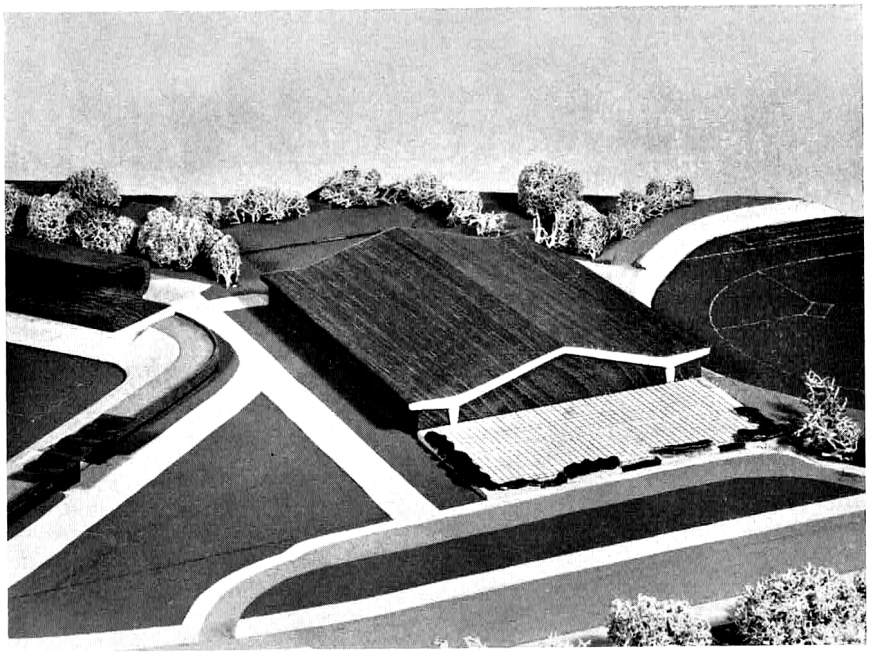
Fra forpladsen, som ligger ca. en meter over parkeringspladsens niveau, går man direkte ind i hallen, ind gennem facadepartiet, der er præget af døre og store glasflader. Billetkontorerne kan betjene publikum både fra forpladsen og fra pladsen umiddelbart indenfor. I det niveau, vi nu befinder os i, er der direkte adgang til hallens 2000 tilskuerpladser, men vi går et øjeblik ned ad et par trapper – ned i plan med selve gulvet i idrætshallen – og afleverer frakke og taske i garderoben. Her er der desuden toiletter.

I pausen under opvisningen kan man gå en tur i rummet bag tilskuerrækkerne. Man kan kigge ud af vinduerne, hvor der er en pragtfuld udsigt over Esbjerg og idrætsanlæggene, og man kan gå ind i halrestauranten, hvorfra der er en glimrende udsigt til opvisningerne i hallen. For publikum bliver den nye hal bekvem på alle måder. Alle kan se, hvad der sker, og der er let adgang til garderober m. v.

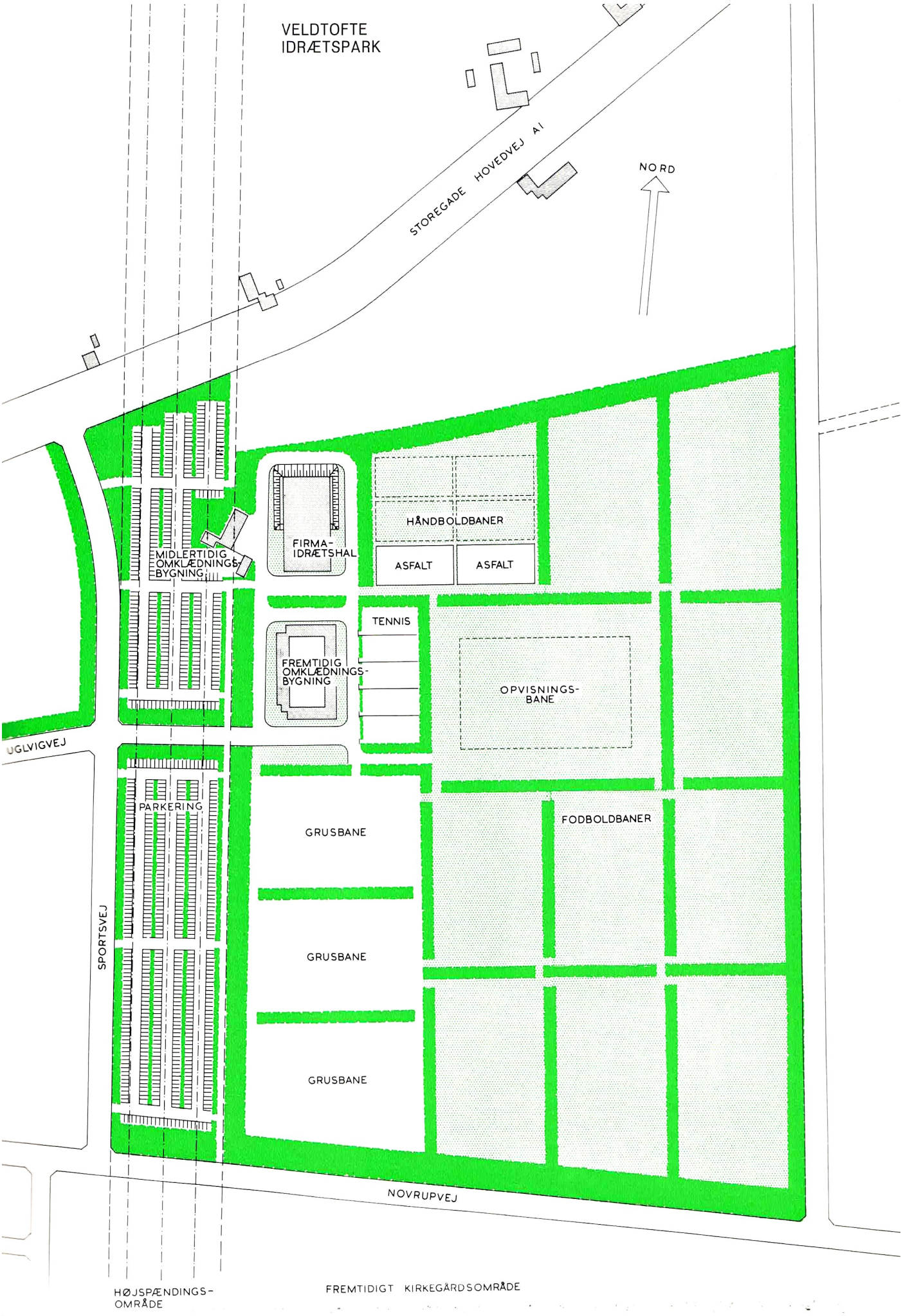
Foruden at være idrætshal skal den nye bygning virke som omklædningsrum, både for idrætsfolk fra hallen og fra de øvrige idrætsanlæg, og her spiller en forsænket solgård ved hallens vestside mellem atletikstadion og fodboldstadion en væsentlig rolle. Fra begge disse anlæg kan man ad en særlig tunnel og nogle trapper komme ned i solgården, hvor der er læ og gode træningsmuligheder. Arealet er på 40 gange 37 meter og kan også gøre nytte under udstillinger. Fra denne solgård, der ligger i niveau med gulvet i idrætshallen, er der direkte adgang til to lange omklædningsgange, der rummer adskillige gode overraskelser til idrætsfolkene. Bade- og omklædningsrummene varierer i størrelse. Der er i hele hallen 16 store omklædningsrum samt en række mindre rum til ledere, trænere m. v. Baderummene er placeret på en måde, så de kan betjene to omklædningsrum ad gangen. Det er et „kneb", som sikrer virkelig effektiv udnyttelse af pladsen, og da der er selvstændig indgang til hvert omklædningsrum med mulighed for at låse ind til selve baderummet, vil ordningen blive ideel.

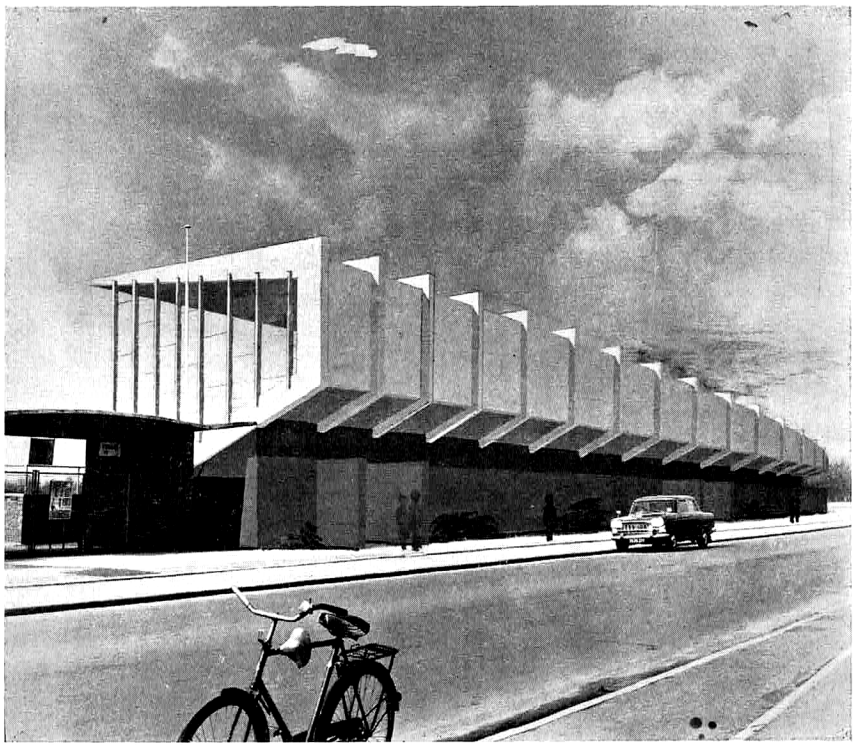
Foruden disse rum findes der badstue, massagerum, magasiner under tilskuerpladserne, lægerum, radiorum, et stort klublokale for enden af halgulvet, mødelokaler, kontor for idrætsparkens ledelse, værelse til opsynet m. v.

Der er tænkt på, at idrætshallen skal kunne bruges til radio- og TV-transmissioner, og fra en balkon højt

Den nye idrætshal ved Gl. Vardevej, som kommunen netop er begyndt at bygge.

VELDTOFTE
IDRÆTSPARK
STOREGADE HOVEDVEJ A1
NORD
MIDLERTIDIG OMKLÆDNINGS-BYGNING
FIRMA-IDRÆTSHAL
HÅNDBOLDBANER
ASFALT
ASFALT
TENNIS
FREMTIDIG OMKLÆDNINGS-BYGNING
OPVISNINGS-BANE
UGLVIGVEJ
PARKERING
GRUSBANE
FODBOLDBANER
GRUSBANE
GRUSBANE
SPORTSVEJ
NOVRUPVEJ
HØJSPÆNDINGS-OMRÅDE
FREMTIDIGT KIRKEGÅRDSOMRÅDE

Ståtribunen er stadig kun et projekt. Den skal først bygges efter hallen.

over banen er der plads til dommere, tidtagere m. fl.

Indvielsen af idrætshallen bliver en festdag i Esbjerg. Man kunne have ønsket, at hallen allerede var bygget, for der har længe været brug for den, men ventetiden har ikke været helt forgæves. Der er udarbejdet et forbedret projekt, som på alle punkter svarer til tidens krav. Det er en både smuk og praktisk bygning, der nu skal opføres.

Fra landbrug til idrætspark

Det nye træningsstadion – Veldtofte idrætspark – er en af de nyskabelser, idrætsfolkene er glade for. Esbjergs hastige udvikling mod øst har i høj grad gjort dette projekt aktuelt.

Begyndelsen blev gjort, da der i foråret 1964 indrettedes seks midlertidige fodboldbaner ved Nourupvej. Det skete kort og godt ved, at et tidligere græsareal blev tromlet og jævnet, hvorefter drengene gik i gang med træningen. Omklædningsproblemerne blev løst på en højest utraditionel måde. Ved hjælp af megen snilde, fantasi og håndelag skabtes der absolut anvendelige omklædningslokaler i en forhenværende stald og et maskinhus! Der var både brusebad og vaskerum, og det hele var malet i nydelige farver. Folk, som havde set den gamle stald inden ombygningen, troede ikke deres egne øjne, da arbejdet var fuldført.

Man brugte på det tidspunkt den tekniske benævnelse „Stadion Øst" om de nye baneanlæg, men Esbjerg byråd har fornylig besluttet at kalde stedet „Veldtofte idrætspark". Herved bevares et gammelt stednavn, som er et karakteristisk minde om Esbjergs fortid, og udtrykket idrætspark bliver også særdeles rammende, når det store anlæg er fuldt udbygget omkring 1970. Arealmæssigt bliver anlægget større end idrætsparken ved Gl. Vardevej, men det skal ikke i første omgang indrettes til opvisningsformål.

Det er planen at anlægge 14 fodboldbaner, heraf 10 med græs- og 4 med grusbelægning. Til håndboldspillerne anlægges 4 græsklædte baner og 2 baner med asfaltbelægning. Der skal anlægges 5 tennisbaner, heraf 2 med en ny støbt belægning, som ikke kræver vedligeholdelse, mens 3 baner forsynes med almindelig rød danabelægning.

214.000 kvadratmeter er afsat til projektet, heraf 36.000 kvadratmeter under højspændingsledningerne, hvor der vil kunne skaffes parkeringsplads til ca. 900 biler.

Byrådet har indtil videre kun truffet beslutning om at anlægge træningsbanerne, som vil koste ca. 1,3 mill. kr. Spørgsmålet om bygninger, omklædningsrum og eventuelt en opvisningsbane med tribune er endnu ikke aktuelt, men det kan bringes frem senere og indgå i fremtidige planer om udvidelser. De egentlige turneringskampe skal fortsat afvikles på stadion ved Gl. Vardevej. Det nye anlæg administreres ligesom de øvrige kommunale idrætsanlæg af Esbjerg idrætspark.

Som nævnt er de midlertidige træningsbaner taget i brug, og allerede i eftersommeren 1967 vil de to første „rigtige" baner være klar. Banerne skal ligge urørte i 2 år efter græssåningen.

Esbjerg Firma-Idrætshal

Historien om Esbjerg Firma-Idrætshal, som tages i brug i løbet af efteråret, er samtidig en beretning om, hvordan flere tusinde esbjergensere er blevet aktive indenfor motions- og konkurrenceidræt. Organisationen Esbjerg Firma-Idræt blev startet for 15 år siden. I en årrække skete der ikke meget, hvorefter der – for 4–5 år siden – fulgte en udvikling af så eksplosiv karakter, at mange har været ved at tabe pusten, blot for at følge med. Der var dengang ca. 30 klubber. Nu er tallet 5-doblet, og medlemstallet ligger omkring 3.500.

Om baggrunden for denne succes er der ingen tvivl. Firma-idrætten har rørt et hidtil uopdyrket område. Tempoet er forceret på mange arbejdspladser, og de ansatte kommer ikke i kontakt med hinanden. Oprettes der personaleidrætsklubber, er der skabt noget, som virker samlende, både i de ansattes indbyrdes forhold og i forholdet mellem ledelsen og de enkelte medarbejdere.

Begge parter er derfor med interesse gået ind for ideen, og der er afviklet adskillige spændende turneringer. Konkurrencemomentet kommer man ikke uden om, for kappestriden er for mange en spore til øget indsats.

Det skaber imidlertid ikke problemer, da holdene som regel kan placeres i turneringsrækker, hvor de har en rimelig chance for at yde jævnbyrdig modstand.

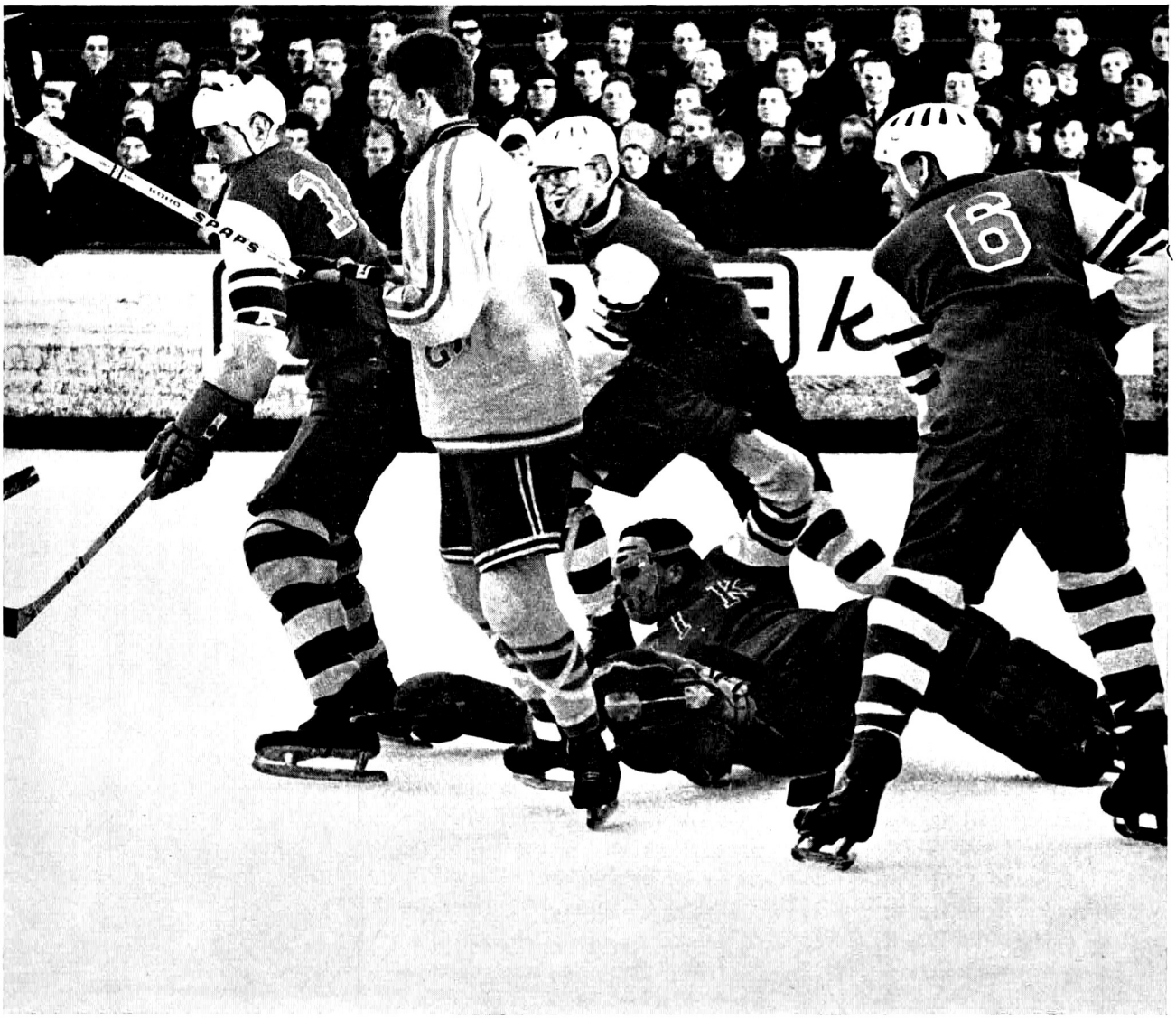
Mangelen på en idrætshal til afvikling af stævner og konkurrencer har været følelig, og firmaidrætsfolkene tog derefter for to år siden den usædvanlige beslutning, at de selv ville bygge en hal, ikke blot i betydningen „være bygherre", men helt bogstaveligt: „selv rejse bygningen"!

En plan, der fra starten syntes at være halsløs gerning, nærmer sig nu fuldførelsen. Esbjerg byråd stillede grund til rådighed og gav et rente- og afdragsfrit lån på 200.000 kr. under forudsætning af, at Esbjerg Firma-Idræt selv skaffede et tilsvarende beløb. Det lykkedes, og der bliver desuden af frivillig arbejdskraft ydet en indsats på byggepladsen til en værdi af ca. 500.000 kr. De samlede udgifter ventes at blive ca. 1,3 mill. kr., men det beløb, der mangler, kan skaffes gennem lån, uden at bygningen af den grund bliver for dyr i drift. Igangsætningstilladelsen kom hurtigt, da byggeriet var baseret på frivillig arbejdskraft. I august 1965 begyndte man at grave grunden ud, og de første dele af hallen er klar til vintersæsonen 1966–67.

Byggeriet omfatter 3000 etagemeter, hvoraf selve hallen, udstyret med fjedrende gulv, tegner sig for halvdelen. Der er 900 kvadratmeter kælder. I stueetagen er der 300 kvadratmeter til bl. a. inspektørbolig, kontorer og mødelokaler, og på 1. sal er der 300 kvadratmeter til køkken, kantine, restaurant med udsigt over hallen, balkon, tidtagerum m. v.

Hallen kan anvendes til bl. a. indendørs fodbold, håndbold, bordtennis, badminton, gymnastik m. m. Der indrettes 8 skydebaner, og til de lidt mavesvære er der særlige motionslokaler med alskens „torturredskaber". Hallen vil være en udmærket ramme om store idrætsstævner og udstillinger.

Der investeres millionbeløb i idrætsanlæg i Esbjerg i disse år, men Esbjerg er en idrætsby, som vil følge med tiden. Hele befolkningen står bag opgavernes løsning, for næsten alle er på en eller anden måde impliceret, enten som aktive idrætsfolk – eller som tilskuere!

Idrætsparkens kunstfrosne skøjtebane er blevet en stor succes.

Hotellets indgang i Torvegade.

Hotel Britannia

Den for hele vestkysten gunstige udvikling af turismen, erhvervslivets kraftige ekspansion, udbygningen af en lang række undervisningsinstitutioner og det forhold, at byen i stadig højere grad bliver et landsdelscentrum, har medført et stærkt stigende behov for såvel hotelværelser af høj kvalitet som lokaler til møder, konferencer, kongresser o. l.

Flere af de lidt ældre hoteller har ved udvidelser og moderniseringer imødekommet kravene om høj kvalitet, men først ved opførelsen af Hotel Britannia er kapaciteten blevet forøget væsentligt.

Hotel Britannia er opført af aktieselskabet Skansen II med arkitekt m.a.a. J. Sottrup-Jensen som arkitekt og civilingeniørerne J. Krogh-Jensen og B. Leth Pedersen som rådgivende ingeniører. Hotellet blev taget i brug i juni 1965. Det består af en 5-etagers hovedfløj mod rådhushaven og en 1-etages fløj mod Danmarksgade. Hovedfløjen er dimensioneret med henblik på senere eventuelt at øges med indtil 4 etager.

I hovedfløjens stueetage er indrettet restaurant og lounge. Fløjens øvrige 4 etager indeholder 20 enkelte og 28 dobbelte værelser, som alle har bad, toilet, telefon, radio, vækker og installation til TV. Hver etage har eget servicerum med elevatorer til køkkenet, rørpost, kaldeanlæg, hustelefon, nedstyrtningsskakt og linnedskabe.

I fløjen mod Danmarksgade findes – med indgang fra Torvegade – hotellets foyer, bar og selskabslokaler. I det største selskabslokale kan der dækkes til 220 personer. Dette lokale står i forbindelse med en stor salon. Såvel det store selskabslokale som salonen kan deles, således at man kan have flere selskaber samtidig. I fløjen findes desuden et mindre selskabslokale, d. v. s. at det nye hotel har store muligheder for at stille smukke og hensigtsmæssige møde-, konference- og festlokaler til rådighed.

Med egen indgang fra Torvegade er indrettet conditorudsalg, der forsynes fra hotellets eget bageri, og et cafeteria, som kan rumme ca. 100 gæster.

Kælderen er i to etager. I den nederste findes de tekniske installationer for varme og ventilation. I øverste kælderetage findes udstillingslokaler, garderober, toiletter m. v. I denne etage er også indrettet et stort bageri.

Foran hovedfløjen mod rådhushaven er en stor fortovsrestaurant om sommeren til gæsternes disposition. Denne vil nok få en ganske særlig tiltrækning, når de planer om rådhushavens udvidelse, man arbejder med, bliver realiseret.

Parkeringsmulighederne for hotellets gæster er særdeles gode. Der er således etableret tagparkering til knap 50 biler over fløjen mod Danmarksgade.

Hotellet er forsynet med moderne danske møbler. I det hele taget er hotellets indretning og udstyr af en så høj kvalitet, at det tåler sammenligning med hoteller af international klasse.

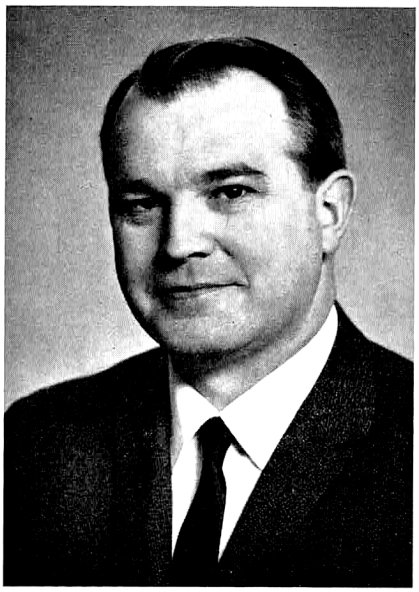
Udnyttelsen af værelserne har været så stor, at der allerede er planer om fordobling af antallet, idet man vil udnytte muligheden for at bygge yderligere 4 etager på hovedfløjen.

At hotellet er af høj kvalitet og har vakt en vis interesse også uden for landets grænser, fremgår måske tydeligst af den kendsgerning, at arkitekten er blevet spurgt, om han er villig til at forestå opførelsen af et hotel mage til Britannia i Spanien.

Hotellets hovedfløj som vil blive udvidet med yderligere 4 etager.

Byrådsvalget 1966

Borgmester Henning Rasmussen.

Vælgerne i Esbjerg havde ved byrådsvalget den 8. marts 1966 lejlighed til at vælge mellem 103 kandidater, som var opstillet på 7 partilister. Der var indgået valgforbund mellem det konservative folkeparti og venstre og mellem det radikale venstre og Danmarks retsforbund.

Af byrådets 25 medlemmer blev 14 genvalgt, medens der blev valgt 11 nye medlemmer, d. v. s., at der var tale om en ret kraftig fornyelse af byrådet.

Resultatet af valget fremgår i øvrigt af tabel 1, der bl. a. viser, at knap tre fjerdedele af vælgerne deltog i valget.

I tabel 2 er resultatet af valget sammenlignet med resultaterne af de foregående valg. Tabellen viser bl. a., at forskydningen af mandatfordelingen blev beskeden:

Det radikale venstre vandt et mandat, og socialistisk folkeparti tabte et.

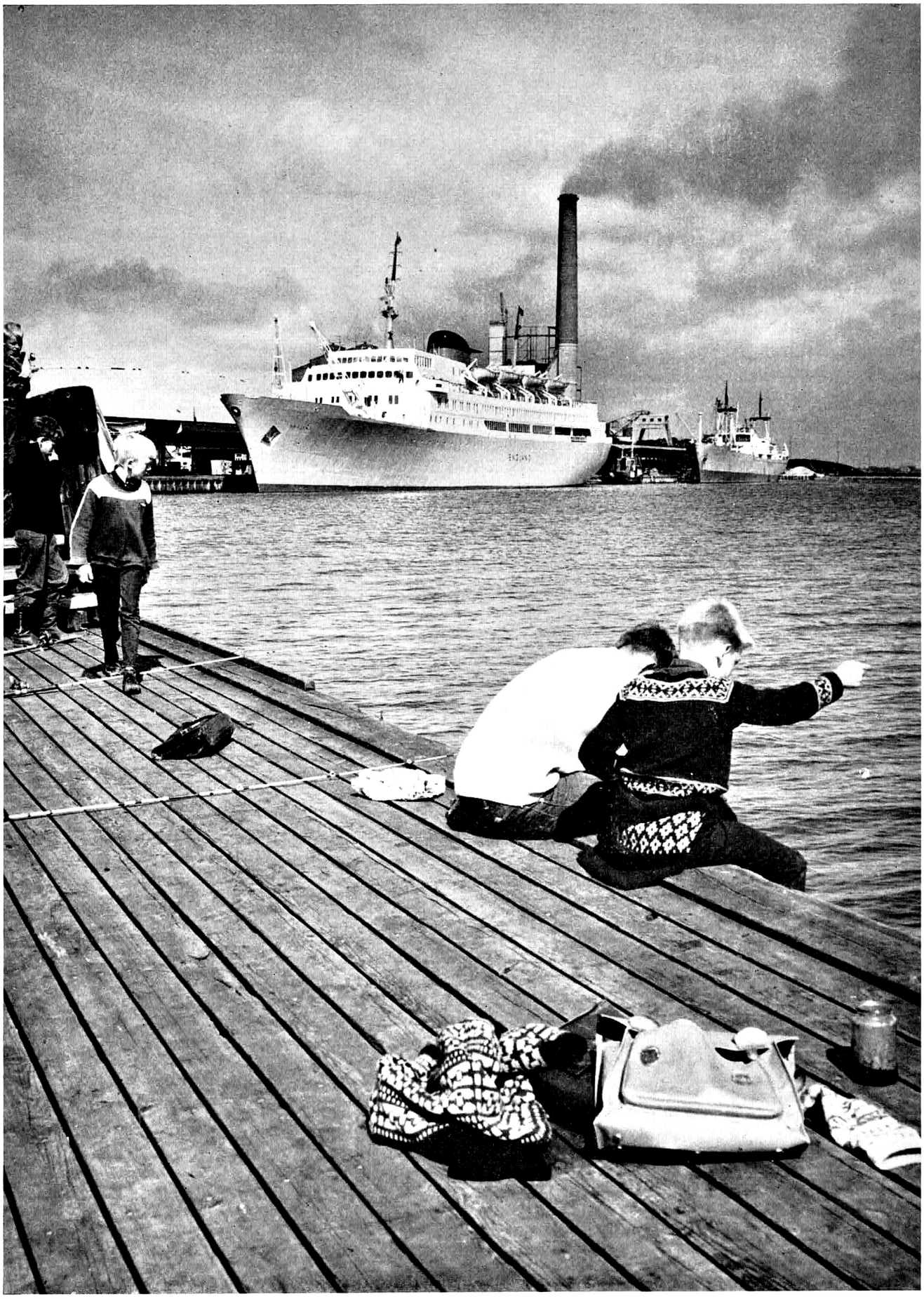
I det nyvalgte byråds konstituerende møde genvalgtes borgmester, cand. oecon. Henning Rasmussen, der er medlem af den socialdemokratiske gruppe. Henning Rasmussen, der første gang valgtes til borgmester den 29. juni 1964, efter at borgmester L. Høyer-Nielsen var afgået ved døden, er født den 26. maj 1926 og har været medlem af byrådet i 1958–59 og siden 1. april 1962.

Tabel 1.

	Antal stemmer	Andel i gyldige stemmer	Antal valgte mandater
		%	
Socialdemokratiet	12.229	48,1	12
Radikale venstre	867	3,4	1
Konservative folkeparti	4.389	17,3	4
Venstre	5.414	21,3	6
Danmarks retsforbund	251	1,0	—
Socialistisk folkeparti	2.136	8,4	2
Danmarks kommunistiske parti	142	0,5	—
I alt	25.428	100,0	25
I alt ugyldige stemmer	157		
I alt afgivne stemmer	25.585		
Valgdeltagelse i %	73,6		

Tabel 2.

	Valget i 1950		Valget i 1954		Valget i 1958		Valget i 1962		Valget i 1966	
	Andel i stemmerne	Antal mandater	Andel i stemmerne	Antal mandater	Andel i stemmerne	Antal mandater	Andel i stemmerne	Antal mandater	Andel i stemmerne	Antal mandater
	%		%		%		%		%	
Socialdemokratiet	39,1	10	44,1	12	39,7	11	45,2	12	48,1	12
Radikale venstre	4,4	1	3,6	—	3,5	1	3,4	—	3,4	1
Konservative folkeparti	12,7	3	7,8	2	10,7	3	16,6	4	17,3	4
Venstre	26,2	7	35,0	10	34,8	9	21,4	6	21,3	6
Danmarks retsforbund	11,1	3	2,5	—	2,0	—	1,2	—	1,0	—
Danmarks kommunistiske parti	6,5	1	4,5	1	3,0	—	0,7	—	0,5	—
De uafhængige	..	..	2,5	—	..	..	..	..	..	..
Socialistisk folkeparti	..	..	..	..	6,3	1	11,5	3	8,4	2
I alt	100,0	25	100,0	25	100,0	25	100,0	25	100,0	25
Valgdeltagelse i %	81,0		73,1		78,0		72,5		73,6	

Englandsbåde ved kaj.

INDKOMSTFORHOLDENE

i Esbjerg i 1964

I. Indledende bemærkninger.

I nærværende hefte er – på grundlag af oplysninger fra Esbjerg skattevæsen – for skatteåret 1965–66 givet en oversigt over indtægts- og formueforholdene i Esbjerg, således som de fremgår af ligningen til personlig opholdskommuneskat. De i oversigten nævnte indkomstbeløb refererer sig ganske overvejende til kalenderåret 1964 og formuebeløbene til udgangen af dette år.

Tilsvarende oversigter er tidligere givet her i tidsskriftet. Den sidste – for skatteåret 1964–65 svarende til kalenderåret 1963 – findes i tidsskriftet juli 1965.

Ved indkomst forstås overalt den ansatte indkomst, d.v.s. den skattepligtige indkomst efter fradrag af betalte personlige skatter, de i henhold til skatteloven tilladte fradrag for forsikringer, kontingenter m. v., herunder lønmodtagerfradrag, og de nedslag, som tilkommer pensionister og andre, og nedslag i anledning af sygdom, dødsfald m. m.

Endelig må haves i erindring, at oversigten vedrører hovedligningen, d.v.s. at den er baseret på tal, hvoraf mange senere er ændret – i opad- eller nedadgående retning – af skattemyndighederne.

II. Hovedresultater.

Af tabel 1 fremgår, at antallet af skatteydere er steget til 25.138. Heri er ikke medregnet 736 skatteydere, som i henhold til bestemmelserne om beskatning af sømænd er opført på sømandsskattelisten. Af de 25.138 skattepligtige havde 4.059 en så lav indtægt (skalaindkomsten 0 kr.), at de ikke blev pålignet personlig opholdskommuneskat. Det fremgår videre af tabellen, at indkomsten i 1964 var 209 % større end i 1949. I denne forbindelse må haves i erindring, at indførelsen af sømandsskatteordningen medførte, at den ansatte indkomst blev mindst 10 mill. kr. lavere, end den ellers ville være blevet.

Fra 1963 til 1964 steg indkomsten med 31,7 mill. kr. eller ca. 10 % (mod 25,0 mill. kr. eller ca. 9 % det foregående år). Som det vil fremgå af det følgende, indtraf der betydelige indtægtsstigninger i de fleste erhverv.

Indtægtsstigningen er nærmere belyst i tabel 2, hvoraf det fremgår, at indkomsten pr. skattepligtig og pr. indbygger siden 1949 er steget 161 %. Til sammenligning kan anføres, at pristallet i samme periode steg med 75 %, d.v.s. at indtægterne er steget betydeligt mere end pristallet. I denne forbindelse må i øvrigt tages i betragtning, at der i den nævnte periode er kommet gunstigere fradrags- og afskrivningsregler m. v., der medfører, at forskellen mellem indkomststigningen og prisstigningen er større end forskellen mellem de nævnte procentvise stigninger.

Af betydning for det almindelige velstandsniveau i byen er imidlertid ikke blot gennemsnitsindtægterne, men også hvorledes indtægterne fordeler sig på de skattepligtige. Det fremgår af tabel 3, at der har fundet en almindelig forskydning sted i opadgående retning.

I 1949 havde 83,4 % af de skatte-

Tabel 1. **Antal skattepligtige og ansat indkomst.**

År	Antal skattepligtige	Samlet ansat indkomst	
		absolutte tal mill. kr.	forholdstal 1949=100
1949	21.211	112,0	100
1951	21.791	122,8	110
1953	22.146	144,6	129
1955	22.603	165,7	148
1957	23.189	186,6	167
1958	23.642	204,7	183
1959	23.526[1])	219,1	196
1960	23.824[1])	228,0	204
1961	24.249[1])	260,3	232
1962	24.712[1])	289,2	258
1963	24.892[1])	314,2	281
1964	25.138[1])	345,9	309

[1]) Heri er ikke medregnet sømænd under sømandsbeskatningen.

Tabel 2. **Gennemsnitlig ansat indkomst pr. skattepligtig og pr. indbygger.**

År	Gennemsnitlig ansat indkomst			
	pr. skattepligtig		pr. indbygger	
	absolutte tal kr.	forholdstal 1949=100	absolutte tal kr.	forholdstal 1949=100
1949	5.280	100	2.364	100
1951	5.640	107	2.518	107
1953	6.530	124	2.901	123
1955	7.330	139	3.235	137
1957	8.048	152	3.555	150
1958	8.660	164	3.821	162
1959	9.312	176	4.016	170
1960	9.568	181	4.122	174
1961	10.735	203	4.675	198
1962	11.704	222	5.183	219
1963	12.623	239	5.603	237
1964	13.759	261	6.165	261

Tabel 3. **Antal skattepligtige fordelt efter den ansatte indkomsts størrelse.**

Ansat indkomst kr.	1949 %	1951 %	1953 %	1955 %	1957 %	1959 %	1961 %	1963 %	1964 %
under 2.000 ...	23,4	24,3	22,5	20,8	18,2	14,7	12,5	10,1	10,2
2.000 — 3.999 ...	17,9	15,1	14,2	13,2	13,5	13,3	11,2	11,0	10,0
4.000 — 5.999 ...	22,3	16,6	12,0	10,7	8,9	8,4	8,6	8,8	8,5
6.000 — 7.999 ...	19,8	22,1	19,2	15,5	10,8	9,0	7,3	6,2	5,4
8.000 — 9.999 ...	7,9	10,8	14,7	16,2	16,6	13,5	9,2	6,4	5,5
10.000 — 14.999 ...	5,9	8,1	12,3	16,2	21,8	26,1	29,0	23,1	19,4
15.000 — 19.999 ...	1,5	1,6	2,8	4,0	6,4	8,8	13,1	18,3	19,7
20.000 — 49.999 ...	1,2	1,2	2,1	3,1	3,6	5,7	8,5	15,2	20,3
50.000 og derover ...	0,1	0,2	0,2	0,3	0,2	0,5	0,6	0,9	1,0
	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabel 4. **Antal skattepligtige og samlet ansat indkomst i 1964 fordelt på hovederhvervsgrupper.**

Erhvervsgruppe	Antal skattepligtige	Samlet ansat indkomst 1.000 kr.	Procentvis fordeling af skattepligtige	Procentvis fordeling af ansat indkomst
1. Selvstændige landbrugere	86	1.208,5	0,3	0,3
2. Landbrugsmedhjælpere	30	355,7	0,1	0,1
3. Andre under landbrug m. v.	148	2.271,2	0,6	0,7
4. Fiskeskippere og partfiskere	1.438	30.089,2	5,7	8,7
5. Håndværksmestre	723	15.610,3	2,9	4,5
6. Direktører og fabrikanter	393	13.607,3	1,6	3,9
7. Selvstændige handlende	772	16.070,6	3,1	4,6
8. Andre selvstændige erhvervsdrivende	225	5.756,1	0,9	1,7
9. Funktionærer	2.259	36.966,0	9,0	10,7
10. Arbejdere	8.207	122.274,0	32,6	35,4
11. Tjenestemænd samt kontorpersonale	2.586	49.418,6	10,3	14,3
12. Liberale erhverv	366	12.395,0	1,5	3,6
13. Andre erhverv	5.485	27.129,6	21,8	7,8
14. Personer ude af erhverv	56	235,6	0,2	0,1
15. Andre uangivne erhverv	2.364	12.486,1	9,4	3,6
I alt	25.138	345.873,8	100,0	100,0

pligtige ansatte indtægter under 8.000 kr. I 1964 havde kun 34,1 % indtægter af denne størrelse.

Lidt under halvdelen af indtægterne (44,6 %) samler sig nu i indtægtsgrupperne 8.000–19.999 kr. I 1949 havde kun godt en syvendedel (15,3%) af de skattepligtige indtægter af denne størrelse.

Af de skattepligtige havde 20,2 % (5.060 personer) indtægter under 4.000 kr. Af disse var 4.069 personer – eller langt hovedparten – husassistenter, lærlinge og elever, folke- og invalidepensionister (hvoraf de fleste har fået nedslag), rentiers m. v., andre personer ude af erhverv og andre uangivne erhverv.

III. Indkomstfordeling efter erhvervsgrupper.

I hovedoversigten side 42 og 43 er der givet oplysninger om indkomstforholdene for de enkelte erhvervsgrupper. Idet man med hensyn til enkeltheder henviser til denne oversigt, skal man fremkomme med oplysninger af mere almindelig karakter.

Tabel 4 giver en oversigt over antal skattepligtige og samlet indkomst i 1964 fordelt på hovederhvervsgrupper og viser, hvilken andel de enkelte grupper har i den samlede indkomst. Af det samlede indkomstbeløb i 1964, ca. 346 mill. kr., falder godt $^1/_3$ på arbejdere, $^1/_7$ på tjenestemænd samt kontorpersonale, godt $^1/_9$ på funktionærer og godt $^1/_{12}$ på fiskeskippere og partfiskere. Personer ude af erhverv samt andre uangivne erhverv, der tilsammen udgør ca. $^1/_{11}$ af de skattepligtige, har kun en andel på ca. $^1/_{28}$ af den samlede indkomst.

Tabel 5 belyser størrelsen af og bevægelsen i den gennemsnitlige ansatte indkomst i 1960–64 inden for de forskellige hovederhvervsgrupper. Det fremgår af tabellen, at direktører og fabrikanter havde den højeste gennemsnitsindtægt. Derefter følger de liberale erhverv, andre selvstændige erhvervsdrivende, håndværksmestre samt fiskeskippere og partfiskere.

Den gennemsnitlige stigning for samtlige skattepligtige har i 1961, 1962, 1963 og 1964 udgjort henholdsvis 12,2, 9,0, 7,9 og 9,0 %, men disse gennemsnitsprocenter dækker over stærkt varierende svingninger inden for de forskellige erhvervsgrupper.

Særligt store svingninger er der inden for landbrugsmedhjælpere, selvstændige landbrugere, direktører og fabrikanter, andre under landbrug m. v. samt fiskeskippere og partfiskere.

En særlig interesse knytter der sig naturligt til fiskerierhvervet i videre forstand, idet dette erhvervs indtjeningsmuligheder er af særlig stor betydning for bysamfundets økonomi, jfr. artiklen: Erhvervsudviklingen i Esbjerg 1948–58 i dette tidsskrift januar 1960, hvoraf fremgår, at $^1/_3$–$^1/_2$-delen af lønindtægten direkte og indirekte stammer fra fiskeriet.

Af den samlede indkomst i 1964 på 345,9 mill. kr. faldt 39,2 mill. kr. eller 11,3 % på fiskerierhvervet, d.v.s. at fiskerierhvervet i videre forstand havde en lidt større andel af indtægterne end i 1963, da den udgjorde 11,2 %.

Tabel 6 er en oversigt over den gennemsnitlige indkomst og bevægelserne i denne siden 1960. Den viser, at de store indkomststigninger, som fiskeskippere og partfiskere havde i 1961, har fortsat den stigende tendens, og at håndværksmestre med erhverv baseret på fiskeri efter faldende indtægter såvel i 1960 som i 1961 nu har fået stigende indtægter, samt

Tabel 5. **Gennemsnitlig ansat indkomst fordelt på hovederhvervsgrupperne 1960–64.**

Erhvervsgruppe	Gennemsnitlig ansat indkomst					Procentvis stigning			
	1960 kr.	1961 kr.	1962 kr.	1963 kr.	1964 kr.	1960-61	1961-62	1962-63	1963-64
1. Selvstændige landbrugere	8.967	9.818	10.431	11.579	14.052	9,5	6,2	11,0	21,4
2. Landbrugsmedhjælpere	5.872	7.000	8.450	9.032	11.857	19,2	20,7	6,9	31,3
3. Andre under landbrug m. v.	10.397	12.047	13.013	13.448	15.346	15,9	8,0	3,3	14,1
4. Fiskeskippere og partfiskere	12.127	13.294	16.435	18.393	20.924	9,6	23,6	11,9	13,8
5. Håndværksmestre	14.793	16.365	17.798	19.345	21.591	10,6	8,8	8,7	11,6
6. Direktører og fabrikanter	26.475	26.250	29.892	29.499	34.624	÷ 0,8	13,9	÷ 1,3	17,4
7. Selvstændige handlende	14.473	16.212	18.240	19.013	20.817	12,0	12,5	4,2	9,5
8. Andre selvstændige erhvervsdrivende	17.035	19.935	21.284	25.200	25.583	17,0	6,8	8,4	1,5
9. Funktionærer	11.208	12.864	14.037	15.036	16.364	14,8	9,1	7,1	8,8
10. Arbejdere	10.124	11.286	12.464	13.479	14.899	11,5	10,4	8,1	10,5
11. Tjenestemænd samt kontorpersonale	13.307	16.008	17.364	18.108	19.110	20,3	8,5	4,3	5,5
12. Liberale erhverv	23.647	28.342	28.993	31.380	33.866	19,9	2,3	8,2	7,9
13. Andre erhverv	3.280	4.160	4.367	4.700	4.946	26,8	5,0	7,6	5,2
14. Personer ude af erhverv	3.366	3.927	4.154	4.094	4.207	16,7	5,8	÷ 1,4	2,8
15. Andre uangivne erhverv	3.921	3.890	4.318	5.000	5.282	÷ 0,8	10,1	15,8	5,6
Tilsammen	9.568	10.735	11.704	12.623	13.759	12,2	9,0	7,9	9,0

Tabel 6. **Gennemsnitlig ansat indkomst og procentvis stigning for skattepligtige, hvis virksomhed er baseret på fiskeri.**

Erhvervsgruppe	Gennemsnitlig ansat indkomst					Procentvis stigning			
	1960 kr.	1961 kr.	1962 kr.	1963 kr.	1964 kr.	1960-61	1961-62	1962-63	1963-64
Fiskeskippere	13.923	15.198	18.902	22.345	25.608	9,2	24,4	18,2	14,6
Fiskeeksportører	19.393	26.731	26.946	39.324	38.304	37,8	0,8	45,9	÷ 2,6
Håndværksmestre med erhverv baseret på fiskeri	23.073	21.317	23.412	26.573	28.827	÷ 7,6	9,8	13,5	8,5
Partfiskere	11.402	12.538	15.453	16.872	19.144	10,0	23,2	9,2	13,5
Fiskepakkere	11.296	12.672	13.305	14.035	15.262	12,2	5,0	5,5	8,7
Andre arbejdere ved fiskeri	10.049	10.831	12.816	14.247	15.087	7,8	18,3	11,2	5,9
Tilsammen	12.173	13.419	16.034	18.021	20.118	10,2	19,5	20,4	11,6

Tabel 7. **Gennemsnitsindkomst pr. indkomstansat person.**

År	Århus kr.	Odense kr.	Aalborg kr.	Esbjerg kr.	Randers kr.	Horsens kr.	Kolding kr.
1955	7.008	7.500	7.132	7.660	6.646	6.380	7.054
1956	7.453	8.041	7.745	8.254	7.151	6.817	7.405
1957	7.722	8.417	7.934	8.442	7.526	7.161	7.754
1958	8.104	8.646	8.101	8.983	7.788	7.488	7.874
1959	8.731	9.459	8.710	9.666	....	8.048	8.978
1960	9.320	10.136	9.418	9.893	9.252	8.899	9.642
1961	10.432	11.280	10.502	11.060	10.553	10.115	10.514
1962	11.356	12.342	11.387	12.064	11.512	11.052	11.939
1963	12.210	13.112	12.261	13.088	12.167	11.979	12.778
1964	13.145	14.109	13.307	14.187	12.316	13.000	14.158

at fiskeeksportørernes indtægter siden 1960 næsten er fordoblet.

IV. Sammenligning med andre større byer.

Tabel 7 viser gennemsnitsindkomsterne i de 7 største købstæder. Det bemærkes, at disse gennemsnitsindkomster er beregnet på grundlag af oplysninger om de ansatte indtægter før fradrag i henhold til de gældende lovbestemmelser, og at de derfor er noget højere end de foran omtalte gennemsnitsindkomster.

Tabellen viser, at i årene 1955–59 og 1964 havde Esbjerg de højeste gennemsnitsindkomster, men at gennemsnitsindkomsterne i 1960–63 var lavere i Esbjerg end i Odense.

V. Formueforhold.

Ved formueopgørelserne regnes der med formuegenstandenes statusværdier, der ofte er væsentlig lavere end disse genstandes handelsværdi. Desuden ses der bort fra indbo, gangklæder, smykker o. l. samt ikke forfaldne livsforsikringsbeløb, idet disse værdier ikke er skattepligtig formue. De på dette grundlag opgjorte samlede formuer har ligesom indtægterne udvist en betydelig stigning siden 1949, idet den samlede formue er steget fra 178,8 mill. kr. til 502,1 mill. kr. eller med 180,8 %.

Antallet af formueejere er steget fra 11.520 til 14.555 eller med kun 26 %.

Den gennemsnitlige formue pr. skattepligtig med formue er steget fra 15.523 kr. til 34.496 kr., d.v.s. at den er mere end fordoblet.

Erhvervsgrupper	An:				
	0— 2.999 kr.	3.000— 3.999 kr.	4.000— 5.999 kr.	6.000— 7.999 kr.	8.000— 9.999 kr.
1. LANDBRUG, FISKERI m. v.					
10–12. Landbrugere, selvstændige	6	—	7	5	13
13. Landbrugsmedhjælpere	—	1	3	1	2
14. Arbejdere ved land- og skovbrug	—	—	—	2	—
15. Andre beskæftigede ved land- og skovbrug	—	—	—	1	1
16. Gartnere (selvstændige)	3	1	3	4	3
17. Gartnerimedhjælpere	6	1	2	5	1
18. Fiskeskippere (kutterejere)	19	6	7	11	10
19. Partfiskere	32	12	15	20	31
2. HÅNDVÆRK					
20. Håndværksmestre i næringsmiddelindustrien	2	1	—	4	1
21. Håndværksmestre i tekstilindustrien	2	1	3	1	4
22. Håndværksmestre i bygningsindustrien	7	2	2	7	10
23. Håndværksmestre i jern- og metalindustrien	—	—	1	2	2
24. Håndværksmestre med erhverv baseret på fiskeri	1	—	—	—	1
25. Håndværksmestre i andre erhverv	18	6	15	16	15
3. INDUSTRI, HANDEL OG TRANSPORT					
30. Direktører	2	1	1	4	3
31. Fabrikanter	2	—	2	1	3
32. Grosserere	—	—	—	1	4
33. Købmænd og detailhandlende m. v.	19	3	7	6	8
34. Handlende med manufaktur	1	2	3	1	—
35. Andre handlende	24	8	16	27	29
36. Hotelejere og restauratører	1	3	—	—	1
37. Vognmænd o. l.	6	—	5	6	3
38. Entreprenører	—	—	—	—	1
39. Fiskeeksportører	2	1	3	3	7
4. FUNKTIONÆRER					
40. Tekniske funktionærer	8	3	5	4	2
41. Butikspersonale	41	19	80	59	65
42. Repræsentanter	2	3	6	7	6
43. Tjenere	8	2	4	18	14
44. Underordnet personale ved søtransport	14	9	7	9	8
45. Andre funktionærer	16	8	21	19	34
5. ARBEJDERE					
50. Bagersvende	2	1	3	2	3
51. Murersvende	6	2	3	5	1
52. Snedkersvende	9	3	6	5	6
53. Smede- og maskinarbejdere	24	13	19	11	10
54. Svende og øvrige faglærte arbejdere	80	42	82	77	87
55. Arbejdsmænd	214	92	193	179	273
56. Chauffører, kuske og bude	38	28	36	31	30
57. Havnearbejdere	7	5	1	4	8
58. Fiskepakkere	8	6	5	12	10
59. Arbejdere ved andre erhverv baseret på fiskeri	6	2	8	9	14
6. TJENESTEMÆND SAMT KONTORPERSONALE					
60. Administrations- og kontorpersonale i offentlig virksomhed	5	2	5	4	9
61. Administrations- og kontorpersonale i privat virksomhed	23	9	18	24	41
62. Administrations- og kontorpersonale i øvrigt	—	1	3	8	9
63. Jernbane-, post-, politi- og toldfunktionærer	2	—	1	4	10
64. Andre tjenestemænd	7	4	13	8	9
65. Overordnet personale ved søtransport	4	2	—	1	7
7. LIBERALE ERHVERV					
70. Læger (selvstændige, praktiserende og overlæger)	—	—	—	—	1
71. Advokater	—	—	—	1	—
72. Tandlæger	—	—	—	—	2
73. Ingeniører og arkitekter (selvstændige)	2	—	2	—	3
74. Andre liberale erhverv	4	3	7	4	6
8. ANDRE ERHVERV					
80. Husassistenter o. l.	120	61	160	126	98
81. Lærlinge og elever	384	339	566	249	173
82. Folke- og invalidepensionister	1.686	181	302	111	59
83. Rentiers m. v.	40	11	37	30	50
84. Andre personer ude af erhverv	30	1	8	6	4
85. Andre uangivne erhverv	894	322	431	199	184
Tilsammen	3.837	1.223	2.127	1.354	1.389

1964) delt efter erhverv og ansat indkomst.

komst					Skattepligtige i alt	Samlet indkomst 1.000 kr.	Gennemsnitlig ansat indkomst kr.	‰ af samtlige skattepligtige
10.000— 14.999 kr.	15.000— 19.999 kr.	20.000— 29.999 kr.	30.000— 49.999 kr.	50.000— og derover				
26	17	10	1	1	86	1.208,5	14.052	3,4
16	7	—	—	—	30	355,7	11.857	1,2
2	—	—	—	—	4	42,4	10.600	0,2
5	1	2	2	—	12	215,4	17.950	0,5
15	17	10	4	1	61	1.004,8	16.472	2,4
26	20	7	3	—	71	1.008,6	14.206	2,8
27	43	151	108	14	396	10.140,7	25.608	15,8
173	284	404	71	—	1.042	19.948,5	19.144	41,5
21	26	45	19	2	121	2.796,5	23.111	4,8
10	5	4	1	—	31	427,4	13.787	1,2
26	47	63	54	13	231	6.124,8	26.514	9,2
3	15	14	11	1	49	1.166,4	23.804	1,9
1	2	5	4	1	15	432,4	28.827	0,6
70	58	58	12	3	276	4.662,8	16.894	11,0
23	47	99	64	33	277	8.759,2	31.622	11,0
8	18	39	26	17	116	4.848,1	41.794	4,6
7	8	19	7	6	52	1.436,6	27.627	2,1
49	52	64	23	7	238	4.565,4	19.182	9,5
8	7	11	11	5	49	1.221,0	24.918	1,9
99	78	86	44	22	433	8.847,6	20.433	17,2
5	1	9	10	5	35	1.040,5	29.729	1,4
27	43	32	8	3	133	2.534,8	19.059	5,3
1	2	1	1	1	7	265,6	37.943	0,3
3	6	5	6	14	50	1.915,2	38.304	2,0
44	111	186	40	5	408	8.808,7	21.590	16,2
173	100	56	7	—	600	6.998,2	11.664	23,9
45	73	75	19	1	237	4.499,0	18.983	9,4
30	19	10	1	—	106	1.246,9	11.763	4,2
47	74	27	1	—	196	2.730,5	13.931	7,8
128	234	217	34	1	712	12.682,7	17.813	28,3
46	38	23	2	—	120	1.913,7	15.948	4,8
29	59	72	6	—	183	3.367,1	18.399	7,3
55	93	83	6	—	266	4.648,7	17.476	10,6
99	224	145	21	1	567	9.654,0	17.026	22,6
507	721	451	41	9	2.097	33.619,9	16.032	83,4
1.197	951	457	17	1	3.574	48.015,5	13.435	142,2
209	270	155	6	—	803	11.968,5	14.905	31,9
46	48	31	1	—	151	2.312,6	15.315	6,0
83	75	57	2	—	258	3.937,7	15.262	10,3
59	51	37	2	—	188	2.836,3	15.087	7,5
48	101	100	35	—	309	6.142,5	19.879	12,3
214	175	167	49	—	720	12.137,5	16.858	28,6
29	28	31	6	1	116	2.052,4	17.693	4,6
193	298	165	11	2	686	12.241,6	17.845	27,3
94	168	191	133	11	638	14.576,9	22.848	25,4
16	28	51	8	—	117	2.267,7	19.382	4,7
3	1	3	20	31	59	3.177,1	53.849	2,3
2	2	4	9	8	26	1.209,0	46.500	1,0
—	2	4	9	7	24	945,5	39.396	1,0
1	6	36	28	13	91	3.156,4	34.686	3,6
29	29	43	30	11	166	3.907,0	23.536	6,6
82	6	1	—	—	654	4.051,1	6.194	26,0
165	52	16	1	—	1.945	11.214,3	5.766	77,4
97	24	4	1	—	2.465	7.276,3	2.952	98,1
193	44	9	7	—	421	4.587,9	10.898	16,7
7	—	—	—	—	56	235,6	4.207	2,2
249	53	21	8	3	2.364	12.486,1	5.282	94,0
4.870	4.962	4.066	1.051	259	25.138	345.873,8	13.759	1.000,0

